



**Raplamaa Partnerluskogu**

# Strateegia 2023-2029

Viljandi mnt 6, 79511 Rapla, Raplamaa

[info@raplaleader.ee](mailto:info@raplaleader.ee)



Kinnitatud üldkoosoleku otsusega: 26.05.2023

Muudetud üldkoosoleku otsusega: 7.-10.10.2023

Muudetud üldkoosoleku otsusega 26.-29.02.2024

[Muudetud üldkoosoleku otsusega 12.12.2024](#)

Sissejuhatus	4
1. Raplamaa Partnerluskogu	5
1.2. Juhtimine ja töökorraldus	5
1.2.1. Struktuur ja juhtimine	5
1.2.2. Üldkoosolek	5
1.2.3. Revisjonikomisjon	5
1.2.4. Juhatus	5
1.2.5. Muud komisjonid	6
1.2.6. LEADER sidusrühmad	6
1.2.7. Liikmed	7
1.2.8. Büroo	7
1.3. Tegevusrühma eesti-sisene ja rahvusvaheline koostöö partnerlustega	8
2. Piirkonna iseloomustus	11
2.1. Piirkonda ühendavad tegurid	11
2.2. Geograafiline ülevaade	12
2.3. Elanikkond	13
2.3.1. Demograafiline iseloomustus	13
2.3.2. Haridus ja tööhõive	14
2.3.3. Vaesus	16
2.3.4. Tervis	18
2.3.4. Elanikkonna rahulolu maakonnaga	20
2.3.5. Raplamaa rahvastiku tulevikuprognosis	22
2.4. Majandus	23
2.5. Tervishoiu- ja sotsiaalsüsteem	27
3. Strateegia elluviimise olulisemad tulemused perioodil 2014-2020	35
3.1. Strateegia rakendamine 2014-2020	35
3.2. Strateegiliste eesmärkide saavutamise	41
	1

3.2.1. Prioriteet 1: Piirkonna maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine ning elu- ja külastuskeskkonna parendamine	42
3.2.2. Prioriteet 2: Ettevõtlikkuse areng ning konkurentsivõime tugevdamine innovatsiooni abil	44
3.2.3. Prioriteet 3: Kogukonnaliikumise edendamine, kultuuri-, spordi- ja noorsootöö arendamine ning koostöövõrgustike hoogustamine	47
4. Strateegia 2023-2029 kavandamine	53
4.1. Ettevalmistus ja kaasamine	53
4.2. SWOT analüüs	55
4.2.1. Tugevused	56
4.2.2. Nõrkused	60
4.2.3. Võimalused	64
4.2.4. Ohud	66
4.3. Piirkonna arenguvajaduste ja võimaluste analüüs	67
5. Strateegia 2023-2029 elluviimine	70
5.1. Visioon	70
5.2. Üldised eesmärgid	71
5.3. Meetmed	72
5.3.1. Üldised läbivad nõuded	72
5.3.2. Eesmärk 1. Heal tasemel põhiteenuste kaasaegse taristuga elukeskkond ja atraktiivne külastusmaastik	73
5.3.3. Eesmärk 2. Aktiivne ja innovaatiline ettevõtlus, arenenud kohalik majandus ning kõrge tööhõive	79
5.3.4. Eesmärk 3. Turvaline ja arenev laialdase ühistegevusega kogukond ning hoogustunud tegevusega mitmekülgset koostöövõrgustikud	91
5.3.5. Eesmärk 4. Inimväärikas elu kõigile tegevuspiirkonna inimestele.	104
5.4. Strateegia eesmärkide seotus LEADER spetsiifiliste eesmärkidega	110
5.5. Innovaatilised elemendid kohalikus kontekstis	112

5.6. Kaasamine	113
6. Strateegia elluviimise korraldamine	116
6.1. Rakenduskava koostamine	116
6.2. Taotlusvoorude korraldamine	116
6.3. Taotlemine ja taotluste menetlemine	116
6.4. Hindamise korraldamine	116
6.5. Seire	117
7. Rahastamine	119
8. Strateegia uuendamine	122
9. Strateegia seotus arengudokumentidega	123
Lisad	131
Sõnaseletused	131

## Sissejuhatus

Raplamaa Partnerluskogu moodustati 9. mail 2006. aastal 62 asutajaliikme poolt, kelleks olid vallavalitsused, mittetulundusühingud ja ettevõtjad.

Ühingu põhikirjaline eesmärk on kohaliku elu arendamine Raplamaal, kaasaaitamine maaelu ja külade säilimisele, taaselustamisele ja säästvare arengule, sh kohaliku ettevõtluse, teeninduse, turisminduse ja tööhõive arendamisele ning tegevuspiirkonna elanike heaolu suurendamisele.

Raplamaa Partnerluskogu strateegia 2023-2029 on aluseks piirkonna ja tegevusrühma terviklikuks arendamiseks. Strateegia põhineb kohalikul algatusel ning rakendab LEADER<sup>1</sup> lähenemist. Mittetulundusühing Raplamaa Partnerluskogu on partnerlusel põhinev tegevusrühm (inglise keeles *local action group*), mis tähendab formaalset koostööd kohalikul tasandil avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel.

Tegevusrühma kuuluvad neli Raplamaa valda: Rapla, Märjamaa, Kohila, Kehtna. Kehtna valla koosseisus olev Järvakandi alevik kuulub Rohelise Jõemaa tegevusrühma. Tegevusrühma kuulub väljaspoolt Rapla maakonda Järva maakonnast Türi vald Kärü piirkonnaga.

Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkond on jagatud 9 piirkonnaks: Vigala (Märjamaa vallas), Märjamaa (Märjamaa vallas), Kärü (Türi vallas), Kohila (Kohila vallas), Kehtna (Kehtna vallas), Raikküla (Rapla vallas), Kaiu (Rapla vallas), Juuru (Rapla vallas), Rapla (Rapla vallas). Igas piirkonnas on moodustunud sidusrühm, kes viib ellu strateegiat kohapeal, nn rohujuure tasandil. Tegevusrühma põhikiri sätestab, et tegevusrühm on avatud uutele liikmetele.

---

<sup>1</sup> Leader on Euroopa Liidu ühenduse algatusprogramm. Programmi eesmärk on edendada kohalikku elu maapiirkonnas läbi kohaliku tasandi koostöö, aidates luua kohalikel partnerlustel põhinevaid maaelu arengu strateegiaid. Programmi nimi tuleneb lühendist, mis tähistab prantsuskeelset lauset *liaison entre actions de développement de l'économie rurale*. Tõlkes tähendab see "seosed maamajandust arendavate tegevuste vahel". Programmi alus on kohalik lähenemine, mis võimaldab paremini ära kasutada maapiirkonna sisemisi arenguvõimalusi. See omakorda aitab tõsta põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõimet, parandada keskkonda ja paikkonda ning eriti maapiirkonna elukvaliteeti ning mitmekesistada majandustegevust. Lisaks on kohalikul algatusel oluline roll inimeste sidumisel uute ideedega, innovatsiooni ja ettevõtlikkuse julgustamisel ning kohalike teenuste arendamisel.

# 1. Raplamaa Partnerluskogu

## 1.2. Juhtimine ja töökorraldus

### 1.2.1. Struktuur ja juhtimine

Raplamaa Partnerluskogu juhtimistasandid:

- üldkoosolek;
- revisjonikomisjon;
- juhatus;
- muud üldkoosoleku poolt moodustatud komisjonid;
- LEADER sidusrühmad.

### 1.2.2. Üldkoosolek

Raplamaa Partnerluskogu kõrgeimaks organiks on liikmete üldkoosolek. See on pädev otsustama ja lahendama kõiki ühingu tegevusega seotud küsimusi ning vastu võtma otsuseid kõikides mittetulundusühingu juhtimise küsimustes, mida ei ole seaduse või põhikirjaga antud juhatuse või mittetulundusühingu muu organi pädevusse. Aastas toimub reeglina kaks üldkoosolekut, juunis ja detsembris, mille kutsub kokku juhatus. Üldkoosoleku otsus on vastu võetud, kui selle poolt hääletab üle poole üldkoosolekul osalenud liikmetest või nende volitatud esindajatest. Üldkoosoleku võib läbi viia ka elektrooniliselt.

### 1.2.3. Revisjonikomisjon

Järelevalvet teostab tegevusrühmas revisjonikomisjon. Revisjonikomisjoni ülesandeks on finantsmajandusliku ja põhikirjalise tegevuse revideerimine vähemalt kord aastas. Revisjonikomisjon on kolmeliikmeline. Revisjonikomisjoni liikmed valib ja kinnitab üldkoosolek.

### 1.2.4. Juhatus

Üldkoosolekute vahelisel ajal juhib tegevusrühma tegevust juhatus, kes valitakse üldkoosoleku otsusega kolmeks aastaks. Juhatuse liikmed koordineerivad LEADER tegevust oma piirkonnas. Juhatuse liikme kandidaadi esitab igast piirkonnast selle piirkonna LEADER sidusrühm. Juhatus on seega kuni 9-liikmeline, arvestusega 1 liige sidusrühma kohta. Kohalik tegevusrühm tagab, et üks kolmandik juhatuse liikmetest vahetub põhikirjas ettenähtud

juhatuse ametiaja möödumisel.<sup>2</sup> Juhatus liikmed on esindatud nii, et kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindatus on alla 50 protsendi.<sup>3</sup>

#### **1.2.5. Muud komisjonid**

Vastavalt vajadusele moodustab Raplamaa Partnerluskogu strateegia elluviimise korraldamiseks töörühmi ja komisjone. Töörühmi on moodustatud strateegia meetmete väljatöötamiseks, menetluskorra ja hindamiskriteeriumide koostamiseks, erinevate koostööürituste korraldamiseks ja algatuste elluviimiseks. Komisjone on moodustatud strateegia elluviimise vahehindamise ja seire teostamiseks.

#### **1.2.6. LEADER sidusrühmad**

Raplamaa Partnerluskogu töö edendamiseks on põhikirjas sätestatud LEADER sidusrühmade moodustamine üheksas tegevusrühma piirkonnas. Nende ülesandeks on LEADER strateegia elluviimisega seotud kohapealsete teavitus- ja koolitustegevuse ürituste läbiviimine, kogukondade ühisürituste korraldamine, kohapealse koostöövõrgustiku edendamine. Näiteks korraldatakse maaelu edendavaid üritusi ja tegevusi – infopäevi, koolitusi, näitusi, õppereise, infomaterjalide väljaandmist, viiakse läbi LEADER-teemalisi koosolekuid oma piirkonnas jms.

Sidusrühm korraldab oma piirkonnas LEADER strateegia ettevalmistamist, elluviimist ja jälgimist. Samuti esitab sidusrühm hindamiskomisjonide liikmete kandidaatideks esindajaid ning soovib esindajaid erinevatesse töörühmadesse, komisjonidesse, delegatsioonidesse, esindustesse. Sidusrühm esitab üldkogule kinnitamiseks juhatuse liikme kandidaadi oma piirkonnast.

---

<sup>2</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus, paragrahv 31, lõige 6: [Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus–Riigi Teataja](#)

<sup>3</sup> Kohaliku tegevusgrupi toetus ja LEADER-projektitoetuse määrus, paragrahv 5, lõige 2: [Kohaliku tegevusgrupi toetus ja LEADER-projektitoetus–Riigi Teataja](#)

### **1.2.7. Liikmed**

Raplamaa Partnerluskogu on registreeritud mittetulundusühing, mille tegevus on uutele liikmetele avatud. Alates 1. jaanuarist 2023 on liikmemaksud aastas kohalikele omavalitsustele 0,50 eurot elaniku kohta; mittetulundusühingutele, sihtasutustele ja FIEdele 15 eurot; äriühingutele 25 eurot. Sisseastumismaks on võrdne aastase liikmemaksuga. Liikmemaksu suuruse vaatab igal aastal läbi üldkoosolek ja vajadusel muudab seda.

Raplamaa Partnerluskogu liikmed on juriidilised isikud: kohalikud omavalitsused, sihtasutused, vabaühendused, äriühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad. Liikmeks vastuvõtmise otsustab juhatus taotleja avalduse alusel, välja arvatud uued kohalikud omavalitsused.

2023. aasta 26. mai seisuga oli Raplamaa Partnerluskogul liikmeid 99. Alates asutamisest (2006. aastast) on liikmete arv kolmandiku võrra kasvanud.

Raplamaa Partnerluskogu liikmed 2023. aasta seisuga:

- 5 kohalikku omavalitsust (valda);
- 41 ettevõtjat, sh 6 füüsilisest isikust ettevõtjat, 1 aktsiaselts, 1 tulundusühistu, 31 osäühingut;
- 53 vabaühendust, kõik mittetulundusühingud.

Raplamaa Partnerluskogu liikmeks olemine annab võimaluse aktiivselt kaasa rääkida strateegia kujundamisel ja meetmete rakendamisel ning osaleda koolitustel, õppereisidel nii Eestis kui välismaal.

### **1.2.8. Büroo**

Raplamaa Partnerluskogu igapäevast tööd korraldab büroo, kus on 2,0 ametikohta – tegevjuht, arendusjuht-projektinõustaja, meediaspetsialist. Büroo tööd juhib tegevjuht, kes suhtleb teiste ametiasutuste ja organisatsioonidega, osaleb erinevate organisatsioonide koostöös, esitab vajaliku aruandluse. Tegevjuhi ülesanded on ka iga-aastase tööplaani ja rakenduskava koostamine ning strateegia elluviimise, muutmise ja uue strateegia koostamise protsessi juhtimine. Tegevjuht menetleb taotlusi, nõustab ja aitab kaasa sidusrühmade omavahelisele koostööle ning korraldab koolitusi. Arendusjuht-projektinõustaja ülesanne on taotlejate nõustamine ja taotluste menetlemine, elanikkonna teavitamine, sidusrühmade omavahelisele



koostööle kaasa aitamine, koostöö teiste organisatsioonidega ja raamatupidamise korraldamine. Meediaspetsialisti ülesanne on Raplamaa Partnerluskogu kodulehekülje ja sotsiaalmeedia haldamine, infokirja koostamine, elanikkonna teavitamine, sidusrühmade omavahelisele koostööle kaasa aitamine, osalemine koostöös teiste organisatsioonidega. Raplamaa Partnerluskogu võtab vajadusel tööle eksperte ja projektijuhte. MTÜ Raplamaa Külade Liit lõpetab oma tegevuse 31.12.2023 ning sellest tulenevalt on Raplamaa Partnerluskogul võimalus hakata täitma ülesandeid, mis on vajalikud tööks külakogukondadega ja nende arendamiseks. Alates ülesannete lisandumisest on plaanitud büroosse kuni 3,0 (kolm) ametikohta.

Raplamaa Partnerluskogu tegevus on avalik, tööga seotud dokumendid avaldatakse kodulehel [www.raplaleader.ee](http://www.raplaleader.ee).

### **1.3. Tegevusrühma eesti-sisene ja rahvusvaheline koostöö partnerlustega**

#### *Tegevuspiirkonna arendamiseks tehakse koostööd järgmiste organisatsioonidega:*

Tegevuspiirkonna kohalikud omavalitsused, Raplamaa Omavalitsuste Liit, Sihtasutus RAEK, Raplamaa Ettevõtjate Ühing, Märjamaa Ettevõtjate Piirkondlik Ühendus, Raplamaa Turism, Mittetulundusühing Ettevõtlikud Naised Raplamaal, Raplamaa käsitöölise seltsing „Süstik“, Raplamaa Talupidajate Liit, Mittetulundusühing Rabav Raplamaa ja teised piirkondlikud ühendid. Tihe ühistöö on välja kujunenud Raplamaa Külade Liiduga, kellega koos viiakse ellu mitmeid ühisüritusi – õppereise ja -päevi, seminare, näitusi, välismaiste delegatsioonide vastuvõtte, külade tunnustamist. Tegevusrühm osaleb Rapla maakonna sotsiaal- ja tugiteenuste osutajate võrgustiku kohtumistel, et arendada omavahelist koostööd. Kohtumistel osalevad mittetulundusühingud ja osühingud, kes osutavad vaimse tervisega seotud teenuseid ning sotsiaal- ja tugiteenuseid Raplamaal.

#### *Raplamaa Partnerluskogu siseriiklik võrgustikutöö toimib läbi erinevate ühenduste:*

Võetakse osa Eesti Leader Liidu üldkoosolekutest, seminaridest ja koolitustest ning Maaelu Võrgustikutöö Osakonna korraldatud seminaridest. Toimuvad sidusrühmade eesti-sisesed õppereiseid erinevatesse maakondadesse ja piirkondadesse. Osaletakse koostööprojektides teiste LEADER tegevusrühmadega.

### Tegevusrühm on aktiivne koostöös rahvusvaheliste LEADER tegevusrühmadega

Eelmisel perioodil uuendati suhteid Saksamaa Kaiserlauterni maakonna LEADER tegevusrühmadega. LEADER sidemed tekkisid sõprusmaakondade Raplamaa ja Kaiserslauterni vahel juba 2003. aastal, kui Saksa partnerid tutvustasid ühisel seminaril LEADER programmi olemust, strateegia koostamist ja projektide valimist. 2017. aastal võõrustas Raplamaa Partnerluskogu Kaiserslauterni maakonna delegatsiooni. Sama aasta lõpus käis Raplamaa Partnerluskogu delegatsioon ka vastuvisiidil. Tegemist oli õppereisiga, mille eesmärk oli kogemuste vahetamine LEADER programmi elluviimise tulemustest, vastastikuse LEADER strateegiate tutvustamine ning võimalike valdkondade väljaselgitamine edasiseks koostööks. 2022. aastal sõlmis Raplamaa Partnerluskogu kolme LEADER tegevusrühmaga Kaiserslauterni maakonnast koostöökokkuleppe rahvusvahelise noorsootöö toetamiseks uuel strateegiaperioodil. Westrich-Glantal, Donnersberger ja Lautrer Land tegevusrühmadega kavandatava koostöö eesmärk on tuua LEADER temaatika noortele lähemale läbi kultuuri- ja spordiprojektide, rahvusvahelise võrgustiku loomise ning arendamise, teadmiste vahetamise ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamise. Tulevaste koostööprojektide raames saavad toimuma noorte vahetusprogrammid ja ühisprojektid.

2017. aastal kutsus Raplamaa Partnerluskogu seminar-nõupidamisele Nurmijärvi LEADER tegevusrühma EMO juhid ning Nurmijärvi vallavalitsuse esindajad, et arutleda teemal, kuidas elavdada ja uuendada koostööd LEADER tegevusrühmade vahel seoses Soome ja Eesti iseseisvumise 100. aastapäevaga.

2018. aastal korraldas Raplamaa Partnerluskogu koolitus- ja infoürituse koos seminariga õppereisil Taani LEADER tegevusrühmadesse. 2019. aastal viidi läbi õppereis Leedu Vabariiki, tutvumaks sealsete tegevusrühmadega.

2019. aastal käis Kohila 16-liikmeline sidusrühm õppereisil Lätis. Eesmärk oli õppida, kuidas oma koduasula ajalugu ning miljööväärtus tänapäevases võtmes toimima panna. Küllastati Kohilale sarnast Ligatnet, mis on endine paberivabriku asula ning lätlased on oma asula atraktiivsuse tõstmiseks nii mõndagi ära teinud.

2022. aastal toimus Rapla- ja Järvamaa käsitöövõrgustiku kogemusreis Leedu käsitöölaadale Vilniusesse. Laadast said osa 40 käsitööhuvilist Rapla- ja Järvamaalt. Samal aastal sai teoks ka sidusrühmade õppereis Kreekasse ning Poola.

Võrgustike loomist toetatakse läbi strateegia meetmete

Strateegia meetmed toetavad koostööd erinevate organisatsioonide vahel, kellel on sarnased huvid, ühine eesmärk või soov muutusi ellu kutsuda. Organisatsioonide ülesed koosseisud aitavad kaasa võrgustikes osalejate koostööle ja tagavad juurdepääsu informatsioonile, võimaldavad tekitada ja jagada ressursse ning keskenduda ühisele probleemi lahendamisele. Strateegia meetmed annavad raamistiku ja suunised võrgustikutööle.

## 2. Piirkonna iseloomustus

### 2.1. Piirkonda ühendavad tegurid

Tegevuspiirkond on looduslikult, majanduslikult, kultuuriliselt ja rahvuslikult ühtlane, puuduvad olulised erinevused kohalike omavalitsuste vahel. Piirkonda ühendab sarnane looduskeskkond – metsad, põllud, sood ja rabad, mis on omakorda aluseks sarnasele majandustegevusele. Piirkonda ühendab sarnane (pärimus)kultuurikeskkond ja sarnased ajaloolised traditsioonid ning iseloomustab rahvuslik ja keeleline homogeensus, eestlaste osakaal on domineeriv, muulaste osakaal väike.

Piirkonda läbivad olulised transpordimagistraalid: Tallinn-Pärnu-Ikla, Tallinn-Türi-Paide-Viljandi, Paide-Rapla-Märjamaa-Haapsalu maanteed ning rongiühendusega Tallinn-Türi-Viljandi raudtee. Tulevikus läbib piirkonda Tallinnast algav kiirraudtee Rail Baltic. Rapla maakonnas asub väike- ja hobilennundusena toimiv Kuusiku lennuväli (Rapla vallas, Ira külas).

#### Raplamaa piirkondlikku eripära kujundab

- Pealinna lähedusega seotud õppimisvõimaluste ja töökohtade mitmekesisus tähendab arvestatavat osa igapäevast pendelrännet Tallinna suunal. Pealinnaga on heas korras maanteeühendus ning tihe rongiliiklus. Tallinn on raplamaalastele oluline kultuuri tarbimise koht, aga samuti ostupiirkond.
- Teiseks piirkonna eripäraks on elanikkonna paiknemine hajaasustusega külades ja väikestes alevikes. Raplamaal puuduvad suured linnad – tõmbekeskused (v.a Rapla – maakonnakeskus vallasisese linnana). Külades on aktiivsed kogukonnad ja säilinud ning arendatud pärimustraditsioonid.
- Kolmandaks piirkondlikuks eripäraks on paiknemine Eesti keskmes ja hea ning lühike ühendus Eesti teiste suuremate linnadega: Pärnu, Haapsalu, Viljandi, Tartu, Paide ning Tallinnaga. Lähedus välismaaga Tallinna sadama ning lennujaama kaudu, mis potentsiaalselt soodustab tööhõivet, ettevõtete majandustegevust, turistide saabumist.
- Neljandaks piirkonna eripäraks on Raplamaad mõjutav aeglane Tallinnast lähtuv valglinnastumine, eeskätt Tallinna lähedastes valdades on märgatav uusasumite tekkimine, s.h. endiste suvilaühistute aladel ja noorte, aga ka eakate inimeste

ümberasumine maale seoses odavamate elamispindadega ning kvaliteetse elukeskkonnaga.

## 2.2. Geograafiline ülevaade

Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna pindala on 2 974,34 ruutkilomeetrit.

*Tabel 1. Tegevuspiirkonna pindala.*

Vald	Pindala
Rapla vald	859,47 km <sup>2</sup>
Märjamaa vald	1 162,74 km <sup>2</sup>
Kehtna vald <sup>4</sup>	507,10 km <sup>2</sup>
Kohila vald	230,14 km <sup>2</sup>
Türi valla Kärü piirkond <sup>5</sup>	214,89 km <sup>2</sup>
kokku	2 974,34 km <sup>2</sup>

Tegevusrühma piirkonnas puuduvad suured linnalised asulad. Suurim on Rapla linn – 4 887 elanikuga. Järgnevad Kohila alev – 3 141 elanikuga, Märjamaa alev – 2 542 elanikuga, Aespa alevik (Kohila vald) – 1 367 elanikuga, Kehtna alevik – 1 094 elanikuga, Alu alevik (Rapla vald) – 761 elanikuga. Piirkonnas on 1 linn, 3 alevit, 13 alevikku ja 267 küla, mis jagunevad valdade vahel järgmiselt:

- Kehtna vallas (v.a. Järvakandi alevik) 1 alev, 4 alevikku ja 43 küla;
- Kohila vallas 1 alev, 3 alevikku ja 21 küla;
- Märjamaa vallas 1 alev ja 112 küla;
- Rapla vallas 1 linn 5 alevikku ja 83 küla;
- Türi valla Kärü piirkonnas 1 alevik ja 8 küla.

---

<sup>4</sup> Andmed on välja toodud ilma Järvakandi piirkonnata. Järvakandi pindala on 4,85 km<sup>2</sup>.

<sup>5</sup> Jöeküla, Kullimaa, Kõdu, Kädva, Kändliku, Lauri, Lungu, Sonni, Kärü.

Piirkonna tähtsamateks loodusressurssideks on rikkalik mets, sh taimed ja metsasaadused, (kohati) viljakas põllu- ja rohumaa, turvas, liiv, paekivi, aga ka puhas põhjavesi. Turismiressurssiks on ehe loodus, eeskätt omapärane kõnnumaa, rabamaastik, põlismets ja metsloomad. Edukamad turismiettevõtted panustavad loodusmatkadele (rabamatkad, jaht, loomavaatlus, ratsutamine, kanuusport, rattasport).

Maakond asub Eesti keskel ja on hästi ühendatud erinevate Eesti piirkondadega – Raplast Tallinnasse on 53 km, Jõhvi 212 km, Tartusse 157 km, Pärnusse 87 km, Haapsallu 91 km.

## 2.3. Elanikkond

### 2.3.1. Demograafiline iseloomustus

Raplamaa on Statistikaameti andmetel 01.01.2022. aasta seisuga elanike arvult, 33 517 inimesega, Eesti suuruselt 8 maakond, moodustades 2,5% Eesti rahvastikust. Tegevuspiirkonna elanike arv on 32 956 inimest.

Tabel 2. Tegevuspiirkonna elanike arv 01.01.2022 seisuga.<sup>6</sup>

Vald	Elanike arv
Rapla vald	13 299
Märjamaa vald	7 368
Kehtna vald <sup>7</sup>	4 276
Kohila vald	7 525
Türi valla Kärü piirkond <sup>8</sup>	558
kokku	32 956

Pärast kohalike omavalitsuste ühinemist 2017. aastal on maakonnas kujunenud olukord, kus suurim vald (Rapla) eristub oma rahvaarvult veelgi enam.

Piirkonna rahvaarv on reeglina aasta-aastalt kahanenud. Kahanemine on olnud pidev, kuid kahanemistempo on piirkonnas olnud üks aeglasemaid võrreldes ülejäänud Eestiga. Ajavahemikus 2017-2021 oli see 0,22% aastas. Varasematel aastatel oli see pisut kiirem –

<sup>6</sup> Statistikaamet: [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik\\_rahvastikunaitajad-ja-koosseis\\_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U/table/tableViewLayout2](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U/table/tableViewLayout2)

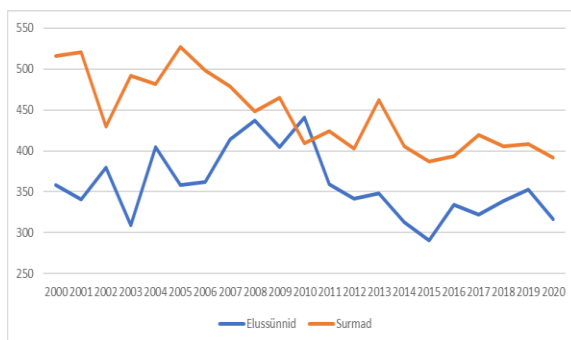
<sup>7</sup> Andmed on välja toodud ilma Järvakandi piirkonnata.

<sup>8</sup> Jõeküla, Kullimaa, Kõdu, Kädva, Kändliku, Lauri, Lungu, Sonni, Kärü.

2010-2015 oli 0,91% aastas. Rahvastiku kahanemine on viimastel aastatel aeglustunud enamikus Eesti maakondades.

Piirkond kaotab loomulike protsesside kaudu iga-aastaselt enam rahvast kui juurde saab. Kui sündide arv püsib pidevalt suhteliselt madalal tasemel, siis surmade arv on viimased kaks aastakümnet näidanud nõrka langustrendi.

Ainus positiivse rändesaldoga vald maakonnas on jätkuvalt Kohila. Kehtna ja Märjamaa valdades toimus mõningane tagasiränne välisriikidest, aga Eesti-sisises rändes kaotasid nad rohkem elanikke kui juurde said. Rapla vallas olid nii sise- kui ka väljaränne negatiivsed. Raplamaal puudub Eesti mastaabis linnaline asustuspiirkond. Vaid 17% maakonna elanikest elab väikelinnalises asustuspiirkonnas – see on sisuliselt Rapla linn ja selle lähiala. Raplamaa puhul elab valdav osa rahvastikust maalises asustuspiirkonnas – tervelt 83%.<sup>9</sup>



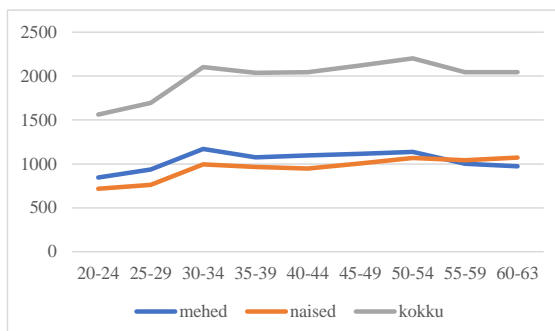
Joonis 1. Sündide ja surmade dünaamika Rapla maakonnas 2000-2020

### 2.3.2. Haridus ja tööhõive

2019. aasta seisuga on kesk- ja kõrgharidusega inimeste osakaal tööealises rahvastikus 71,8%, mis võrreldes teiste maakondadega asetab Raplamaa tagantpoolt kolmandale kohale. Raplamaale on iseloomulik esimese taseme (sisuliselt: põhiharidus) või madalama haridusega inimeste suhteline osakaal rahvastikust – 2019. aasta seisuga 28,2%.

<sup>9</sup> Linnaline asustuspiirkond – asula, kus enamik elanikest elab piirkonnas, kus rahvastikutihedus on suurem kui 1000 inimest km<sup>2</sup> kohta ja rahvaarv sellise tihedusega piirkondades on suurem kui 5000 inimest. Piirkondade määramisel tiheduse ja rahvaarvu järgi on kasutatud ruutkaardi andmeid.

2022. aasta 1. jaanuari seisuga oli Rapla maakonnas tööelist elanikkonda 19 601 inimest, neist mehi 10 244, naised 9 357. Suurim tööeliste arv (2 202) on vanuses 50-54 aastased (mehed, naised kokku) ja väikseim tööeliste arv on vanuses 20-24 – 1562 (mehed ja naised kokku). Võrreldes 2018.



Joonis 2. Tööeline elanikkond Rapla maakonnas 2022

aasta andmetega on tööeliste

elanike koguarv vähenenud 376 võrra, kuid samas vanuserühmas 60-64 aastased on arv suurenenud 129 võrra.<sup>10</sup> Statistikaameti rahvastikuprognosis viitab, et seniste trendide jätkumisel väheneb Eesti rahvaarv, sh tööeliste inimeste osakaal rahvastikust väheneb veelgi.<sup>11</sup>

Raplamaa elanikkonna kohta võib väita, et see on majanduslikult üsna aktiivne ja töötajuse osalemise määr<sup>12</sup> on küllaltki kõrge – 75,1%. Selle näitaja poolest on maakond Eestis kolmas. Võrreldes ülejäänud Eestiga on Rapla maakonnas olnud töötajuse osalemise määr kiire kasvuga.

Viimase tosina aasta jooksul on hõiveseisund Raplemaal üldise trendina paranenud – nt töötajuse osalemise määr on tõusnud 2005. aasta 63,8%-lt 2020. aastal 80,6%-le. Sama võib öelda tööhõive määra<sup>13</sup> kohta – 61,8%-lt 75,5%-le.

Tööhõive määralt (70,1%) oli Raplamaa 2020. aastal Eestis 3. kohal (varem keskmiste seas) – kasv eelnenud 3 aastaga on olnud 5,4 protsendipunkti.

<sup>10</sup> Statistikaamet: [https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik\\_rahvastikunaitajad-ja-koosseis\\_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV021](https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV021)

<sup>11</sup> Eesti Tööturg: Hetkeolukord ja tuleviku väljavaated: [https://www.riigikogu.ee/wp-content/uploads/2018/08/ASK\\_t%C3%B6%C3%B6turu\\_%C3%BCleevaade.pdf](https://www.riigikogu.ee/wp-content/uploads/2018/08/ASK_t%C3%B6%C3%B6turu_%C3%BCleevaade.pdf)

<sup>12</sup> Töötajuse osalemise määr ehk aktiivsuse määr on töötajuse osatähtsus tööelises rahvastikus. Töötajuse osalemise määr näitab kui suur osa riigi (või muu haldusüksuse, nt maakonna, linna või valla) tööelise elanikkonnast on majanduslikult aktiivne, see tähendab on kas töötajuse hõivatud või on töötaja, kuid otsib tööd.

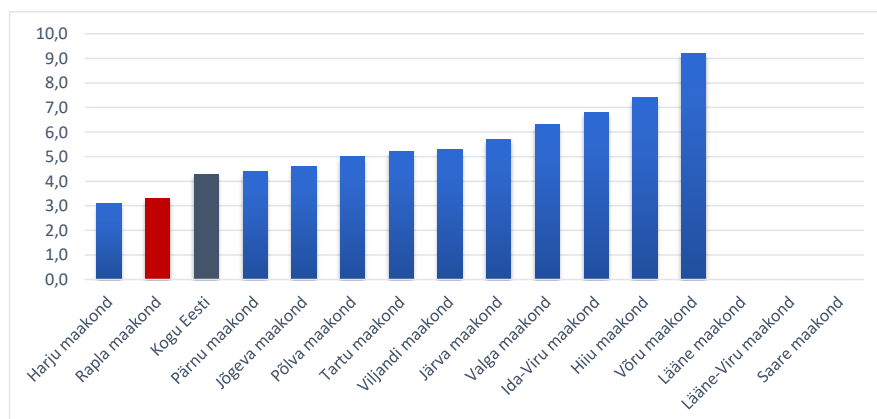
<sup>13</sup> Tööhõive määr on hõivatud inimeste osatähtsus tööelises rahvastikus.



2021. aasta seisuga oli keskmine brutosissetulek Raplamaal 1277 eurot (Eesti keskmine 1548 eurot). Brutosissetuleku poolest oli Raplammaa 2021. aastal Eestis 10. kohal.

### 2.3.3. Vaesus

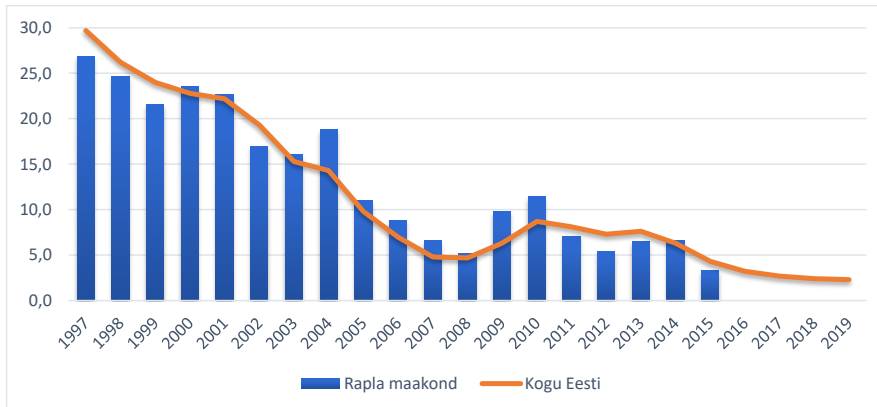
2020. aastal oli absoluutses vaesuses elavate inimeste leibkonna koosseisu arvestav kuu sissetulek väiksem kui 220 eurot. Absoluutse vaesuse määra poolest asus Raplammaa 2015. aastal maakondade seas tõenäoliselt<sup>14</sup> tagantpoolt teisel kohal, vaid Harjumaal oli vaesuse määr väiksem. Kahjuks ei ole edasised võrdlused enam võimalikud, kuna Statistikaameti andmebaasides ei ole vastavaid andmeid mitmete maakondade (sh Raplammaa) kohta hiljem enam avaldatud. Absoluutse vaesuse määr on jätkuvalt kõrgeim töötute hulgas.



Joonis 3. Absoluutse vaesuse määr Eestis 2015<sup>15</sup>

<sup>14</sup> Kolme maakonna kohta ei ole andmeid avaldatud.

<sup>15</sup> Uuemad andmed on väga väheste maakondade kohta ja võrdlust seetõttu enam teha ei ole võimalik. Ka 2015. aastal ei ole andmeid Läänemaa, Lääne-Virumaa ja Saaremaa kohta arvatud, andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad; andmed vähe usaldusväärsed väikese valimi mahu tõttu (ESA).



Joonis 4. Absoluutse vaesuse määr Raplamaal (%)

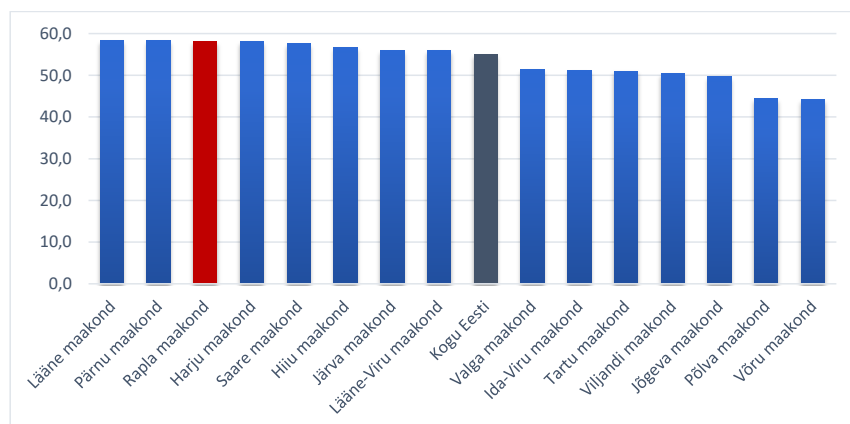
Viimase paarikümne aasta jooksul on absoluutse vaesuse määr peaaegu pidevalt vähenenud nii Raplamaal kui ka Eestis tervikuna, kui välja arvata ajutine majandussurutisest põhjustatud kasv 2009-2010. Raplamaa trendid on käinud ja käivad üsna samas taktis üleriigiliste trendidega – seetõttu võime eeldada, et absoluutne vaesus on maakonnas jätkuvalt taandunud ka pärast 2015. aastat, kuigi andmed selle kohta ei ole kättesaadavad.<sup>16</sup>

Statistikaameti andmetel elas 2020. aastal suhtelises vaesuses<sup>17</sup> 20,6% Eesti elanikkonnast. Raplamaal elas 2020. aastal suhtelises vaesuses 20,9% (2016 – 18,6%) elanikkonnast. Maakondade võrdluses on suhteline vaesus Raplamaal madal, kuna maakond asub võrdluses 11. kohal. Suhtelise vaesuse määr on langenud vähemalt kolme lapsega paaride ja noorte (18-24-aastaste) hulgas ning on tõusnud üksikvanemate seas. Suhteline vaesus on suurim üksi elavate 65-aastaste ja vanemate vanusegrupis.

<sup>16</sup> Andmed Raplamaa kohta alates 2016 puuduvad, kuna andmeid ei ole arvatud, andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad; andmed vähe usaldusväärsed väikese valimi mahu tõttu (ESA).

<sup>17</sup> Suhtelise vaesuse määr näitab nende inimeste osatähtsust, kelle leibkonna koosseisu arvestatav kuu sissetulek ehk ekvivalentnetosissetulek on suhtelise vaesuse piirist madalam. Suhtelise vaesuse piir on 60% leibkonnaliikmete aasta ekvivalentnetosissetuleku mediaanist. Ekvivalentnetosissetulek on leibkonna sissetulek, mis on jagatu leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga. Suhteline vaesus näitab sissetulekute ebavõrdsust riigis. 2020. aastal oli piiriks leibkonna koosseisu arvestav kuu sissetulek 631 eurot.

### 2.3.4. Tervis



Joonis 5. 2018/2019 sünnihetkel tervena elada jäänud aastad

Tervena elada jäänud aastad näitavad keskmist aastate arvu, mida elab inimene tõenäoliselt igapäevategevuste piiranguteta, kui suremus ja rahvastiku tervise näitajad jäävad samaks.<sup>18</sup>

Sünnihetkel tervena elada jäänud aastate poolest – 58,2 eluaastat – oli Raplamaa 2018/2019 maakondadest kolmandal kohal. Raplamaa näitaja ületab ka märgatavalt Eesti keskmist (55,0).

Tervena elada jäänud aastaid koguneb Eestis keskmisest enam nii Raplamaa meestel (55,2) kui ka naistel (61,4). Eesti keskmised näitajad olid 2018/2019 53,3 ja 56,6 aastat.

Sotsiaalkindlustusameti andmete kohaselt elab 31.12.2021 seisuga Eestis 133 007 puudega inimest (puuetega inimeste osakaal kogu Eesti rahvastikust on 10%), kellest 2 805 (2,1%) elab Raplamaal:

- vanuses 0-17 – 253 inimest (poisse 171 ja tüdrukuid 82);
- vanuses 18-63 – 1248 inimest (mehi 674 ja naisi 574);
- vanuses 64+ – 1304 inimest (mehi 470 ja naisi 834).<sup>19</sup>

<sup>18</sup> Statistikaamet. <https://www.stat.ee/et/uudised/oodatav-eluiga-ja-tervena-elatud-aastad-2021>

<sup>19</sup> Sotsiaalkindlustusamet. [2021-kv\\_statistika-epikojale.xlsx](https://www.stat.ee/et/uudised/2021-kv-statistika-epikojale.xlsx) (live.com)

Eesti Töötukassa andmete kohaselt on 30.09.2021 seisuga määratud Eestis osaline töövõime 60 563 inimesele, kellest 646 elab Rapla maakonnas (nendest mehi 310 ja naisi 336).<sup>20</sup>

Puuduv töövõime on Eestis määratud 37 948 inimesele, kellest 427 elab Rapla maakonnas (nendest mehi 240 ja naisi 187).<sup>21</sup>

Vähenenud töövõimega inimesi on Eestis kokku 98 511, kellest 1 073 (1%) elab Rapla maakonnas. Rapla maakonna elanikest moodustavad vähenenud töövõimega inimesed 3%.

Raplamaa peab oma arengustrateegias sotsiaalset turvalisust oluliseks. Maakonnas toimib rahvusvahelise *Safe Community* põhimõttel võrgustik – käib tihe omavaheline koostöö, loodud on erinevad töörühmad, tegeletakse riskigruppidega, kaasatakse kõiki eagruppe, toimivad pikaajalised programmid.

Maakonnas on tegutsenud 25 aastat Rapla Maakonna Puuetega Inimeste Koda. Koda on koondanud ja hoidnud koos tegutsemas maakonna krooniliste haiguste ja puudespetsiifilisi seltse, ühinguid ning koordineerinud nende rahastamist, organiseerinud ühisüritusi liikmesorganisatsioonidele, korraldanud teabepäevi kõigile huvilistele ja aidanud korraldada ühingute raamatupidamist. Koja liikmesorganisatsioonid on osalenud aktiivselt puudespetsiifiliste liitude töös ning toonud olulist informatsiooni maakonda. Rapla koda on ka Eesti Puuetega Inimeste Koja liige ning andnud sisendeid seaduseelnõudesse, avaldanud arvamust puuetega, aga ka krooniliste haigustega inimestega seotud küsimustes, aidanud kaasa nõustamisprobleemide lahendamisel. Koda on viimase paari aasta jooksul palju tähelepanu pööranud ligipääsetavusele.<sup>22</sup> Ligipääsetavus on põhimõte, millega järjepidevalt tegeletakse, kuid igakülgselt rakendamiseks on veel arenguruumi. 2021. aastast alates mõõdetakse omavalitsuste panust erivajadustega inimestele võrdsete võimaluste loomisel avalike teenuste pakkumisel. Teenustaset hinnatakse skaalal 0-9.<sup>23</sup> Ligipääsetavuse mediaanteenustase oli 2021 aastal Eestis 1, sama on see ka Rapla maakonnas. Valdade lõikes

---

<sup>20</sup> Statistikaamet. [THV02: TÖÖVÕIME HINDAMISE OTSUSED | Sugu, Maakond, Aasta ning Otsus. Statistika andmebaas](#)

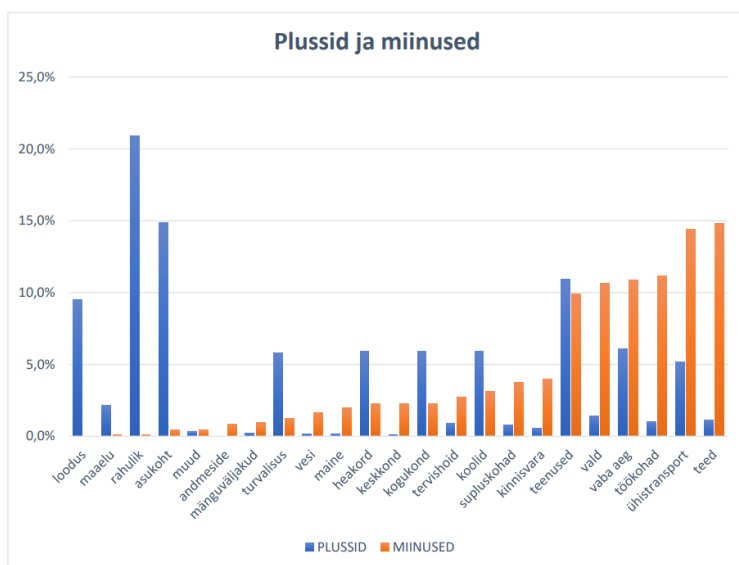
<sup>21</sup> Samas

<sup>22</sup> Rapla Maakonna Puuetega Inimeste Koda. <http://raplakoda.eu/>

<sup>23</sup> Hindamismetoodika on kirjeldatud Minuomavalitsuse veebilehel: <https://www.minuomavalitsus.ee/metoodika/hindamismetoodika>

on ligipääsetavuse teenustasemeks mõõdetud Kehtna vallas 0, Kohila vallas 1, Märjamaa vallas 2 ja Rapla vallas 0.<sup>24</sup>

### 2.3.4. Elanikkonna rahulolu maakonnaga



Joonis 6. Raplamaa elanike rahulolu maakonnaga

2020. aasta Raplamaa elanikkonna rahulolu küsitlusest<sup>25</sup> selgub, et maakonna elanikkond hindab üle kõige elukeskkonda – rahulik, vaikne, stressivaba, looduslähedane, maalähedane, heakorrastatud, privaatne ja turvaline.

Teine oluline tugevuste kompleks hõlmab maakonna asendit pealinna läheduses ja teatavas mõttes ristteel ning selle ärakasutamist.

Positiivne on vaade ka erinevatele teenustele (sh kauplused jm), vaba aja veetmise võimalustele (sh sport, kultuur, üritused, söögikohad, huviharidus jm) ja koolidele-lasteaedadele – suuresti

<sup>24</sup> Minuomavalitsus: <https://www.minuomavalitsus.ee/valdkond/ligipaasetavus>

<sup>25</sup> Rapla maakonna elanike rahulolu küsitlus. [https://rol.raplamaa.ee/wp-content/uploads/2020/06/Rahuloluk%C3%BCsitluse-kokkuvote\\_200615.pdf](https://rol.raplamaa.ee/wp-content/uploads/2020/06/Rahuloluk%C3%BCsitluse-kokkuvote_200615.pdf)

lähtuvalt sellest, et inimõõtmelistes asulates on kõik käe-jala juures ja millegi hankimiseks ei ole tarvis läbida pikki vahemaid, vähemasti mitte keskustes. Ka kiidetakse kohapealset aktiivset kultuurielu ja erinevaid ettevõtmisi. Eraldi võib välja tuua kohalike kogukondade rolli nii mitmeski valdkonnas. Kogukondade võimestamine ja toetamine kindlasti tugevdab inimeste sidet kodukohaga ja parandab isetoimetulemise võimet.

Suurimaks puuduseks peetakse teid ja transporti. Kuna töökohad paiknevad kodust eemal ja tihti väljaspool maakonda, siis on teede (sh suured maanteed, kruusateed, kergliiklusteed, teehoidus, tänavad jm) ja ühistranspordi temaatika olulise tähtsusega. Kohandamist vajab ühistranspordi liinivõrk. Kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja vabaühenduste koostöös tuleb arendada ühistransporti kättesaadavamaks ja optimaalsemaks (nt läbi kogukonnateenuse loomise). Probleemne on töökohtade vähesus kohapeal ning rahulolematust tekitavad madalad palgad. Puudust tuntakse vaba aja veetmise võimalustest (sh sport, kultuur, huviharidus, üritused, söögikohad, spaa jms) ja erinevatest teenustest (sh kauplused, mitmed isikuteenused jms) – seda nii kohapeal puudumise kui Tallinna võimaluste halva ligipääsetavuse (ühistransport) võtmes. Kaubanduses oodatakse suuremaid keskuseid ja paremat valikut erinevatest kaupadest. Kohaliku omavalitsuse poolt on kogetud üleolevat või vaenulikku suhtumist, kehva asjaajamist ja vastutulematust, omakasupüüdlikkust jm. Mitmetel juhtudel tõstasid inimesed kinnisvaraga seonduvaid mureküsimusi – kinnisvara kättesaadavuse, kvaliteedi ja hinna osas, samuti üürihindade ja suurte kommunaalkulude osas. Küllalt sageli toodi välja supluskohtade puudus – nii ujulate kui ka lihtsamate supluskohtade osas.

Võrreldes maakonna plusse ja miinuseid, ollakse täiesti rahul elukeskkonnaga – loodus, maaelu, rahu, turvalisus, aga ka asukoht (pealinna lähedal).

Erinevused tulevad sisse valdkondades, mida hinnatakse ühtlasi nii kõrgelt kui nähakse ka probleemseid kohti: heakord, kogukond, koolid ja lasteaiad. Neis valdkondades on rahulolu pigem hea, aga oodatakse väikseid parendusi.

Valdkonnad, kus ollakse pigem rahul, ent oodatakse eelnevast suuremaid parendusi, on teenused, vaba aeg ja ühistransport. Teenuste puhul hinnatakse, et kõik elementaarne on käe-jala juures, aga samas puudub piisav valik vähemkasutatavatest teenustest. Vaba aja võimaluste puhul hinnatakse kõike seda, mida kohapeal tehakse (sport, kultuur, huviharidus, üritused), aga samas on valik kohapeal väike.

Ühistranspordi puhul hinnatakse head rongiühendust, peamiselt Tallinna suunal. Mujal on probleem tõsine ja vajab lahendusi – seda näitab ka kõrge miinustulp.

Kõige suuremaid muutusi oodatakse valdkondades, mis on maakonnast lahkumise põhjusteks: töökohad, kohalik omavalitsus, kinnisvara, keskkond ja taristud.

2021. aastal läbi viidud uuelanike rahulolu-uuringust<sup>26</sup> selgub, et uuelanikud on eluga Raplamaal rahul, hinnates 10-palli skaalal rahulolu keskmiselt 8,41. Raplamaale kolimise on ajendanud peamiselt kinnisvara (endisest suurem, odavam või muul viisil meeldivam, suurem maatükk, kus võimalik tegeleda aiandusega või rohkem privaatsust), teisena peresündmused (näiteks vajadus parandada elutingimusi või viia need vastavusse perekasvuga). Oluline faktor on ka Tallinna lähedus (eriti raudtee ääres). Neljandaks elukeskkond (eriti hinnatud on maakond just laste kasvukeskkonnana). Uuringu järgi on ootusi ületanud eraldatus, turvalisus, (loodus)keskkond ja ühendus Tallinnaga. Pettumust on valmistanud töökohtade vähesus ja kohapealse tehnilise taristu seisund ning Kehtna, Kohila ja Rapla puhul ka lasteaiakohtade temaatika, teede kehv olukord, probleemid transpordi ja logistikaga (eriti maakonna ühistranspordi süsteem) ning kehvasti toimiv kinnisvaraturg (ebapiisav valik eri tüüpi elamispindu ja keerulised laenutingimused).

Rahulolu oma eluga sõltub otseselt kohalike teenuste tasemest. 2021. aastal läbi viidud rahulolu-uuringu<sup>27</sup> tulemuste järgi oldi kohaliku omavalitsusega kui kohaga, kus elada, rahul valdade kaupa järgmiselt: Rapla vallas 67%, Kehtna vallas 64%, Kohila vallas 60% ja Märjamaa vallas 51% (Eesti keskmine selles uuringus oli 62%).

### **2.3.5. Raplamaa rahvastiku tulevikuprognosis**

Aastatel 2020-2040 langeb rahvaarv pea kõigis maakondades, v.a. Harjumaa ja Tartumaa. Raplamaal langeb rahvaarv 33 517 inimeselt (2022) 28 527-le (2040).

Praeguse rahvastikuprognosis kohaselt muutub Raplamaa rahvastiku koosseis aastaks 2040 üsna radikaalselt. Väheneb rahvaarv, aga sellest olulisem on suur muutus soo-vanuskoosseisus.

---

<sup>26</sup> [https://rol.raplamaa.ee/wp-content/uploads/2021/10/Raplamaa-olukorra-analuis-2021\\_Lisa-4.pdf](https://rol.raplamaa.ee/wp-content/uploads/2021/10/Raplamaa-olukorra-analuis-2021_Lisa-4.pdf)

<sup>27</sup> <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/uudised/kas-mones-omavalitsuses-rohi-rohelisem>

Aastaks 2040 väheneb prognoosi järgi tööealiste arv ligi kolmandiku võrra. Vähenemine toimub ka laste ja noorte vanuserühmades ja kuna need põlvkonnad on väiksema arvukusega, siis ei taastu ka tööealiste vanuserühmad tulevikus endisel määral. Seevastu põlvkonnad alates 65. eluaastast on senisest arvukamad, eriti alates 75. eluaastast. Üks selle põhjustest on eluea pikenemine. Kuna elanikkond vananeb, siis jääb ühiskonna ülalpidamine üha vähemate õlule.

Viimasel kümnel aastal on kogu Eestis jõudsalt kasvanud inimeste oodatav eluiga. Raplamaal on sünnihetkel elada jäänud aastate arv kasvanud 72,7 eluaastalt (perioodil 2006/2007) 78,1 eluaastale (perioodil 2018/2019).

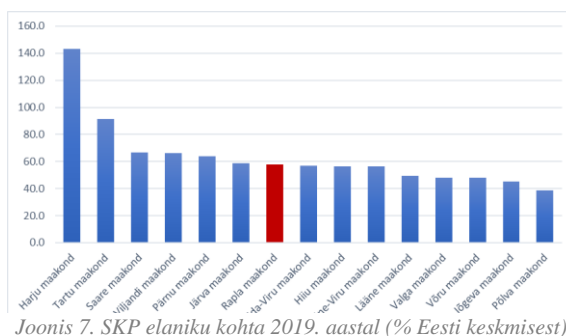
2021. aasta tööturusurveindeksi järgi tuleb tööturule järgnevatel aastatel vähem inimesi kui sealst lahkub. Samasugust trendi võib näha enamustes Eesti maakondades (v.a. Tartumaa ja Harjumaa). Võrreldes teiste maakondadega on Raplamaa paremas olukorras, jäädes pingereas Tartumaa ja Harjumaa järel kolmandaks. Maakonnasiseselt vaadates on ainsana “positiivne” tööturusurveindeks Kohila vallas. Rapla vald on lähedal maakonna keskmisele ning Kehtna ja Märjamaa vallad on kõige raskemas seisus.

## 2.4. Majandus

Rapla maakonna majandus on erinevate sotsiaalmajanduslike võrdlusnäitajate lõikes võrreldes teiste maakondadega keskmiselt seitsmendal positsioonil. Geograafiline lähedus Tallinnaga tähendab mitmekülgsemaid töövõimalusi, mis avaldub kõrgemas tööhõives, väiksemas töötuses ja kõrgemas lisandväärtuses töötaja kohta ehk tööturu teemade osas on Rapla maakond rohkem „kaitstud“.

### Sisemajanduse koguprodukt

Eesti majanduse mahtudes ja sisemajanduse kogutoodangus on Raplamaa väike tegija – 2019. aastal moodustas maakonnas toodetud SKP vaid 1,4% Eesti mahust. Võrdluseks Raplamaa osakaal rahvastikust oli samal



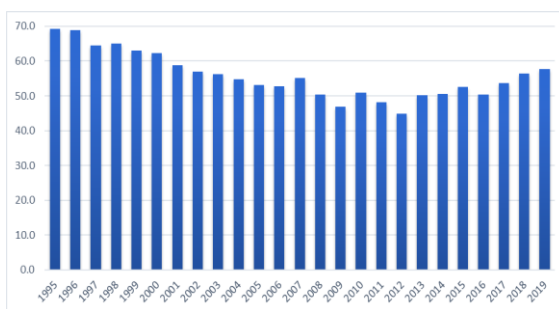
Joonis 7. SKP elaniku kohta 2019. aastal (% Eesti keskmisest)



ajal 2,5%. SKP kogumahu poolest on Raplamaa maakondade seas 8. kohal.

Raplamaal toodetud SKP ühe elaniku kohta moodustab 57,7% Eesti keskmisest. Selle näitaja poolest on maakond seitsmendal kohal ehk keskmiste seas.

Pärast pikka langustrendi on piirkonna SKP kasvutrendis. Viimastel aastatel on piirkonna majandus kosunud ja näitajad on taas lähenenud Eesti keskmisele. Tagasihoidliku SKP põhjuseks on asjaolu, et Raplamaal puuduvad suured kohalikku toorainet (vili, liha, piim, turvas, ehituskivi) töötlevad ettevõtted.



Joonis 8. SKP elaniku kohta Raplamaal

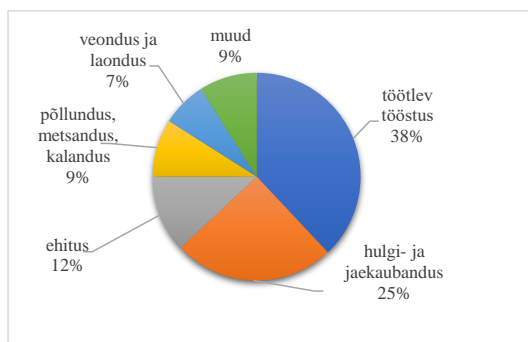
### Ettevõtlus

Rapla maakonnas on Äriregistri andmetel 2022. aasta juuni seisuga registreeritud:

- 22 aktsiaseltsi;
- 4440 osaühingut;
- 918 füüsilisest isikust ettevõtjat;
- 616 mittetulundusühingut;
- 12 sihtasutust;
- 85 kohaliku omavalitsuse asutust.

Äriregistri 2020. aasta andmetel annavad maakonna 2 415 ettevõtet (töötajate arvuga 5777) aastas kokku müügitulu 612,25 miljoni euro ulatuses. Suuruselt jagunevad ettevõtted 90% mikro, 9% väikese ja 1% keskmise suurusega ettevõteteks. Neist eksportivaid ettevõtteid 193, mis annavad aastas kokku eksporditulu mahus 218,43 miljonit eurot, mis oli peaaegu 35,6 % müügitulust.

Raplamaa majanduses annab suurima osa müügitulust töötlev tööstus (38%). Sellele järgnevad hulgi- ja jaekaubandus 25%, ehitus 12%, põllundus, metsandus ja kalandus 9% ning veondus ja laondus 7%-ga.



Joonis 9. Majandussektorite osakaal Raplamaa ettevõtete müügitulust

Ettevõtlusaktiivsuse poolest kuulub Raplamaa oma näitajate poolest Eesti keskmiste hulka (2020. aasta seisuga). Viimase kolme-nelja aasta jooksul on ettevõtluse aktiivsuse osas toimunud Raplamaal teatav stabiliseerumine, kuid aastatel 2010-2020 on ettevõtluse aktiivsuse kasv Raplamaal olnud üsna märkimisväärne – lisandunud on 20 ettevõtet 1000 elaniku kohta.

Raplamaa ettevõtlusvõrgustiku moodustavad nii avaliku kui erasektori initsiatiivil loodud ühendused:

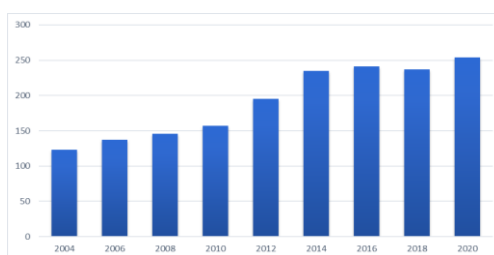
- Sihtasutus RAEK (Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus), mis tegutseb Maakondlike Arenduskeskuste võrgustikus, kohalike omavalitsuste ja ministeeriumite tihedas koostöös, osutades sh ettevõtjatele laialdasi avalikke teenuseid;
- Töötukassa maakondlik esindus, kes viib ellu tööpoliitikat läbi avalikke teenuste ja toetuste;
- Mittetulundusühing Raplamaa Partnerluskogu ehk LEADER tegevusrühm on asutatud kolme sektori ülesena, mis on enam keskendunud rakenduslikule poolele – piirkonna arenguks toetuste jagamisele;
- Raplamaa Ettevõtjate Ühing (42 liiget);
- Mittetulundusühing Ettevõtlikud Naised Raplamaal (83 liiget);
- Mittetulundusühing JCI Rapla (Rapla Ettevõtlike Noorte Koda) (9 liiget);
- Märjamaa Ettevõtjate Piirkondlik Ühendus (34 liiget);
- Rapla Rotary Klubi (35 liiget), suunalt heategevusorganisatsioon omades tihedat seost ettevõtjatega;

- Rapla Käsitöö- ja Kunstiselts (19 liiget);
- *Destination management organisation* – loomisel on turismiturunduse alane koostöövõrgustik.

Majandus- ja ettevõtluskeskkonna uuringus läbiviidud küsitluste tulemusel kaaluvad maakonnast lahkumist 15% vastanud ettevõtjatest. Ettevõtjad ootavad avalikult sektorilt investeeringuid elukeskkonna ja avalike teenuste arendamisse, ettevõtlusega seotud tugitaristute (teed, elekter, andmeside, vesi-kanalisatsioon jm) ja suurte transporditaristu projektide (nt Rail Baltic, Tallinn-Pärnu-Ikla maantee, Tallinn-Rapla-Türi maantee) arendamist ning ettevõtjate laiemat kaasamist valla arengusse ja paremat infovahetust ning riigi- ja vallapoolset kiiret ja tõhusat asjaajamist.

#### Eksportivad ettevõtted

Raplamaa on maakondade seas keskmine nii eksportivate ettevõtete arvu kui ka ekspordi väärtuse osas (2020. aasta seisuga). Raplamaa ettevõtete eksport oli 2020. aastal väärt 237 miljonit eurot, mis oli 1,7% Eesti kogumahust ja Raplamaa on sellega seitsmendal kohal maakondade seas.



Joonis 10. Eksportivate ettevõtete arv Raplamaal

Olgugi, et eksport Raplamaalt on Eesti mastaabis suhteliselt tagasihoidlik, on eksportivate ettevõtete arv maakonnas kasvanud kiiremini kui Eestis keskmiselt – 16 aasta jooksul on see kahekordistunud, tõustes 123 ettevõttelt 2004. aastal 254 ettevõtteks 2020. aastal. Sama kehtib ka eksporditavate kaupade väärtuse kohta – Raplamaa eksport kasvas ajavahemikus 2004-2020 lausa kolm korda – kuni 237 miljoni euroni. Sellise kasvutempoga on maakond 4.-6. kohal Eestis ja ületab napilt isegi Eesti kui terviku kasvutempot.

## 2.5. Tervishoiu- ja sotsiaalsüsteem

Tabel 3. Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas pakutavad olulisemad sotsiaal- ja tervishoiuteenused<sup>28</sup>

Kohalike omavalitsuste sotsiaalteenused	Riiklikud teenused	Tervishoiuteenused
Asendushooldusteenus	Erihoolekandeteenused	Erakorraline meditsiin
Eluruumi tagamise teenus	<i>Igapäevaeltu toetamise teenus</i>	Eriarstiabi
Isikliku abistaja teenus	<i>Töötamise toetamise teenus</i>	Kiirabi
Järelhooldusteenus	<i>Toetatud elamise teenus</i>	Õendusabi (sh koduõendus ja üldhooldekodus osutatav õendusteenus)
Koduteenus	<i>Kogukonnas elamise teenus</i>	Üldarstiabi (perearstid)
Sotsiaaltransporditeenus	<i>Õöpäevaringne erihooldusteenus</i>	
Tugiteenus	Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus	
Turvakoduteenus	Töötukassa teenused vähenenud töövõimega inimestele	
Täisealise isiku hooldus	Töötukassa teenused vähenenud töövõimega inimeste tööandjatele	
Varjupaigateenus		
Võlanõustamisteenus		
Väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus		

<sup>28</sup> Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinatsioonimudeli koostamine Rapla maakonnas (2021).

### Tervishoiusüsteem

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla maakonnas üldhaigla Raplas, õendushaigla Märjamaal, tervisekeskused Juurus, Kivi-Vigalas ja Kohilas, perearstikeskused Raplas ning Märjamaal. Perearsti vastuvõtud toimuvad lisaks tervise- ja perearstikeskustele Kohilas, Kärus, Juurus, Kaius, Kehtnas.

Esmatasandi tervishoiuasutused on seega Rapla maakonnas esindatud vähemalt kohaliku keskuse tasandil. Olemasolev esmatasandi tervisekeskuste ja perearsti vastuvõtukohtade võrgustik vastab vajadustele.

Õendusabi teenuseosutajaid on 6 (sh koduõendus, statsionaarne õendusabi ja õendusteenus üldhooldekodus).<sup>29</sup> Probleemiks on teenuse saajate rahalised võimalused tasuda teenusega seotud kulusid (omaosalus 15%).

Eriarstiabi pakub piirkonnas 3 teenuseosutajat. Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas ei ole kõik teenused saadaval (nt kuulmispuudega lapsed käivad Tartu kõrvakliinikus, silmaarsti vastuvõtt on Kohilas, maakonnakeskuses puudub).

Kiirabiteenust osutab piirkonnas Regionaalhaigla kolmes tugipunktis – Raplas, Kohilas ja Märjamaal.<sup>30</sup> Probleemiks on kiirabibrigaadide konarlik suhtlus hooldekodudega ja info kasutatud kiirabiteenuse osas ei liigu alati olulistele osapooltele (perearst, sotsiaaltöötaja jne).

Erakorralise meditsiini teenust pakub Raplamaa Haigla.

Rahvastiku vähenemise tõttu prognoositakse perearstide nimistute kahanemist. Suurimat langust prognoositakse Vigala piirkonnas. Kriitiliselt madalaks perearsti vastuvõtu säilitamiseks võivad jääda ka Juuru ja Kaiu piirkonna rahvastikud. Väiksemates piirkondades on tulevikus vajalik perearstiteenuse lõimitus piirkondlike tervisekeskustega.

---

<sup>29</sup> [Rapla integreeritud sotsiaal- ja tervishoiuteenuste osutamise mudel -lõplik.pdf](#)

<sup>30</sup> Regionaalhaigla: <https://www.regionaalhaigla.ee/et/kiirabiosakond>

2022. aasta seisuga tegutseb Rapla Partnerluskogu piirkonnas 12 apteeki. Valveapteek puudub maakonna tasandil. Kõigis Rapla maakonna vähemalt piirkonnakeskuse taseme asulas ehk Kohilas, Märjamaal ja Raplas on apteegid olemas. Lisaks asuvad apteegid Kehtnas, mis on kohalik keskus ja Lelles, mis on lähikeskus. Arvestades apteekide majanduslike jätkusuutlikuse tagamise piire<sup>31</sup>, siis sellest tulenevalt on suur risk, et tulevikus suletakse Lelle apteek.<sup>32</sup>

### Eakatele suunatud teenused

Pensionialistest (65+, keda on Raplemaal 2021. aasta algul 6 845 – so ca 21 % elanikkonnast) üle 85 aastaseid on 842 in, so 12,3 % eakatest ja 2,5 % elanikkonnast. Suurem osa neist on tervishoiusüsteemi kliendid ning paljud ka komplekse abivajadusega. Kuigi eakatel on east tingituna juba palju terviseprobleeme, on näiteks raske ja sügava puudega eakaid 988, mis moodustab 65+ inimestest siiski vaid 14 %.

Koduteenust pakuvad kohalikud omavalitsused (Märjamaa, Rapla, Kehtna ja Kohila), MTÜ Kohila Turvakeskus, Nurme Caring OÜ, Rapla Hooldekeskus. Toetatakse iseseisva ja turvalise toimetuleku tagamist kodustes tingimustes, säilitades ja parandades abivajaja elukvaliteeti; abistatakse ka enesehooldusega seotud toimingute sooritamisel. Eesmärk on võimalikult pikk iseseisev elu. Teenus on üldjuhul kättesaadav.

2022. aasta seisuga tegutseb Raplambia Partnerluskogu tegevuspiirkonnas 11 hooldekodu, neist kolme haldavad eraettevõtted ja kuut haldavad kohalikud omavalitsused. Maakonnaplaneeringu järgi defineeritud keskustes ja nende juurde kuuluvate teenuste järgi peavad hooldekodud olema tagatud vähemalt piirkonnakeskuste tasandil. Raplambia Partnerluskogu tegevuspiirkonnas on kolm eakate päevakeskust, mis asuvad piirkonnakeskustes Raplas, Märjamaal ja Kohilas. Kohalike keskuste tasandil puuduvad käesoleval hetkel päevakeskused. Täiendav hooldekodude kohtade vajadus on piirkonnas olemas ja see on kasvav tulenevalt vananevast rahvastikust.<sup>33</sup> Probleemiks on järjekorrad

---

<sup>31</sup> Geomedia 2013. [Kohalike omavalitsuste poolt maa-apteegi teenuse kättesaadavuse toetamine](#)

<sup>32</sup> Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tuleviktrendidega kohandamise võimaluste uuring 2022. <https://rol.raplamaa.ee/maakonna-areng/uuringute-materjalid/>

<sup>33</sup> Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tuleviktrendidega kohandamise võimaluste uuring 2022. <https://rol.raplamaa.ee/maakonna-areng/uuringute-materjalid/>

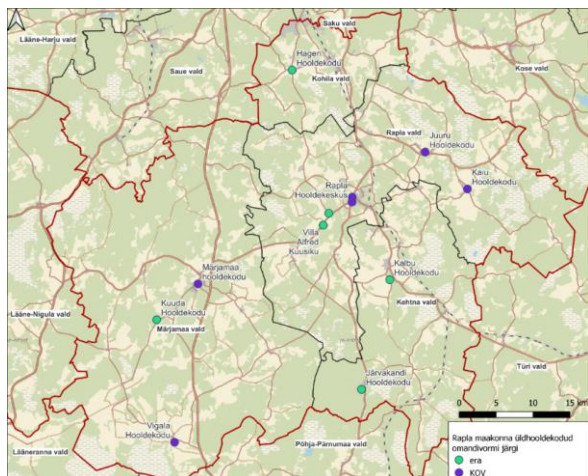
teenustele. Kliendid on kohati maksejõuetud. Üldhooldusteenus on inimestele kallis. Raske on leida head personali ning asendajaid puhkuste perioodiks. Esineb juhtumeid, kus eakas satub üldhooldusteenusele, aga peaks olema koduteenusel ja vastupidi. Hooldekodudel puudub sageli info, milline on uue kliendi seisund ning abivajaduse tase.

2022. aasta Rapla maakonna avalike- ja erateenuste uuringu käigus hinnati, et ruumide seisukord on vastavalt paika pandud skaalale väga hea kahe hooldekodu hoonete puhul:

- Kuuda Hooldekodu (Tolli küla, Märjamaa vald)
- Rapla Hooldekeskus (Kuusiku tee 5, Rapla linn, Rapla vald)

Heaks saab seisukorda hinnata viie hooldekodu hoonete puhul:

- Hageri Hooldekodu (Hageri, Kohila vald)
- Vigala Hooldekodu (Kivi-Vigala, Märjamaa vald)
- Märjamaa haigla (ööpäevaringne hooldusteenus, Lauulväljaku 26, Märjamaa, Märjamaa vald). Märjamaa haigla on õendushaigla, kus osutatakse põhiliselt iseseisva statsionaarse õendusabi (hooldusravi) ja ööpäevaringse hoolduse teenuseid.
- Juuru ja Kaiu Hooldekodu: Kaiu üksus (Kasvandu tee 45, Kaiu, Rapla vald)
- Rapla Hooldekeskus (Lasteiaia 12, Rapla)



Halvas seisukorras on kaks hooldekodu:

- Kalbu Hooldekodu (Kalbu küla, Kehtna vald)
- Juuru ja Kaiu Hooldekodu: Juuru üksus (Muuseumi 3, Juuru, Rapla vald).

Vajadus on nõ eakate maja järele, kus eakas saaks toimetada osaliselt iseseisvalt. Hetkel täidavad seda rolli kohati sotsiaalkorterid.

### Lastele ja noortele (sh puuetega lastele) suunatud teenused<sup>34</sup>

- Turvakoduteenus – see on kõige esmasem abi ja turvaline keskkond. Piirkonnas pakub seda Rapla Hooldekeskus. Probleem on piiratud kohtade arvuga. Tihti tekib vajadus turvakoduteenuselisele õhtutundidel, Pärnusse või Tallinnasse sõit on aeganõudev ja lastele väsitav niigi stressirohkes olukorras.
- Asendushooldusteenus – asendushooldusteenust pakuvad hoolduspered, perekodud ja asenduskodud, Juuru SOS Lasteküla. Teenus on mõeldud vanemliku hoolitsuseta lapsele ja noorele. Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas puudub piisav hulk teenuskohti. Seetõttu ollakse sunnitud viima abivajav laps päritoluperekonnast, tuttavast ümbrus- ning sõpruskonnast eemale.
- Järelhooldusteenus – järelhooldusteenust pakutakse noorele, kes lahkub asendushoolduselt ja eeskostelt. Asendushooldusteenuselt jõuab järelhooldusteenusele väga vähe noori. Kogemuse puudumise tõttu ei ole kohalike omavalitsuste ametnikel alati ühest arusaama teenuse vajaduse ja teenuse sisu osas. Asendushooldusteenuselt iseseisvasse ellu suunduvad noored ei ole alati teadlikud järelhooldusteenuse võimalustest.
- Lapsehoiuteenus – teenus on 1,5- kuni 3-aastase lapse ja kuni 18-aastase raske või sügava puudega isiku hooldusõigust omavale inimesele. Toetatakse lapsevanema, eestkostja või hooldaja toimetulekut või töötamist. Puuetega laste teenusele suunamine on keeruline. Tihti kohalike omavalitsuste ja lapsevanemate nägemused vajaliku ja võimaliku teenusemahu osas lahknevad. Puudub spetsiaalselt puuetega laste jaoks mõeldud lasteaed, st täiesti nende vajaduste jaoks loodud keskkond. Rapla linnas pakub erivajadustega lastele alusharidust Lasteaed Kelluke. Sotsiaalkindlustusameti rahastuselt üleminek kohaliku omavalitsuse rahastusele on tuntav, kohalikud omavalitsused ei suuda samasuguses mahus panustada.<sup>35</sup> Maakonnas ei pakuta erivajadustega laste 24-tunnist lapsehoiuteenust.
- Tugiisikuteenus – tugiisikuteenus on raske ja sügava puudega lastele vanuses 0-18. Sellega toetatakse lapsevanema, eestkostja või hooldaja toimetulekut või töötamist.

---

<sup>34</sup> Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinaatsioonimudeli koostamine Rapla maakonnas (2021).

<sup>35</sup> Samas.



Probleemiks on kvalifitseeritud personali puudus. Häid tugiisikuid on raske leida ning hoida. Puudub puuetega lastele mõeldud erilasteaed, mistõttu on vajadus tugiisikutele veelgi suurem. Puudub koht, kus puuetega koolilapsed saaksid veeta aega pärast koolipäeva kuni tööpäeva lõpuni (13.00-17.00), mistõttu on vajadus tugiisikuteenusele suurem.<sup>36</sup>

#### Puuetega täiskasvanutele suunatud teenused<sup>37</sup>

- Sotsiaaltransport – teenust pakutakse neile, kes vajavad töötamiseks, õppimiseks või avalike teenuste kasutamiseks transporti, kuid kelle erivajadus takistab isikliku või ühissõiduki kasutamist. Üldiselt on teenus toimiv ja kättesaadav. Probleemiks on kõrge teenusehind klientide jaoks. Samal ajal teenuse hind küll katab teenuseosutaja kulud, kuid teenuse osutamine ei ole märkimisväärselt kasumlik. Probleemiks on ka ootejärjekorrad, kattuvad ajad, maksetähtaegadest kinnipidamine, teenus pole kättesaadaval nädalavahetustel.
- Isikliku abistaja teenus – isiklik abistaja laseb puudega inimesel endal tegutseda, kuid on abiks. Teenust kasutatakse vähe. Puuduvad ka vastavad teenuseosutajad.
- Koduteenus – teenus on inimese iseseisva ja turvalise toimetuleku tagamiseks. Suuri probleeme ei esine, teenus on üldjuhul kättesaadav.
- Täisealise isiku hooldus – pakutakse abi vaimse või kehalise puudega inimesele. Puudub hea ülevaade, kas teenust osutatakse sisuliselt või mitte. Täisealise isiku hooldaja saab sotsiaalse garantii, see on oluline motivatsioonitegur hooldajaks hakkamisel. Toetussumma on suhteliselt väike.
- Igapäevaelu toetamise teenus – teenuse eesmärk on isiku parim võimalik iseseisev toimetulek. Vajadus teenusele on suurem kui teenuskohtade arv. Teenuse sisuga suuri kitsaskohti ei ole.
- Kogukonnas elamise teenus – teenus on suunatud igapäevaelu tegevustes pidevalt juhendamist ja toetust vajavale psüühikahäirega täisealisele. Kogukonnas elamise teenusel elavad inimesed koos ühe perena, jagavad ühist elupinda ning

---

<sup>36</sup> Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinatsioonimudeli koostamine Rapla maakonnas (2021).

<sup>37</sup> Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinatsioonimudeli koostamine Rapla maakonnas (2021).

tegevusjuhendaja aitab neid erinevate tegevuste juures nagu ajaplaneerimine, vaba aja sisustamine, töötamine ja töösarnased teenused.

- Toetatud elamise teenus – teenus on suunatud iseseisvalt elades toetust vajavale psüühikahäirega täisealisele. Inimest juhendatakse tema majapidamise korraldamisel. Kui inimene elab teenuse osutaja eluruumides, toetatakse inimest talle iseseisva elamispinna leidmisel ja iseseisvaks elamiseks ettevalmistamisel. Vajadus teenusele on suurem kui on kohtade arv.
- Ööpäevaringne erihoidusteenus – teenus on igapäevaelu toimingutega mittetoimetulevale raske või sügava täisealiste puudega inimestele. Vajadus teenusele on märkimisväärselt suurem kui on teenuskohtade arv. Pikad järjekorrad.
- Töötamise toetamise teenus – teenus on suunatud psüühikahäiretega täisealiste inimestele, kes vajavad töö leidmisel ning töötamise ajal pidevat toetust ja juhendamist. Vajadus teenusele on suurem kui on teenuskohtade arv, samas on teenuspakkujate arv suhteliselt suur.
- Pikaajalise kaitstud töö teenus – teenus on suunatud vähenenud töövõimega täisealistele. Kaitstud tingimustes töötamisel võimaldatakse inimesel teha võimetekohaseid tööülesandeid talle sobivas töökeskkonnas ja jõukohases töötempo, talle on tagatud juhendamine ja abi. Selle teenusega osaliselt dubleeritakse töötukassa teenust. Teenus on suhteliselt kallis.
- Töötukassa pakutav teenused vähenenud töövõimega inimestele ja nende tööandjatele – nende teenuste puhul on probleemiks tööandjate suletus inimeste puuetega inimeste palkamiseks hoolimata toetusest. Tugiisikuga töötamist on vähe, sest tugiisiku peab leidma ja tagama tööandja ning tööandja ei ole selleks valmis. Mõningaid teenuseid osutatakse väga harva või ei osutatagi. Sage probleem on, et tööd ei soovita leida. Töötukassasse pöördumise eesmärgiks on sotsiaalsed garantiid.

#### Üldised teenused abivajajatele<sup>38</sup>

- Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus – teenus on suunatud erineva vajadusega lastele, noortele, täisealistele kui ka eakatele. Erinevatel spetsialistidel puudub ülevaade, mis

---

<sup>38</sup> Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinatsioonimudeli koostamine Rapla maakonnas (2021).

teenuseid täpselt sotsiaalse rehabilitatsiooni käigus osutatakse. Teenust tuleks struktureerida. Raplamaal pakutakse teenuseid vaid lastele. Kõiki teenuseid ei pakuta ka lastele, vajadusel käivad lapsed tugisikuga Tallinnas. Lapsevanemad on passiivsed. Ruumipuudus Rapla haiglas ei võimalda pakkuda tööalast rehabilitatsiooniteenust. Teatud sihtgruppide jaoks on järjekorrad pikad.

- Eluruumi tagamise teenus – teenus on suunatud inimestele, kellel on raskusi toimetulekuga ja kes ei ole võimelised endale ise eluruumi tagama. Inimesed, kellel on raskusi toimetulekuga (puudest tulenev kõrvalekalle), kes on sattunud kriisiolukorda tulekahju, looduskatastroofi, perevägivalla või muu asjaolu tõttu. Teenusega suuri probleeme ei esine, üldjuhul abivajajat märgatakse.

## 3. Strateegia elluviimise olulisemad tulemused perioodil 2014-2020

### 3.1. Strateegia rakendamine 2014-2020

Raplamaa Partnerluskogu alustas projektitoetuste taotluste vastuvõtmist 2016. aastal. Viimased taotlusvoorud olid avatud 2021. aasta kevadel. Ajavahemikul 2016-2021 viidi läbi 15 taotlusvoor (aastatel 2016-2019 igas meetmes üks voor aastas ja lisavoorud: meetmes 2 kaks vooru aastal 2020 ja meetmes 3 aastal 2021). Lisaks esitas Raplamaa Partnerluskogu neli taotlust meetmetesse M4.1 ja M4.2 "Koostöö- ja ühisprojektid", aastatel 2017, 2018, 2020, 2021.

Raplamaa Partnerluskogu korraldas projektide taotluste vastuvõtu kolmes meetmes:

- meede 1 „Elukeskkonna parendamine ja maaelu põhitteenuste kvaliteedi tõstmine“;
- meede 2 „Ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamine“, sh teadmussiire;
- meede 3 „Kogukonna edendamine“.

Perioodi jooksul esitati kõikidesse meetmetesse kokku 352 taotlust. Rahastamisotsuse sai 170 taotlust (48%). Kogu perioodi peale jäi rahastusest välja 182 taotlust (52%).

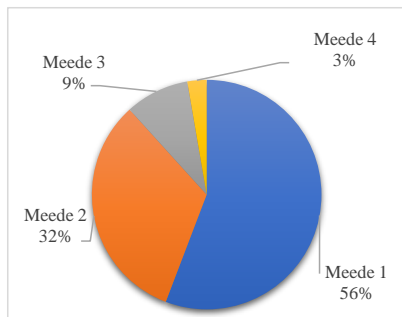
Kõik 4 tegevusrühma esitatud taotlused said positiivse otsuse. Meetmes 1 toetati 42% taotlustest, meetmes 2 toetati 44% taotlustest, meetmes 3 toetati 80% taotlustest.

Kõige rohkem esitati taotlusi meetmesse 2 – 161 taotlust (46%), sellele järgnes meede 1 – 138 taotlusega (39%), meetmesse 3 esitati 49 taotlust (14%) ning meetmetesse 4.1 ja 4.2 – 4 taotlust (1%).

Perioodi jooksul küsiti kokku toetust 11 847 078 eurot. Toetust määrati 3 873 197 eurot.

Toetused jagunesid meetmete vahel järgmiselt:

*Joonis 11. Projektide arvuline jagunemine meetmete lõikes*



- Meede 1 – 2 161 624 eurot, 56% kogu määratud summast;
- Meede 2 – 1 257 458 eurot, 32% kogu määratud summast;
- Meede 3 – 348 939 eurot, 9% kogu määratud summast;
- Meede 4 – 105 176 eurot, 3% kogu määratud summast.

Joonis 12. Määratud toetuste osakaal meetmete lõikes

Tabel 4. Toetuste jagunemine piirkondade lõikes

Piirkond	Rahastusotsusega projektide arv	Määratud summa	Osakaal kogu määratud toetussummast
Juuru	9	212 366	5%
Kaiu	11	181 108	5%
Kehtna	16	495 261	13%
Kohila	22	439 416	11%
Käru	4	190 351	5%
Märjamaa	15	419 670	11%
Raikküla	12	213 022	6%
Rapla	48	1 245 889	32%
Vigala	8	238 784	6%
Maakondlikud	25	237 330	6%
Kokku	170	3 873 197	100%

Piirkondlikult jagunesid rahastatud projektid suuremate piirkondade kasuks, kus on rohkem ettevõtjaid, tugevad seltsid ning omavalitsustel suuremad võimalused projekte toetada. Kõige rohkem toetusi läks Rapla piirkonda – 32% kogusummast. Neile järgnesid teised kolm suuremat piirkonda, Kehtna – kogusummast 13%, Märjamaa – kogusummast 11% ja Kohila – 11%. Ülejäänud viis väiksemat piirkonda said perioodi jooksul kogusummast toetust 5-6%.

Tabel 5. Toetussummad ühe elaniku kohta valdade lõikes<sup>41</sup>

Vald	Elanike arv	Toetussumma vallale	Toetussumma ühe elaniku kohta
Rapla vald	13 088	1 852 385	141,53
Märjamaa vald	7 422	658 454	88,72
Kehtna vald <sup>39</sup>	4 274	495 261	115,88
Kohila vald	7 602	439 416	57,80
Türi valla Kärü piirkond <sup>40</sup>	558	190 351	341,13
maakondlikud	32 944	237 330	7,20

Kuigi Kärü piirkonda läks kõige väiksem toetussumma, siis ühe elaniku kohta tuli väikse elanike arvu tõttu summa kõige kõrgem just selles piirkonnas – 341,13 eurot ühe elaniku kohta. Valdadest oli toetus ühe elaniku kohta suurim Rapla vallas – 141,53 eurot ühe elaniku kohta. Rapla vallale järgnes Kehtna vald, kus ühe elaniku kohta määrati toetust 115,88 eurot. Märjamaa vallas määrati toetust 88,72 eurot elaniku kohta ja väikseim toetussumma ühe elaniku kohta oli Kohila vallas – 57,80 eurot ühe elaniku kohta. Taotleti toetust ka ülemaakondlike tegevuste läbiviimiseks, mis ei olnud konkreetselt ühe piirkonnaga seotud. Selliste projektide toetussumma ühe tegevuspiirkonna elaniku kohta oli 7,2 eurot.

<sup>39</sup> Andmed on välja toodud ilma Järvakandi piirkonnata.

<sup>40</sup> Jöeküla, Kullimaa, Kõdu, Kädva, Kändliku, Lauri, Lungu, Sonni, Kärü.

<sup>41</sup> Elanike arv seisuga 01.01.2022.

### Kokkuvõte meetmest 1

Tabel 6. Projektide jagunemine valdkondadesse meetmes 1

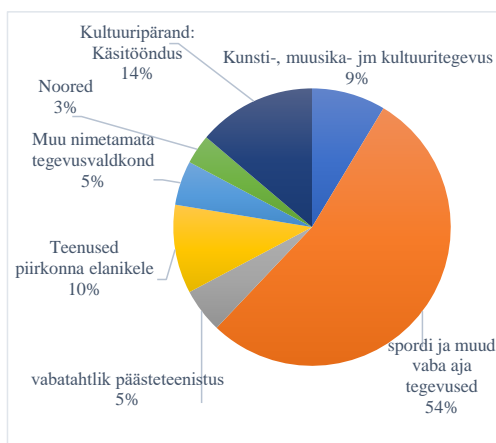
Tegevusvaldkonnad	Projektide arv
Kunsti-, muusika- jm kultuuritegevus	5
spordi ja muud vaba aja tegevused	31
vabatahtlik päästeteenistus	3
Teenused piirkonna elanikele	6
Muu nimetamata tegevusvaldkond	3
Noored	2
Kultuuripärand; käsitööndus	8

Meetmes 1 panustasid kõik projektid kogukonna ja vabaühenduste tugevdamisse.

Meetmest toetati investeeringuprojekte.

Valdkondlikult toetati enim *spordi ja muu vaba aja tegevusega* seotud investeeringuid, sellesse valdkonda kuulus 31 projekti. Sellele järgnes *kultuuripärand ja käsitööndus*, kus toetati 8 projekti. Kõige vähem toetati *noortele* suunatud projekte, neid oli 2. Laiemas plaanis parendati projektidega elukeskkonda.

Kvaliteetsem elukeskkond laiemalt muudab piirkonna atraktiivsemaks elukohaks ja külastuspaigaks. Lisaks aitasid kõik projektid parandada teenuste kättesaadavust ja/või kvaliteeti.



Joonis 13. Projektide jagunemine valdkondadesse meetmes 1

Suur osa projektidest tuli välja osaliselt uuendusliku lahendusega, mis andis organisatsioonile ja/või teenusele positiivse arengutõuke. Osadel juhtudel loodi täiesti uus teenus või võeti üle kohaliku omavalitsuse avalik teenus. Enamik toetustega loodud ja parendatud teenuseid on loonud eeldusi ka ühistegevuse hoogustamiseks.

Kõik rahastatud projektid panustasid maaelu põhiteenuste arendamisse (sh. kogukonnateenused, külaelu elavdamise objektid, tegevuste arendamine).

## Kokkuvõte meetmest 2

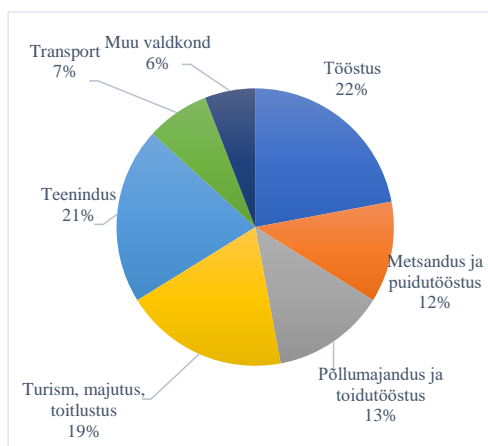
Tabel 7. Projektide jagunemine tegevusvaldkondadesse meetmes 2

Tegevusvaldkonnad	Investeeringud	Arendustegevus	Ühisprojektid
Tööstus	12	3	0
Metsandus ja puidutööstus	8	0	0
Põllumajandus ja toidutööstus	8	1	0
Turism, majutus, toitlustus	8	4	1
Teenindus	7	6	1
Transport	5	0	0
Muu valdkond	0	4	0

Toetatud projektid olid tegevusvaldkondade vahel jaotunud enam-vähem ühtlaselt. Raplamaa ettevõtlus on ühtlaselt arenenud, puuduvad üksikud domineerivad ettevõtted. Rahastatud projektid tuginevad maakonna loodusressurssidele ja sotsiaalsele kapitalile. Ressursside hulgas on olulised mets ja sellele rajanev puidutööstus. Teine oluline ressurss on põllumajanduslik toodang (liha, piim, teravili, puuvili, marjad) ja nendel põhinev mitmekülgne toiduainetetööstus.

Metallitööstuses on välja kujunenud arvestatav metallide töötlemine ning masinaehitus. Jätakuvalt on tähelepanuväärne osa tekstiilitööstusel, uudse ettevõtluse valdkonnana on tuntuks saanud farmaatsia- ja iluteenindus-tööstus.

Turism koos majutuse ja toitlustusega on veidi vähem arenenud, kuid tegeletakse hoolsalt spetsiifilise nišitoodete arendamisega nagu loodusmatkad, kultuuriturism (s.h. käsitöö arendamine jahiturism, piirkondlik toit).



Joonis 13. Projektide jagunemine valdkondadesse meetmes 2



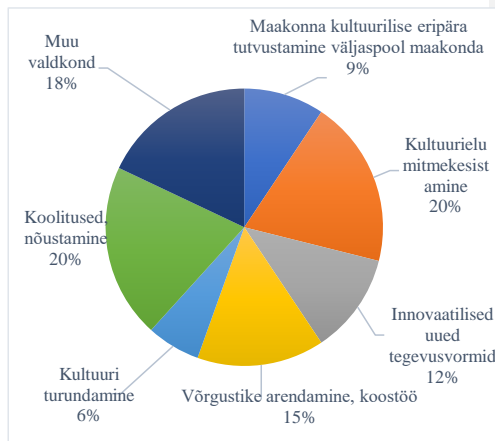
### Kokkuvõte meetmest 3

Tabel 8. Projektide jagunemine tegevusvaldkondadesse meetmes 3

Tegevusvaldkonnad	Projektide arv
Maakonna kultuurilise eripära tutvustamine väljaspool maakonda <sup>42</sup>	12
Kultuurielu mitmekesistamine <sup>43</sup>	25
Innovaatilised uued tegevusvormid <sup>44</sup>	15
Võrgustike arendamine, koostöö	19
Kultuuri turundamine <sup>45</sup>	8
Koolitused, nõustamine	26
Muu valdkond	23

Kõik projektid liigitusid vähemalt ühte tegevusvaldkonda. 43st projektist 37 hõlmasid endas tegevusvaldkondi rohkem kui 1.

Lisaks väljatoodud tegevusvaldkondadele, tulid esile kolm valdkonda, millele toetust anti: tervise, spordi ning kohaliku ajaloo (või ajaloo uurimisega) seotud projektid. Spordiga seotud projekte oli perioodi jooksul kokku 10, tervisele suunatud 6 (sh 2 vaimse tervise projekti) ning ajaloo uurimist ja tutvustamist puudutavaid projekte 8.



Joonis 14. Projektide jagunemine valdkondadesse meetmes 3

<sup>42</sup> Meedia-, ja trükiste- jt infokandjate väljaandmise ning kultuuriüritustel osalemise kaudu.

<sup>43</sup> Erinevate vanuserühmade jaoks erinevate tegevusvormide arendamise teel, pannes erilise rõhu lapsi ja noori huvitavatele tegevustele.

<sup>44</sup> Külamuusikalid, külavideod, rockfestivalid.

<sup>45</sup> Nii üritustel osalemise kui ka erinevate turunduskanalite kasutamise teel.

Kõige enam viidi ellu projekte valdkonnas *koolitused ja nõustamine* – 26 projekti. Pea sama palju projekte tehti valdkonnas *kultuurielu mitmekesistamine* – 25 projekti. See valdkond oli stabiilselt oluline kõikides voorudes. Valdkonda *võrgustike arendamine, koostöö* kuulus 19 projekti. *Innovaatilisi uusi tegevusvorme* võis leida 15st projektist. Ka selliseid projekte tuli igast voorust. *Maakonna kultuurilist eripära tutvustas väljaspool maakonda* 12 projekti. Kõige vähem tehti projekte valdkonnas *kultuuri turundamine* – kokku 8 projekti. *Muusse valdkonda* liigitus tegevusi 23st projektist.

### 3.2. Strateegiliste eesmärkide saavutamine

Raplamaa Partnerluskogu strateegia lähtus kolmest prioriteedist, millest igale seati üldine strateegiline eesmärk ning igale strateegilisele eesmärgile töötati välja strateegia meede. Kõigil neljal meetmel olid omakorda seatud kitsamad eesmärgid.

Tabel 9. Raplamaa Partnerluskogu prioriteetidid, üldised eesmärgid ja neile vastav meede

	Prioriteet	Eesmärk	Meede
1.	Piirkonna maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine ning elu- ja külastuskeskkonna parendamine.	Heal tasemel põhiteenustega kaasaegne elukeskkond ja atraktiivne külastusmaastik.	M1 „Elukeskkonna parendamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine“
2.	Ettevõtluse areng ning konkurentsivõime tugevnemine innovatsiooni (uenduslikkuse) abil. COVID-19 põhjustatud kriisi negatiivsete majanduslike tagajärgede leevendamine.	Aktiivne ja innovaatiline ettevõtlus, arenenud kohalik majandus ning kõrge tööhõive.	M2 „Ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamine“ sh teadmussiire
3.	Kogukonna liikumise edendamine, kultuuri-, noorsoo- ja sporditegevuse arendamine ning koostöövõrgustike tegevuse hoogustumine.	Turvaline ja arenev laialdase ühistegevusega kogukond ning hoogustunud tegevusega mitmekülgsed koostöövõrgustikud	M3 „Kogukonna edendamine“

4.	Koostöövõrgustike tegevuse hoogustumine.	Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna erinevate koostöövõrgustike vahel hoogustunud ühistegevus on toonud kaasa maaelu arengu mitmekesisumise ja uute teadmiste ning oskuste omandamise. Võrgustumise kaudu uute äripartnerite leidmine hoogustab maaettevõtlust. Kogemuste vahetamise kaudu on võetud kasutusele uusi kogukonnategevuse vorme. Laienenud on piirkonna tuntus, paranenud maine.	M4.1, M4.2 „Koostöövõrgustike tegevuse hoogustamine“ (tegevusrühma ühis- ja koostööprojektid
----	--	--	---

Strateegia kõikide eesmärkide ja prioriteetide saavutamiseks seotud tegevuste juures kehtisid lisaks üldised läbivad nõuded, mis on pingereas tähtsuse järjekorras:

1. Projektid ja tegevused peavad olema võimalikult innovaatilised ning efektiivsed.
2. Projektidesse ja tegevustesse kaasatakse võimalikult palju noori.
3. Projektidest ja tegevustest teavitatakse laialdaselt üldsust, sh sotsiaalmeedias.

### 3.2.1. Prioriteet 1: Piirkonna maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine ning elu- ja külastuskeskkonna parendamine

Eesmärk: Heal tasemel põhiteenustega kaasaegne elukeskkond ning atraktiivne külastuskeskkond.

Selle eesmärgi saavutamist toetas meede 1 “Elukeskkonna parendamine ja maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine”:

- Osa 1 – ehituslike investeeringute toetamine
- Osa 2 – sisseseadete ja inventari soetamine

Toetavateks tegevusteks olid üldistatult investeeringud- rajatiste ja hoonete ehitamine, parendamine ning soetused – masinad, seadmed, inventar.

Toetatud projektide märksõnadeks olid spordihooned, spordiväljakud/staadionid, spordivarustus, terviserajad, mänguväljakud, külaplatsid/külakeskused,

rahvamajad/käsitöötoad, huvikeskused, tuletõrjeseltsid, kirikud/kogudused, rahvariided, laululava, keskkonnaharidus, tehnoloogiaseadmed, krossirada, jahimaja, saun.

Kokku toimus neli taotlusvooru. Perioodil esitati kokku 138 taotlust, millest said rahastuse 58. Eesmärgi saavutamiseks anti perioodi jooksul toetusi kokku 2,16 miljonit eurot.

Tabel 10. Analüüs meetme 1 kitsamate eesmärkide saavutamisest

Strateegia meetme eesmärgid	Hinnang olukorra saavutamisele rahastatud projektide abil
Maapiirkondade põhiteenused on osaliselt kättesaadavad infotehnoloogia abil.	Väga madal. Infotehnoloogiasse panustavaid projekte on olnud antud meetmes minimaalselt.
Kogukonna kaasamine kohalike teenuste osutamiseks on võimaldanud luua täiendavaid töökohti ja teenimisvõimalusi.	Keskpärase. Osade projektide puhul on loodud eeldused täiendavate töökohtade ja teenimisvõimaluste loomiseks projekti elluviimise korral.
Erateenuste pakkumiseks on külates rajatud teeninduskeskused ja liikuva teenusebussid.	Keskpärase. Teenusebusse ei ole tekkinud, kuid uusi ja parendatud teenuseid ning teenuse osutamise kohti küll.
Teenuste pakkumisel osalemine on hoogustanud ühistegevust.	Hea. Enamik toetustega loodud ja parendatud teenuseid on loonud eelduseid ka ühistegevuse hoogustamiseks.
Ühistegevust toetatavad arenenud materiaalse baasiga korrakaitse ja päästetegevus, mis on lisanud maale turvalisust.	Madal. Korrakaitse projekte ei ole otseselt olnud, kuid päästetegevuse projekte on olnud.
Piirkonnas eripära paremaks rakendamiseks on rekonstrueeritud vanu ja rajatud uusi matka- ja külastusradadesse, mis võimaldavad nautida Raplamaale omaseid väärismaastikke (sood, rabad, põlismetsad, soojärved, jõed, karstikoopad jm) ja pärandkultuuri objekte.	Madal. Matka- ja külastusradadesse panustavaid projekte on olnud antud meetmes väga minimaalselt.
Väärismaastikud on korrastatud, puhastatud võsast ja risust, valmistatud külastusalaks ja tähistatud. Kohalike omavalitsuste valduses olevate väärtuslike maastike ja pärandkultuuri objektide hooldamine pakub täiendavat teenimisvõimalust kogukonnale.	Madal. Väärismaastikele (sood, rabad, põlismetsad, soojärved, jõed, karstikoopad jm), väärtuslikele maastikele, pärandkultuuri objektidele suunatud projekte on olnud vähe.

Tabel 11. Ülevaade meetme 1 väljund- ja tulemusindikaatoritest

Väljund- ja tulemusindikaatorid	eesmärk	tulemus
Maaelu põhiteenuste s.h. kogukonnateenuste ja külaelu elavdamise objektide ning tegevuste arendamisele esitatud ja rahastatud investeeringuprojektide arv	90 objekti, 120 projekti	56 projekti

Teenuste arendamisele ja külade elavdamisele suunatud ühisprojektide (kohalike omavalitsuse, ettevõtjate ja mittetulundusühingute vahelised või katusorganisatsioonide projektid) arv	30	0
Juurdepääsuvõrkudele suunatud projektide arv	10	x
Esmakordselt LEADER programmist toetust taotlejate arv	70	x
Loodud uute teenuste arv ja uute tegevuste osutajate arv	20 teenust, 20 osalejat	x
Ennistatud, rajatud, hooldatud, tähistatud teenuste osutamise objektide, külaobjektide ja väärismaastike sh piirkonna eripära paremale rakendamisele suunatud objektide arv	40	56 projekti, st vähemalt 56 objekti

### 3.2.2. Prioriteet 2: Ettevõtlikkuse areng ning konkurentsivõime tugevdamine innovatsiooni abil

Eesmärk: Aktiivne innovaatiline ettevõtlus, arenenud kohalik majandus ning kõrge tööhõive.

Selle eesmärgi saavutamist toetas meede 2 "Ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamine":

- Osa 1 – Ettevõtluse materiaalse baasi tugevdamine (investeeringutoetus);
- Osa 2 – Ettevõtluse arendamine (arendustegevuse toetamine: teadmussiire, ühisprojektid).

Toetust anti mikro- ja väikeettevõtetele, sh füüsilisest isikust ettevõtjatele, ettevõtjaid koondavatele ühendustele ja ettevõtlusele suunatud tegevustele. Toetust anti tootmiseks, teenuste osutamiseks või turustamiseks otseselt vajalike uute seadmete ja masinate ostmiseks ja paigaldamiseks; infotehnoloogiliste lahenduste ja tarkvara ostmiseks ning paigaldamiseks; käsitöötoodete valmistamiseks töövahendite ostmiseks; tootmiseks, teenuste osutamiseks või lühikese tarneahela turustuseks vajalike ruumide ehitamiseks, renoveerimiseks ja rekonstrueerimiseks; väikemahuliste infrastruktuuri objektide väljaehitamiseks; kindlatel tingimustel projekteerimiseks; ehituse omanikujärelevalve kuludeks. Toetust anti ka teadmussiirde projektideks. Toetati ettevõtluse arendamisega ja edendamise tegelevate mittetulundusühingute ja sihtasutuste projekte, mis olid suunatud Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna arendamisele. Toetati konkreetsete tingimustega teavitus- ja turundustegevust, koolitustegevust, õppereise, osalemist teabepäevadel, konverentsidel, näitustel, laatadel ja infomaterjali väljaandmist.

Kokku toimus viis taotlusvoor. Perioodil esitati kokku 161 taotlust, sh 141 investeeringute taotlust ja 20 teadmussiirde taotlust, millest said rahastuse 70, sh 51 investeeringute taotlust ja

19 teadmussiiirde taotlust. Eesmärgi saavutamiseks anti perioodil toetusi kokku 1 257 058 eurot, sh investeeringuteks 1 130 951 eurot ja teadmussiiirdeks 102 829 eurot.

Tabel 12. Analüüs meetme 2 kitsamate eesmärkide saavutamisest

Strateegia meetme eesmärgid	Hinnang olukorra saavutamisele rahastatud projektide abil
Uue ettevõtlusliigina on tekkinud spetsialiseeritud keskustesse koondunud loomemajandusettevõtted.	Toetatud on loomemajanduse ettevõtete tegevust Raplas 2 projektiga (endise Bussipargi hoonesse loomemajandusettevõtte rajamist ja käsitöö loomingute arendamist).
Maakonna loodusressurss – maa, mets sh taimed ja metsasaadused, külastusmaastikud, maavarad – on efektiivsemalt kasutuses ja töödeldakse ümber kohapeal. Välja on töötatud mitmeid kohalikul ressurtsil põhinevaid uusi tooteid ja teenuseid. Lähtutakse säästliku arengu ja loodushoiu põhimõtetest.	Toetatud on 23 projektiga kohalike ressursside paremat, täiuslikumat ja säästlikumat kasutamist (loodusvarade, eeskätt metsaressurssid, põllumajanduse ressurssid, looduslike ja geograafiliste asukohtade ressurssid, sotsiaalse kapitali ressurssid).
Kohapealne toidutootmine on jõudsalt arenenud, esmatähtsad toiduained jõuavad elanikeni efektiivsete turundusahelate kaudu.	Toetatakse kohalike toodete viimist kohaliku tarbijani uude turustamisviiside kaudu (OTT liikumine ja OTT turg ning Rabav Raplamaa kauplus).
Kohalikud toiduained, käsitöötooted jm turustatakse ühte kaubamärgi all.	Kohalike toodete turustamiseks ühtse kaubamärgina on toetatud MTÜ Rabava Raplamaa projekte ja MTÜ Käsitöö- ja Kunstiseltsi sellealaseid projekte ning tegevust.
Piirkonna ettevõtted on liitunud tegusatesse ühendustesse, võimaldamaks efektiivsemalt ära kasutada erinevaid programme ja fonde.	Arendatakse järjekindlat koostööd ettevõtjate ühendustega nagu Raplamaa Ettevõtjate Ühing, Märjamaa Ettevõtjate Piirkondlik Ühendus, Ettevõtlikud Naised, Käsitöö- ja Kunstiselts, Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus, mille tulemusena on kujunenud ühtne ettevõtjate koolituse ja teavituse võrgustik.
Raplamaal maaturismi alal on välja töötatud mitmeid piirkonnaomaseid turismitooteid, mis põhinevad kohaliku loodus-, käsitöö-, kultuuri-, arhitektuuri-, sporditegevuseks sobiva ressursi ärasutamisel.	Ellu on viidud uute turismiteenuste välja arendamiseks 8 projekti (kohalik toidu arendamine, jahi-, kultuuri-, käsitöö-, ja mõisaturism).
Erinevate turismiteenuste pakkujate vahel on kujunenud tihe koostöö ühtsete turismipakettide koostamise ja väljapakumise alal.	Eesmärk ei ole täidetud.

Raplamaa turismitooted on kaardistatud, koostatud maakonna ühisturunduse teavikud (voldikud, plakatid jm). Raplamaa turismitugevus toimub ühtse tunnuse ja tähistuse (logo, sümbol, loosung jm) all.	Toetatud on Raplamaa turismiettevõtjate koolitust ning osalemist turismimesseidel jm.
Aktiivne innovaatiline ettevõtlus	Igal aastal toetatakse teadmussiirde projekte, mida korraldavad erinevad ettevõtjate ühendused ettevõtjate harimiseks (õppereisid, koolitused, foorumid, konverentsid, seminarid).
Raplamaal on laienuvad kohaliku ressursi tarvitav ning kaasaegse infotehnoloogia võimalusi kasutav väikeettevõtlus, ettevõtjate osakaal elanike hulgas on kasvanud. Arenenud on kaugtöö.	Toetatud on väikeettevõtluse 22 projekti uute tehnoloogiliste seadmete soetamisel, mille kaudu on oluliselt kaasajastatud väikeettevõtluse tootmisbaasi.

Tabel 13. Ülevaade meetme 2 väljund- ja tulemusindikaatoritest

	Eesmärk	Tulemus
Ettevõtlusele suunatud ühisprojektide arv	10	22
Ettevõtlust toetavate projektide arv	100	70
Elluviidavate investeringuprojektide arv	95	81
Innovaatiliste projektide arv piirkonnas	40	31
Toetuse abil asutatavate uute väikeettevõtete arv	20 + 41 FIEt	0 <sup>46</sup>
Projektide tulemusena loodud uued töökohad	40	42
Projektide elluviimise tulemusena säilitatud töökohad	100	102
LEADER programmist ettevõtlustoetust esmataotlejate arv	50	37
Väljatöötatud turismitoodete arv	25	17
Väljatöötatud maakondlik ühtne turismibränd	1	1

<sup>46</sup> Selgitus: LEADER meetmest saavad toetust taotleda ainult asutatud, registreeritud ja juba tegutsenud ettevõtjad. Ettevõtete asutamiseks ja FIE-na alustamiseks annab toetust Töötukassa.

### 3.2.3. Prioriteet 3: Kogukonnaliikumise edendamine, kultuuri-, spordi- ja noorsootöö arendamine ning koostöövõrgustike hoogustamine

Eesmärk: edenev turvaline kogukond, laialdane ühistegevus, väärtustatud traditsioonid ning hoogustunud mitmekülgsed koostöövõrgustikud.

Selle eesmärgi saavutamist toetavad meede 3 „Kogukonna edendamine“ ja meetmed 4.1 ja 4.2 „Koostöövõrgustike tegevuse hoogustamine“ (tegevusrühma ühis- ja koostööprojektid).

#### Meede 3 „Kogukonna edendamine“

Toetust anti kohaliku kogukonna tegevuste heaks. Viidi läbi ühistegevusi, väärtustati kohalikku ajalugu, kultuuripärandit, inimesi ja ettevõtjaid. Panustati koostöövõrgustike loomisse ja arendamisse.

Kõige enam panustasid projektid sotsiaalsesse kaasatusse. Toetati kolmanda sektori tegevusi ja vabatahtlike, kes arendasid välja kogukonnateenuseid peamiselt kultuurivaldkonnas. Projektid toetasid kogukonnasiseselt selle liikmete paremat informeeritust, omavahelist koostööd ja sotsiaalsete võrgustike loomist.

Peamise meetodina eesmärkide elluviimiseks kasutati koolitusi. Kõigi projektide peale kokku viidi läbi 194 koolitust, millest osa olid mõnetunnised, aga oli ka pikki mitmeid nädalaid vältavaid koolitusi.

Kokku esitati 53 taotlust, millega küsiti toetust 500 862,24 eurot. Rahastusotsus tehti 43 taotluse osas, millega määrati toetusi summas 454 113,52 eurot. Toetuseta jäi 10 taotlust, millest 6 osutusid abikõlbmatuks ning edasisele hindamisele ei saadetud. 4 taotlust jäeti rahastamata.

Tabel 14. Analüüs meetme 3 kitsamate eesmärkide saavutamisest

Strateegia meetme eesmärgid	Hinnang olukorra saavutamisele rahastatud projektide abil
Kultuuriehitised ja rajatised on korrastatud ja kasutusel erinevate ürituste läbiviimise kohana.	Kultuuriehitiste ja rajatiste korrastamiseks ja hilisemaks kasutusele võtuks viidi läbi talgud 3 korral. Lisaks korraldati 3 koolitussarja, mis tõstsid teadlikkust ajalooliste rajatiste korrastamisest.



Töötatakse välja uusi kultuuritegevuse vorme.	Projektide raames kasutati mitmeid kultuuritegevuse vorme. Kultuuritegevusi tehti 33 projekti raames.
Kultuurielu on mitmekesine, tegevusi jätkub erinevatele vanusegruppidele ja huvirühmadele.	Kultuurielu mitmekesistamist toetati erinevate vanuserühmade jaoks peamiselt läbi kohalike kultuuriürituste. Tegevustesse haarati nii erinevad vanusegrupid kui ka sotsiaalsed grupid. Erinevate vanusegruppide külakogukonna projekte viidi läbi 11. Eesmärk oli kaasata kogukonnaliikmeid ühistegevustesse, ühistesse õpitubadesse ja kohtumistesse, tõsta maapiirkonna inimeste vaimsust ja võimaldada enesearendamist.
Kogukondades on valitud külanemad ja moodustatud esinduskogud.	Kogukondade juhtimissüsteemi arendamiseks anti 2 toetust. Lisaks toetati aktiivsete kogukonnaliikmete tunnustamist.
Tegutsevad mitmesugused kogukonnaühendused, kes koostöös kohalike omavalitsuste ja ettevõtjatega arendavad ühiselt piirkonda.	Otseses koostöös kohaliku omavalitsusega viidi ellu 1 projekt. Kaudset koostööd tehti kogukonna ja kohalike omavalitsuste vahel rohkem (nt ruumide tasuta kasutamine, vabaihenduste tegevustoetus jms). Enamasti eelistasid vabaihendused kohalikke teenusepakkujaid.
Aktiivselt kasutatakse rahastamisvõimalusi välisvahenditest (fondid, programmid).	Kasutati aktiivselt rahastamisvõimalusi lisaks ka teistest fondidest ja programmidest. Lisarahastuse kaasamise oma projekti töid taotlustes välja 21 toetuse taotlejat.
Suurematel kogukondadel on kodulehed, antakse välja infotrükiseid.	Toetati 4 projekti, mille käigus arendati välja kodulehed. Infotrükiste väljaandmist (sh infostendide koostamist ja paigaldamist) toetati 5 korral.
Tugev on kodulooline uurimistö, koostatakse piirkondi tutvustavaid trükiseid, videoid jm.	Toetati koduloolist uurimistö tegemist (materjalide digiteerimist 2 korral, koolitusi 5 korral).
Regulaarselt toimuvad kogukondade ühisüritused, sh kogukonnaobjektide korrastamise talgud.	Eesmärki toetasid küla(de)kogukonnale suunatud projektid, mis kätkesid endas tegevuste komplekti pikema aja jooksul, et tuua kokku kogukonnaliikmed lastest eakateni. Toimusid ka kogupereüritused. Objektide korrastamiseks viidi läbi talgud 3 korral.
Valla piires on loodud seltside ümarlauad, maakondlikult tegutseb tugev Külaliikumine Kodukant ühendus MTÜ Raplamaa Külade Liit.	MTÜ Raplamaa Külade Liit sai tuge meetmest Raplamaa Aasta Küla tunnustusürituse korraldamiseks, aasta küla esitamiseks üle-eestilisele konkursile, osalemiseks Eesti Maapäeval, õppereisideks.

Kogukondadele on osaliselt üle antud kohaliku omavalitsuse ülesanded eeskätt kultuuri-, spordi ja noorsootöö alal.	24 projekti raames toetati vabaihendusi kogukonnateenuste pakkumisel kultuuri, vaba aja, spordi ja piirkondliku elu edendamise valdkondades.
Kogukondades on aktiivne tervisedendus ja sporditöö. Igas suuremas külas ja alevikus on spordi- ja/või mänguväljak, mida hooldatakse kohalike spordiseltside poolt.	Spordiga seotud projekte rahastati perioodi jooksul kokku 10, tervisele suunatud 6 (sh (2 vaimsele tervisele suunatud projekti).
Regulaarselt toimuvad tervisepäevad.	Toetati 1 tervisepäeva toimumist.
Raplamaal on maakondlikud ja valdade noorteühendused, kes tegelevad muu hulgas noorte väärtuskasvatusega, kaasavad noori kogukonna tegevustes ja juhtimises.	Noorteprojekte oli küll 16, aga noortele suunatud tegevusi planeerisid täiskasvanud, mitte noored ise. Noorte oskuste ja arengute toetamiseks on hea kaasata neid ka tegevuste väljatöötamiseks ja elluviimiseks. Mõttekoht: töötada välja viis, kuidas lihtsustada toetuste taotlemist oma tegevuste elluviimiseks noorte jaoks.
Toimivad noortevolikogud, külades tegutsevad avatud noortekeslused ja – toad.	Taotlusi selle eesmärgi saavutamiseks ei esitatud.

#### 4.1 ja 4.2 „Koostöövõrgustike tegevuse hoogustamine“ (tegevusrühma ühis- ja koostööprojektid)

- Eestisisene koostöö ja ühisprojektid;
- rahvusvaheline koostöö ja rahvusvahelised koostööprojektid.

Meetme eesmärk: Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna erinevate koostöövõrgustike vahel hoogustunud ühistegevus on toonud kaasa maaelu arengu mitmekesisumise ja uute teadmiste ning oskuste omandamise. Võrgustumise kaudu uute äripartnerite leidmine hoogustab maaettevõtlust. Kogemuste vahetamise kaudu on võetud kasutusele uusi kogukonnategevuse vorme. Laienenud on piirkonna tunnus, paranenud maine.

Tulemused: Raplamaa Partnerluskogu viis meetmete raames ellu 4 projekti, mis soodustasid koostöövõrgustike tegevuste hoogustumist. Kõik projektid olid suunatud muu hulgas ka piirkonna tuntuks ja maine parendamisele. Lisaks hoogustati koostööd ja tegeleti võrgustikutööga ka väljaspool meetmesse esitatud projekte.

Tabel 15. Ülevaade meetmete 4.1. ja 4.2. väljund- ja tulemusindikaatoritest.

	Eesmärk	Tulemus
Toetatud siseriiklike ühisprojektide arv	7	2
Toetatud rahvusvaheliste koostööprojektide arv	3	2

Projektide elluviimisel korraldatud ürituste arv	15	34
Projekti elluviimisel korraldatud õppereiside arv	5	10
Kohaliku toidu arendamise üritustel osalenute arv	100	x
Projektide elluviimise tulemusena jätkutegevuste arv	10	x

Täpsed andmed puuduvad nii kohaliku toidu arendamise üritustel osalenute kui ka projektide elluviimise tulemusena jätkutegevuste kohta.

Projektide käigus arendati kohaliku toidu suunda järgmiste tegevustega:

- külastus Läti maiustuste tootja juurde;
- mini-OTT maanaistepäeval;
- Raplamaa toidu raamat;
- koolitus Hobikokast ettevõtjaks.

Meetmete 4.1 ja 4.2 *Eesti-sisene ja rahvusvaheline koostöö* raames viis Raplamaa Partnerluskogu ellu 2 siseriiklikku projekti. Lisaks tehti koostööd ka projektide väliselt.

Tabel 16. Meetmetest 4.1. ja 4.2. toetust saanud siseriiklikud projektid

Aasta	Projekti nimi	Partnerid
2020	Keskpõrandale kokku	Lõuna-Järvamaa koostöökoogu
		Järva Arengu Partnerid
		Raplamaa Partnerluskogu
2021	Kindel käeulatus	Raplamaa Omavalitsuste Liit
		Sihtasutus RAEK
		MTÜ Raplamaa Külade Liit
		Mittetulundusühing Raplamaa Partnerluskogu

Projektiga *Keskpõrandale kokku* arendati koostööd Kesk-Eesti piirkonna tegevusrühmade ning siin tegutsevate ettevõtete ja organisatsioonide vahel. Mõtteid vahetati võrgustike kohtumisel, toimusid kogemusreisid Eestis ja Euroopas. Uute mõtete, teadmiste ja oskuste omandamiseks toimusid koolitused, töötoad ja seminarid. Koostöövaldkondadeks said mõisad, kohalik toit, giidide programm, elamused ja traditsioonid.

Projekt *Kindel käeulatus* võttis suuna maakonnasisesele koostööle. Ühiselt mitmekesistati piirkonna arengut viies koostöös läbi olulisi piirkondlikke sündmusi. Tunnustati kohalikke

ettevõtjaid, aktiivseid ja tublisid inimesi ning külade tegevust. Projekt toetas nii piirkonna tutvustamist kui ka mainekujundust kohaliku ja külalise jaoks.

Raplamaa Partnerluskogu teeb tihedat koostööd kohalike omavalitsustega ja maakonnaüleste organisatsioonidega. Kohalike omavalitsustelt tuleb oluline osa LEADER projektide kaasrahastamisest. Lisaks on kohalikud omavalitsused andnud tegevustoetusi LEADER projekte elluviivatele mittetulundusühingutele. Investeeringuobjektide puhul abistavad kohalikud omavalitsused toetuse taotlejaid projekteerimise, ehitamise ja keskkonnakaitset puudutavates küsimustes.

Perioodil 2014-2022 viis Raplamaa Partnerluskogu meetmete raames ellu kaks rahvusvahelist projekti.

Tabel 17. Meetmest 4.1 ja 4.2 toetust saanud rahvusvahelised projektid

Aasta	Projekti nimi	Partnerid
2017	Active Vilages, Efficient Communities /Agarad külad, tegusad vallad	EMO ry
		Nurmijärvi vald
		Raplamaa Partnerluskogu
2018	Traditsioonide ja uuenduste koosmõju tänapäevases käsitöös/ Traditsioonide ja uuenduste vastastikune mõju kaasaegses käsitöös	Sihtasutus Madona Vallafond
		Anykščiai rajooni kohalik tegevusrühm
		Raplamaa Partnerluskogu

2017. aasta projekt *Active villages, efficient communities* viis tegevuspiirkonna inimesed Soome. Projekti partneriks oli Soome Nurmijärvi valla piirkonna LEADER tegevusrühm Emo ry. Kahe aasta jooksul tutvustasid vastastikku Eesti ja Soome külakogukonnad oma külade loodust, ettevõtlust, elukeskkonda, kultuuripärimust, inimesi ja kogukonna ühistegevusi. Piirkonna külasid tutvustati videoklippidega ning valiti välja parimad külakogukonnad. Lisaks osalesid Nurmijärvi piirkonna muusikud Raplamaa laulu- ja tantsupeo proovides. Koostööprojekti raames esinesid Nurmijärvi vallas viie kontserdiga Raplamaa Noorte Puhkpilliorkestri pillimehed.

Teine projekt, *Traditsioonide ja uuenduste koosmõju tänapäevases käsitöös* (2018. aastal), oli samuti suunatud rahvusvahelisele koostööle, kus partnerid olid Eestist, Lätist ja Leedust.

Seekord viidi kokku käsitöölised ja selles valdkonnas tegutsevad ettevõtjad. Vahetati kogemusi ja ideid, näiteks kuidas kasutada uusi materjale ja millised on suunad kaasaegses käsitöös. Üheks eesmärgiks püstitati väikeetevõtete loomine ja arendamine ning töökohtade loomise hõlbustamine. Projekt lõppes käsitööraamatu esitlusega.

## 4. Strateegia 2023-2029 kavandamine

Raplamaa Partnerluskogu strateegia aastateks 2023-2029 koostamisel määratleti strateegia eesmärgid ja töötati välja toetusmeetmed vastavalt strateegia ettevalmistamise perioodil läbi viidud uuringutele ja töökoosolekutel tehtud ettepanekutele. Arvestati Raplamaa Partnerluskogu strateegia 2014-2022 analüüsi, läbiviidud küsitlusi, ideekorjeid, ettevalmistavatel seminaridel ja ekspertidel kogutud teavet ning piirkonna SWOT analüüsi. Lähtuti ka Rapla maakonna arengustrateegiast 2035+, Rapla maakonna majandus- ja ettevõtluskeskkonna ning arengueelduste ja -võimaluste analüüsist (2022), Rapla maakonna uuelanike uuringust (2020), Rapla maakonna elanike rahulolu uuringust (2020), Rapla maakonna avalike- ja erateenuste osutamise võrgustiku rahvastikumuutustega ja tuleviktrendidega kohandamise võimaluste uuringust (2022). Oma sisendi sotsiaalvaldkonna vajadustest andsid Rapla maakonna sotsiaal- ja tugiteenuste osutajate võrgustik ning Rapla Maakonna Puuetega Inimeste Koda. Infot koguti ka maakonna terviseprofiili andmetest ja inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordinatsioonimudeli koostamise materjalidest Rapla maakonnas. Juhinduti Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavast 2023-2027, Maaeluministri määrusest *LEADERi kohaliku arengu strateegia 2023-2027 ettevalmistamise toetus*, Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioonist 10.1 (21. juuni 2022). Strateegia on kooskõlas kohalike omavalitsuste arengukavadega ning maakonna strateegias toodud valikutega.

### 4.1. Ettevalmistus ja kaasamine

Raplamaa Partnerluskogu strateegia 2023-2029 koostamine toimus nii avatud koosolekutel kui kutsutud sihtgruppide üritustel.

Strateegia koostamisega alustati 2022. aasta märtsis, kui toimus strateegia koostamise alustamise avasündmus. Selle eesmärk oli võimalikult laialdaselt teavitada LEADER strateegia koostamise tegevustest Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna elanikke, ühendusi, ettevõtjaid jne. Sellest tulenevalt saaksid edaspidi kõik, kes huvitatud, panustada uue strateegia väljatöötamisse.

Sama aasta aprillis-mais analüüsisid eksperdid eelmise perioodi strateegia meetmete tulemusi, nende asjakohasust ja tõhusust. Saadud andmeid kasutati käesoleva strateegia koostamisel.

Sama aasta mais-juunis viidi läbi küsitlused nii ettevõtjatele kui kogukondadele (sh kohalikud omavalitsused). Küsitlustega selgitati välja, kuidas eelnev LEADER rahastusperiood (aastatel 2014-2020 (2021)) Raplamaal õnnestus, millega toetuste taotlejad rahule jäid, kuidas programm aitas ettevõtlusel ja kogukondadel edeneda ning maaelu mitmekesistada, samuti sooviti teada saada, millised olid meetmete kitsaskohad. Laiem eesmärk on uuel perioodil ettevõtlust paremini toetada ning leida uusi arendamist vajavaid ettevõtlusvaldkondi. Küsitluste korraldamine andis võimaluse kaasata erinevaid tegevuspiirkonna huvigruppe ning neil oma arvamust avaldada. Selle tulemusena valmis analüüs sellest, kuidas näevad ja tunnetavad toetusmeetmete tõhusust toetuste taotlejad, elluviijad ja kasusaajad. See teadmine aitas kujundada uue perioodi strateegiameetmeid.

2022. aasta juunis toimusid strateegia ettevalmistamise (ideekorje) koosolekud Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna sidusrühmades. Kaasatud olid kõik üheksa sidusrühma. Koosolekuid juhtisid piirkondade LEADER sidusrühmade juhid – Raplamaa Partnerluskogu juhatuse liikmed. Koosolekutel osalesid ka kohalike omavalitsuste juhid. Koosolekute põhjal koostati sidusrühmades ettepanekute koondid uue perioodi strateegia sisu kohta.

Ideekorje koosolekud viidi läbi ka valdkondlike ühenduste tasandil: maakonna ettevõtjate ühendused, külade ühendused ja kohalikud omavalitsused, lisaks teised maakondlikud ühendused-partnerid, sh sotsiaalvaldkonnas.

Sotsiaalvaldkonnas olid kaasatud: Raplamaa vähihaigete tugirühm, Raplamaa Reumaselts, Kohila Reumaühing, Raplamaa Diabeetikute Selts, Raplamaa Kutsehaigete Ühing, Raplamaa Vaegkuuljate Ühing, Raplamaa Vaimupuudega Inimeste Ühing, Headuse Puu MTÜ, SA Raplamaa Haigla, Tugikeskus „Vahtra“, Raplamaa dementsuse tugigrupp, Pahkla Camphilli Küla SA, MTÜ Kohila Turvakeskus „Katikodu“, Confido Meditsiinikeskus, Erapolkliinik Praxis OÜ, Ojaveere Teraapiakeskus, Siin ja Praegu, Rapla Lasteaed Kelluke, lastehoid Ridiradiralla, MTÜ Vaiter, Nõustamiskeskus Sotsiaalne Kaasatus, Rapla tervisekeskus ning terapeutid, psühholoogid, nõustajad. Raplamaa Partnerluskogu osaleb ka Rapla maakonna sotsiaal- ja tugiteenuste osutajate ja partnerite võrgustiku kohtumistel, et parendada valdkonnasisest koostööd. Ideekorje andis täiendavat informatsiooni eesmärkide sõnastamiseks.

Sama aasta septembris toimus arutelukoosolek, kus osalesid tegevuspiirkonna ühenduste esindajad, juhatuse ja partnerid, selgitati välja piirkonna tugevused, nõrkused, võimalused ja

ohud. Tekkis teadmine, kuhu piirkond peaks arenema, mida selleks on vaja, kuidas tunda ära arengueeldused ja tunnetada takistavaid tegureid. SWOT analüüsi põhjal sõnastati arenguvajadused ja -võimalused.

Oktoobris toimus Rapla Maakonna Puuetega Inimeste Koja liikmete kohtumine, kus kaardistati ühiseid väljakutseid ja potentsiaalseid projekte.

Detsembris toimus strateegia 2023-2029 kavandi tutvustamine üldkoosolekul.

Samal kuul toimus 4 töökoosolekut strateegia meetmete väljatöötamiseks. Iga meetme disainimiseks oli oma teemakoosolek, kuhu olid kaasatud selle valdkonna eksperdid ja praktikud.

Jaauaris 2023 toimus sotsiaal- ja tugiteenuste osutajate võrgustiku kohtumine, kus kaardistati ühiseid väljakutseid ja potentsiaalseid projekte.

Veebruaris-märtsis toimusid Raplamaa Partnerluskogu juhatuse töökoosolekud, kus töötati läbi valminud versioonid meetmete kirjeldustest. Seejärel tehti strateegia dokumendis täiendavad korrektuurid ja strateegia tööversioon esitati Raplamaa Partnerluskogu üldkoosolekule tutvumiseks ja ettepanekute tegemiseks.

Strateegia lõppversiooni vaatas juhatus läbi märtsikuus ja otsustas esitada strateegia vastuvõtmiseks üldkoosolekule. 26. mail 2023 võttis üldkoosolek vastu Raplamaa Partnerluskogu strateegia 2023-2029.

Lõppenud perioodi strateegia elluviimise kohta koostati kogumik, milles esitleti ellu viidud projekte. Eesmärk oli võimendada tegevuspiirkonna inimesi uuteks väljakutseteks ja toetuste taotlemiseks ning projektide elluviimiseks uuel perioodil.

## **4.2. SWOT analüüs**

Järgnevalt on esitatud tegevuspiirkonna tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude ülevaade (SWOT). SWOT analüüsiks on saadud sisend:

- Raplamaa Partnerluskogu strateegiaseminarilt;
- strateegia ettevalmistamiseks läbi viidud sidusrühmade ja valdkondlike ühenduste koosolekutelt;



- küsitlusest kogukondadele Raplamaa Partnerluskogu strateegia 2023-2029 koostamiseks;
- küsitlusest ettevõtjatele Raplamaa Partnerluskogu strateegia 2023-2029 koostamiseks;
- Rapla maakonna ettevõtluse uuringust (kohalikud omavalitsused ja ettevõtjad)
- Rapla maakonna elanike rahulolu uuringust
- Rapla maakonna uuselanike uuringust
- Rapla maakonna avalike- ja erateenuste uuringust
- Rapla maakonna tervishoiuteenustega rahulolu küsitlusest
- Uuringust *Inimkeskse hoolekande- ja tervishoiusüsteemi koordineerimismudeli koostamine Rapla maakonnas*

#### **4.2.1. Tugevused**

##### **1. Kvaliteetne elukeskkond**

Tegevuspiirkonnas on puhas loodus ning piirkond on tuntud metsade, rabade ja rabajärvede poolest. Elukeskkond on rahulik, privaatne, looduslähedane maapiirkond. Inimhõlmelistes asulates on kõik käe-jala juures ja millegi hankimiseks ei ole tarvis läbida pikki vahemaid. Elanikel on võimalik kasutada matka-, tervise- ja loodusradu. Elamine maapiirkonnas on tõusev trend ja inimeste eelistus. Eriti hinnatud on piirkond just laste kasvukeskkonnana – lapsed saavad siin hästi ja turvaliselt hakkama oma igapäevaste toimetustega. Raplamaa on üks puhtamaid ja turvalisimaid piirkondi Eestis. Sisserändajate jaoks on atraktiivne siinne hõre asustus. Puhas loodus ja turvaline keskkond muudavad piirkonna atraktiivseks elukeskkonnaks.

##### **2. Geograafiline paiknemine**

Pealinna ja Harjumaa lähedus pakub töökohtade mitmekesisust, laiendab õppimisvõimalusi, samuti on Tallinn oluline kultuuri tarbimise koht ja ostupiirkond. Pealinna regiooni mõju majanduse mootorina aina kasvab. See loob keskmisest paremad eeldused ettevõtluse arenguks ja töökohtade tekkimiseks. Samuti on lühikese sõidu kaugusel mitmesugused tippspetsialistid. Tegevuspiirkond on turuna väike ja liiga riskantne, et äri sellele rajada. Seda kompenseerib suurel määral pealinnaregiooni naabus.

Paiknemine Eesti keskmises annab eelise ühenduses teiste Eesti suuremate linnadega: Pärnu, Haapsalu, Viljandi, Tartu, Paide ning Tallinn.

Piirkond paikneb nn Tallinna “kuldse ringi” serval ja see avaldab arengutele positiivset mõju.

### **3. Head transpordiühendused**

Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas on hea teedevõrk. Piirkonda läbivad olulised transpordimagistraalid: Tallinn-Pärnu-Ikla, Tallinn-Türi-Paide-Viljandi, Paide-Rapla-Märjamaa-Haapsalu maanteed ning rongiühendusega Tallinn-Türi-Viljandi raudtee. Piirkonnas asub veel väike- ja hobilennundusena toimiv Kuusiku lennuväli.

Suhteliselt lähedal on ka Eesti suurimad sadamad ja rahvusvaheline lennuväli.

### **4. Soodne ettevõtluskeskkond**

Piirkonna majandus on mitmekülgne – tegutsevad erisuuruses ettevõtted. Raplamaa ettevõtluses tegutsevad mitmed oma valdkonna tipptegevused Eestis (nt Salutaguse Pärmitehas AS, Vindor OÜ, Kohila Vineer OÜ, O-I Production Estonia AS, Saarioinen Eesti OÜ, Akzo Nobel Baltics AS). See on visiitkaardiks teistele ettevõtetele, kes kaaluvad majandustegevust Raplemaal arendada. Rapla ja eriti Kohila piirkondades on esimesi märke pealinnaregiooni ettevõtete ümberpaigutumisest sinna.

Ettevõtluses on toimunud kiire areng, mida mõjutab naabermaakond Harjumaa.

Toimib koostöö kohalike omavalitsuste ja ettevõtjate vahel – koostöös toimuvad ümarlauad ning viiakse läbi ettevõtjate külastusi. Arendatakse ettevõtlusega seotud tugiinfrastruktuuri. Tunnustatakse kohalikke ettevõtjaid. Samuti toimivad ettevõtjate ühendused.

### **5. Väikeettevõtjate rohkus**

Piirkonna majanduse üks eripära on mitmekesine väikeettevõtlus, kus on pidev pealekasv. Tegevuspiirkonnas ei ole domineerivat majandusharu ega tegevusvaldkonda. Majanduse tervikliku stabiilsuse seisukohalt on see positiivne.

## **6. Optimaalne rahvaarv ja territoorium**

Piirkond on piisavalt asustatud, mistõttu on olemas võimalused luua ja säilitada mõõdukal hulgal töökohti. Samal ajal ei ole kogukond liiga suur – inimesed tunnevad üksteist ja see võimaldab hoida head koostööd. Lisaks on rahvastik homogeenne, mis loob stabiilsust ja vähendab võimalike probleemide hulka. Olgugi, et rahvastiku prognoos näitab kerget langust, siis võrreldes muu Eestiga on elanikkonna arv stabiilne. Ka piirkonna äärealadel kasvab elanikkond. Meil on olemas administratiivne hoomatavus.

## **7. Loovusest pakatav kultuuriruum**

Raplamaa on paljude tuntud kultuuriinimeste sünni- ja elupaigaks, eriti näitlejad, muusikud, kirjanikud, tele- ja filmitegijad. Inimestel on võimalus oma potentsiaali rakendada. Piirkonnas toimub mitmeid tuntud ja säravaid kultuurivaldkonna ettevõtmisi. Soodustatakse isetegemist ja loomingulisust (sh käsitöö tegemise traditsioonid).

## **8. Rohkelt kultuuriväärtusi ja -pärandit**

Piirkond on rikkalik kultuuriväärtuste poolest (nt mõisad, tööstuspärand, raudtee, linnused, kirikud, koolid, vallamajad, ajaloolised paigad). Piirkond on olnud sünni- ja elupaigaks nimekatele inimestele ajaloos (nt Masing, Kreutzwald, Valgre, Krusenstern, Kotzebue, Keyserling).

## **9. Tugevad kogukonnad ja vabaühendused**

Kogukondade tugevust näitavad ka mitmed pikaajaliste traditsioonidega üritused (nt maakonna laulu- ja tantsupidu, Rapla Kirikumuusika Festival, Kaparock, Hard Rock Lager, Miss Raplamaa, Särin, Naiste Ööde Filmifestival, Keraamikasümposion, Varbola Puu), tugevad spordiklubid (nt korvpall, jalgpall, naiste võrkpall) ning suur kodanikuaktiivsus ja laialdane vabatahtlike töö (nt tuletõrje, Kaitseliit, külaliikumine). Kohalik elu on üleval hoitud kodanikuühenduste poolt, kes tegutsevad koostöös ja on ühteheidvad. Külakogukondi veavad eest külaelu väärtustavad ühendused, mille eesmärk on kogukondliku tegevuse edendamine maapiirkondades, väärtustades ja arendades külaelu ja vabatahtlikku tegevust. Inimeste rahulolul eluga on oluline roll vabaühenduste tegevusel.

## **10. Toimivad koostöövõrgustikud**

Koostööd tehakse läbi võrgustike mitmetes valdkondades (nt ettevõtjad, külad, noored, hariduses, sotsiaalvaldkonnas ning mujal). See annab võimaluse olla kursis sellega, mis toimub tegevuspiirkonna erinevates paikades.

## **11. Kättesaadavad sotsiaalteenused**

Sotsiaal- ja tervishoiuteenused on piirkonnas suhteliselt hästi kättesaadavad. Piirkonnas on olemas hoolekandevõrgustik (nt Camphilli küla, Katikodu). Toimib üldhaigla ning polikliinik, kus teostavad vastuvõtte vajalikud spetsialistid. Järjekorrad on Raplas võrreldes Tallinnaga lühemad. Kohalikud omavalitsused on selles valdkonnas heas koostöös.

## **12. Kiire ja paindlik asjaajamine**

Raplamaa omavalitsused on küll kasvanud, aga endiselt võib nende tugevuseks pidada suhteliselt kiiret ja paindlikku asjaajamist. Omavahel on heas koostöös kohalikud omavalitsused ja arenguorganisatsioonid.

## **13. Head võimalused hariduse saamiseks**

Haridus on piirkonnas kättesaadav ja kvaliteetne. Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas on tugev koolivõrk – siin on 3 gümnaasiumi ja 2 eriliimelist kutsekooli. Suurte koolide kõrval tegutseb ka väikekool, mis pakuvad hubast kasvukeskkonda. Lisaks pakub Tallinna lähedus ja hea transpordiühendus Tallinnaga võimalust omandada haridust ka pealinna koolides. Piirkonnas pakutakse mitmekesiseid võimalusi huvihariduses.

## **14. Tugev põllumajandussektor**

Minevikus on Raplamaa olnud üks nn põllumajandusmaakondadest. Ka praegu on tootlikkus põllumajanduses hea. Põllumajandussektor on endiselt konkurentsivõimeline. Piirkonnas on rohkelt väärtuslikke põllumajandusmaid.

## **15. Kohalik toit**

Hästi on arenenud kohaliku toidu (sh joogi valmistamise) tegevussuund. Pakutakse kvaliteetset ja puhast kohalikku toitu ja Raplamaale eripäraseid maitseid. Arendatakse lühikesi tarneahelaid, nt otse tootjalt tarbijale (O.T.T.). taluturg, tootmine-töötlemine-müük samas ettevõttes jms.

### **4.2.2. Nõrkused**

#### **1. Elamispindade vähesus ja elamufondi lagunemine**

Tegevuspiirkonnas on puudus elamispindadest (sh eriti üüripindadest). Puudus on uutest korteritest, hooned on vananenud ja lagunevad. Elamispindade puudus on suurim seal, kus oleks nõudlust.

Vananevad hooned on samuti vähese energiasäästuga ning madala kommunaalteenuste kvaliteediga. See pärsib noorte võimalusi maale elama asumiseks.

#### **2. Kultuuriväärtused lagunevad**

Pole piisavalt ressursse, et hoida ja kaitsta muinsuskaitseobjekte ja -hooneid. Ajaloomälestised ja kultuuriväärtused on halvas seisukorras ja lagunevad.

#### **3. Probleemid taristuga**

Kehv ühistranspordikorraldus piirkonna sees pärsib ligipääsu töökohtadele ja teenustele. Kohaliku bussiliikluse sõiduplaan on hõre, väljumised harvad, eriti hajaasustuses. Maakondlik ühistranspordisüsteem ei vasta kaasaja nõuetele ega inimeste muutunud vajadustele. Elanikud on rahulolematud, sest ühistransport ei sõida vajalikku kohta või võtab sellega liiklemine liiga palju aega.

Lisaks vajavad teed suures mahus rekonstrueerimist. Tegemist ei ole ainult piirkondliku probleemiga, vaid ka üldises plaanis on Eestile omane pidev mahajäämus teede parandamisel, kuna valdkond on pidevalt alarahastatud – seda nii riigiteede kui ka kohalike teede osas. Kokkuhoiu tõttu jätab ka teede projekteerimise ja ehitamise kvaliteet soovida – kavandatakse juba algselt madaldatud normidele vastavalt ega arvestata tegeliku koormusega.

Kergliiklusteid on maakonnas ebaühtlaselt ning ka siin nähakse olulist parandamisruumi.

#### **4. Tundmatu piirkond**

Piirkond on suuresti tundmatu, ei ole atraktiivne sihtkoht turistidele ja puhkajatele. Kuigi piirkonnas on rohkelt huviväärsusi ja mitmekesiseid võimalusi vaba aja veetmiseks, siis hoolimata sellest jõuab piirkonda vähe turiste. Hetkel puudub muuseumide vahel vajalik koostöö, et valdkonda ühiselt arendada. Raplamaa rabavad rabad ja muud loodusväärtused, matkarajad, pereturism ja tegevusturismi atraktsioonid, kultuurisündmused ei ole nutikalt turundatud.

Piirkonna kuvand ja märgid on vähetuntud ning vajaksid laiemat kasutamist. Puudub toimiv turundus- ja kommunikatsioonistrateegia. Vajalik on ühtne turundussõnum ja selle loomisel vajalik rahaline võimendamine.

#### **5. Arendustegevused turismis on tagasihoidlikud**

Majutuses on probleemiks piirkonna vähene voodikohtade arv. See on peaaegu väikseim Eestis. Piirkonnas ei ole tärnidega hotelli ja puuduvad võimalused konverentsiturismiks.

#### **6. Väheinnovatiivne ettevõtlus**

Ettevõtlus piirkonnas võrreldes teiste maakondadega on suhteliselt väheinnovatiivne – see mõjutab otseselt tootlikkust ja kasumlikkust. Järgmisele tasandile jõudmiseks peab maakonnas toimuma selge nihe nutikama ettevõtluse suunas. Lisaks on vaja tõsta ettevõtete lisandväärtust.

#### **7. Puudub kõrgkool**

Piirkonnas ei ole kõrgkooli. Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonna ettevõtjad teevad kõrgkoolidega vähe koostööd. Vähene koostöö on ka ettevõtjate ja piirkonna kutsekoolide vahel.

#### **8. Puudused sotsiaalsüsteemis**

Konarlik infoedastus – info ühelt teenuseosutajalt teisele liigub tunnetuslikult, puuduvad konkreetsed kokkulepped ja juhised. Hooldekodudel ei ole alati uute klientide osas ülevaadet. Hooldekodudel on koostöö perearstiga keerukas.

Teenuseosutajate ja teenuskohtade puudus – puuduvad mõningate teenuse osutajad, nt osaliselt sotsiaalse rehabilitatsiooni teenused (eakatele), ööpäevaringne erihooldusteenus, turvakodusteenus (lastele), isikliku abistaja teenus, mõningad töötukassa teenused. Lisaks on mõningad teenused küll olemas, kuid teenuskohti ei ole piisavalt, nt asendushooldusteenus, väljapool kodu osutatav üldhooldusteenus, tugiisikuteenus, igapäevaelu toetamise teenus, kogukonnas elamise teenus, toetatud elamise teenus, töötamise toetamise teenus. Alusharidusteenusena puudub erilasteaed, mis suurendab tugiisikuteenuse vajadust, puudus on ka tugiisikutest. Piirkonnas puuduvad kohalike keskuste tasandil eakate päevakeskused. Puuduvad ka üleminekuteenused (intervallhooldus, päevahoid). Vajadus on täiendavate hoolekodu kohtade järele ja see on kasvav tulenevalt vananevast rahvastikust.

Teenused on teenusetarbijale kallid või on teenusetarbijad maksejõuetud.

Puuduv info või raskendatud suhtlus teenuse kasutajate vaates – teenuste tarbijatel puudub info kõigi võimalike teenuste kohta, mida neil on võimalik saada ning ühtne kanal vajaliku info saamiseks. Eriti on see probleem terav abivajaduse esmasel ilmnemisel. Seetõttu ei osatagi vajaliku abi küsida/tahta. Riiklike teenuste tarbimisel tunnevad teenuste kasutajad, et Sotsiaalkindlustusametiga suhtlemine ja vastavate avalduste täitmine on keeruline, mille tõttu viibib vajaliku abi saamine. Kõik abivajajad ei ole suutelised iseseisvalt internetist informatsiooni otsima, kui kohati suunatakse neid sinna teenuste osutajate poolt (nt kohalikele omavalitsuste poolt) selle asemel, et ise vastava informatsioon edasi anda. Suur hoolduskoormus jääb lähedaste kanda, mis võib viia selleni, et lähedased muutuvad ise abivajajateks.

Raske leida/hoida personali – häid tugiisikuid on raske leida ja seejärel hoida motiveerituna tööl, sest töö on vajaduspõhine ja enamasti käsunduslepinguga, mis pole atraktiivne. Sobivaid spetsialiste on keeruline leida pea kõigil teenuseosutajatel, enamasti eeldab spetsialistide leidmine omapoolse väljaõppe teostamist.

## **9. Puudused tervishoiusüsteemis**

Tervishoiu valdkonnas on puuduseks valveapteegi puudumine ja perearstide puudus.

## **10. Aeglane andmeside**

Kiire andmeside ei ole kättesaadav kõigile lõppkasutajatele. Ei toimu võrgurajatiste ühiskasutust – see pärsib konkurentsi turul. Nn viimase miili probleem on lahendamata. See pärsib võimalusi noorte maale elama asumiseks ning viib kaugtöö võimetuseni.

## **11. Avalike teenuste kättesaadavus**

Avalike teenuste kättesaadavuse puhul on probleemiks tegevuste ebapiisav koordineerimine ja vähene koostöö. Seda nii spordi, kultuuri, hariduse ja sotsiaalhoolekande puhul. Omavaheline koostöö ja tööjaotus võimaldaksid tõsta teenuste kvaliteeti ja parandada nende kättesaadavust. Alakasutatud on kolmas sektor.

## **12. Elanikkonna vähenemine ja vananemine**

Elanikkonna vähenemine ja vananemine mõjutab ettevõtluse arengut, tööhõivet, vähendab nõudlust kaupade ja teenuste järele ning nõrgendab kogukondade edendamist. Hõreda asustusega kaasnevad kahanevad teenused, järjest enam suletakse teenuseid (välja arvatud Rapla). Rahulolematust eluga Raplemaal on kõige suurem alla 25-aastaste naiste seas, mis põhjustab selle grupi väljarännet. Noori kaasatakse külakogukonna protsessidesse vähe, sellest tulenevalt ei ole nad paigaga samamoodi seotud kui vanem elanikkond. Noortele mõeldud kaasamis- ja toetusprogramme on vähe.

## **13. Puudused haridusvaldkonnas**

Maapiirkondades on puudus õpetajatest ning noorte õpetajate järelkasv on tagasihoidlik. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal on piirkonniti ebaühtlane. Samuti on puudus aineõpetajatest. Suur puudus on lasteaiakohtadest. Huvitegevus koondub keskustesse.

## **14. Kesised vaba aja veetmise võimalused**

Puudub piisav valik vähemkasutatavatest teenustest. Piirkonnas tuntakse puudust vaba aja veetmise võimalustest (nt sport, kultuur, huviharidus, üritused, söögikohad, spaa jms) ja erinevatest teenustest (nt kauplused, mitmed isikuteenused jms). Puudust tuntakse ujulatest ja ka lihtsamatest supluskohtadest.



### **15. Tööjõu ja töökohtade puudus**

Koha peal on puudu kindla suunitlusega spetsialistidest. Piirkonnas on kvalifitseeritud tööjõu puudus. Tallinna ja Harjumaa lähedus soosib professionaalsete töötajate väljarännet, näiteks tootmises ja ehituses ei ole head tööjõudu saada, sest lähedal on suuremad palgad ja eelistatakse minna sinna tööle. Kuna töötajaid ei ole leida, siis kasutatakse ettevõtetes palju renditööjõudu väljast. Samal ajal tunnevad töötajad, et on puudus sobivatest töökohtadest, meelepärased töökohad asuvad kaugel, kuhu on raske pääseda ning kohapealsetel töökohtadel on madalad palgad. Atraktiivsete töökohtade puudumise tõttu rändavad noored välja.

### **16. Ei olda valmis kriisideks**

Suurel osal inimestel puudub teadmine, millised hädaolukorrad neid tabada võivad, kuidas nende puhul käituda ning mida koju varuda. Kaheldakse iseenda hakkamasaamises juhul, kui kriis neid maailmast ära löikab. Samuti puuduvad vajalikud seadmed ja taristu.

### **17. Puudub suur arendusprojekt**

Suur arendusprojekt meelitaks sõitma ka kaugemalt piirkonda ning seeläbi elavdab kohalikku majandust. Tuntud objekt tooks ka piirkonnale tuntust.

#### **4.2.3. Võimalused**

##### **1. Turistide huvi piirkonna vastu**

Piirkonnal on kahtlemata potentsiaali turismi- ja puhkepiirkonnana. Suur potentsiaal on loodus- ja kultuuriturismis (arvestades kultuuriväärtuste rohkust). Piirkonna avastamiseks on suur potentsiaal ka rongil ja jalgrattal. Piirkonna külastatavuse kasv ergutaks kohalikku majandust ja toetaks ettevõtlust.

##### **2. Rail Baltic**

Rail Baltic loob ligipääsu minimaalselt nii Tallinna kui ka Riia suunal, nende lennuväljadeni ja sadamatesse ning sealt edasi Soome ja Euroopa poole. Samuti tõstaksid kaubajaamad piirkonnas ettevõtluskeskkonna atraktiivsust.

### **3. Globaalsed kriisid**

Hiljutised kriisid on näidanud, et ka neis on võimalusi. Koroonakriisi ajal muutus populaarseks kolimine maale. Läbi selle piirkonna rahvaarv suureneb.

### **4. „Kuldse ringi“ laienemine**

Kuldse ringi (Tallinna tagamaa) laienemine mõjutab rahvastiku sisserännet piirkonda positiivselt. Samuti ergastab see ettevõtlust ja muudab piirkonda atraktiivsemaks elanikule, ettevõtjale, investorile.

### **5. Tallinna lähedus**

Tallinna läheduse oskuslik ärakasutamine on piirkonnale võimalus erinevates valdkondades. Tallinn pakub tööd neile, kellele piirkonnas pole tööd pakkuda. Ettevõtluse seisukohalt pakub samuti Tallinn eeliseid, mis meelitavad uusi ettevõtjaid piirkonda – soodsad võimalused kaupade turustamiseks ja ekspordiks. Tallinna kõrgkoolidele ja iduettevõtetele võib Rapla piirkond olla lähedane katsepiirkond.

### **6. Maal elamine on kasvav trend**

Üldine suhtumine on, et maaelu on au sees/populaarne/kasvav trend. Tullakse palju linnadest ka maapiirkondadesse elama, sest elukeskkonna kvaliteet on kõrgem – vaikus, rahu, turvalisus, looduslähedus. See on laiem suundumus, mis võib meile positiivseid võimalusi tuua. Piirkonnas on rahvastiku kasvupotentsiaal.

### **7. Rahastamine fondidest ja investorite huvi**

Arengu hoogustamiseks on võimalik kasutada Euroopa Liidu struktuurfonde. Tegevuste elluviimiseks on piisavalt ka kohalikke fonde. Toetuste täpsemaks sihtimiseks on võimalik kasutada vihmavarjuprojekte. Ringmajanduse võimaluste propageerimine annab võimaluse lahendada murekohti piirkonnas. Rohe- ja digipööre üldiselt annavad ressursse piirkonna arenguks.

### **8. Taastuvenergia kasutamine**

Elekter jääb kogukonnale. Energia tootmiseks on võimalus kasutada näiteks tuult ja vett.

## **9. Satelliitide kaudu leviv kosmoseinternet**

Teenuse jõudmine Eestisse lahendaks piirkonna ühe olulise arengutakistuse – kiire andmeside puudumise.

### **4.2.4. Ohud**

#### **1. Euroopa Liidu struktuurvahendite vähenemine**

Pidurdub senine kiire areng, eriti maapiirkondades ja äärealadel, kuhu investeringud muidu sageli ei jõua.

#### **2. Energia- ja toidukriisi süvenemine**

Kasvab kulu energiale, mis muudab keeruliseks hakkama saamise. Inimestel on raske saada taskukohase hinnaga ja piisavas koguses täisväärtuslikku toitu.

#### **3. Korporatsioonide optimeerimisotsused**

Väikekeskustes teenuseid kaotatakse, see viib äärealade kõrvalejäämise ja töökohtade puuduseni.

#### **4. Globaliseerumine**

Võõras mõttemall juurdub ja omakultuur kaob. Globaliseerumise tagajärjel on vähenenud põllumajandustootjatele nende saaduste eest makstav hind. Väikestel ja keskmistel ettevõtetel on raske ülemaailmses konkurentsipinnale jääda.

#### **5. Rahvastiku vähenemine ja vananemine**

Rahvastiku kahanemine ja vananemine toob kaasa hoolduskoormuse kasvu. Rahvastiku vananemisega tekivad suuremad väljakutsed tervishoiu- ja hoolekandesüsteemile. Oht on, et muutunud olukorras, ei tule ühiskond uue olukorraga kaasa – näiteks vanema elanikkonna sotsiaalne tõrjutus. Pensionieelsel perioodil on raske saada tööd; eakaid ei kaasata piisavalt neid puudutavate otsuste tegemisse; ei kasutata ära eakate potentsiaali ühiskonnas.

## **6. Ebavõrdsuse suurenemine hoolduskoormuse jagamisel**

Eakate ja erivajadustega inimeste hooldamise koormus kasvab vananeva rahvastiku tingimustes lähitulevikus järsult. Olukorras, kus hoolekandeteenused ei ole piisavalt kättesaadavad, on eakate ja erivajadustega inimeste hooldamine perekonna ülesanne, Eestis on see hetkel Eestis osas naiste kanda. See vähendab naiste võimalusi osaleda tööturul või tuleb töökoha valikul olla paindlik, leppida vähemaga. Vajalik on riigi institutsionaalse toe pakkumine (nt erivajadusega laste hoiuvõimalus, eakate hooldamine).

## **7. Kliimapõgenikud**

Seoses kliimamuutustega tuleb valmis olla massiliseks kliimapõgenike sisserändeks riiki. Euroopas varjupaika otsivate põgenike arv kasvab koos üleilmse temperatuuritõusuga.

## **8. Kogukonna liidrid väsisivad**

Avaliku sektori ootused vabaühendustele on suuremad kui on piirkondades reaalselt ressursi ja võimalust pakkuda teenuseid. Ühed ja samad inimesed tegelevad kõigega. Kogukonna liidrid võivad väsida, sest koormus on suur, bürokraatia pärsib initsiatiivi ning omafinantseeringu võimekus on madal. Projektipõhisus takistab vabaühenduste arengut ja tegutsemist.

## **9. Muutumine magala piirkonnaks**

Tallinna lähedus meelitab kohalikke tööle pealinna, mistõttu on inimeste seotus kogukonna ja kohaliku eluga väike. Sellest tulenevalt tekib ükskõiksus ja passiivsus kohaliku elu arendamise vastu. Nende inimeste hulk on kogukonnas suur.

## **4.3. Piirkonna arenguvajaduste ja võimaluste analüüs**

### **1. Piirkonna maaelu põhiteenuste kvaliteedi tõstmine ning elu- ja külastuskeskkonna parendamine**

- Kultuuriväärtuste (sh tööstus- ja kultuuripärand) säilitamine ja parendamine;
- olemasolevate hoonete kasutamine, mitte uute ehitamine, kogukonna tegevusteks;
- turismitaristu arendamine (nt külastuskeskused, toidukohad, majutusasutused, vaba aja veetmise võimalused jms);
- tegevuspiirkonda tutvustavate materjalide koostamine ja väljaandmine;
- ajaloolise materjali kogumine, talletamine üldsusele vahendamine (nt raamat);

- mäluvara digitaalne säilitamine (nt dokumendid, fotod, tegevuspiirkonnaga seotud kirjavara);
- kogukonnateenuste väljaarendamine koostöös ettevõtjate, vabatahtlaste ja kohalike omavalitsustega;
- mitmekülgne ja rohkete võimalustega elukeskkond (internet, teed, elamispiind, avalikud teenused, sh lasteaiakohad, sportimis- ja vabaajaveetmise võimalused);
- maaelu positiivse kuvandi säilitamine, sh arukad külad;
- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;
- keskkonnahoid ja -teadlikkus;
- kriisivalmidus.

## **2. Ettevõtluse areng ning konkurentsivõime tugevnemine innovatsiooni abil**

- Mitmekesise majanduse kasv, sh innovaatiliste, nutikate ja teadlike ettevõtete loomine kohapeal või Raplamaale toomine;
- keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;
- ressursitõhusus, rohe- ja digipöörde toetamine;
- taastuvatel bioressurssidel põhinev tootmine, saavutamaks kõrgemat lisandväärtust;
- ringmajanduse võimaluste propageerimine;
- uued atraktiivsed ja hästi tasustatud töökohad kodu lähedal, kõrge tööhõive;
- konkurentsivõimelised piirkonna ettevõtted – tootlikkuse ja kasumlikkuse tõus.

## **3. Kogukonnaliikumise edendamine, kultuuri-spordi- ja noorsootöö arendamine ning koostöövõrgustike hoogustamine**

- Kohalike kogukondade võimestamine (koolitus, nõustamine, sündmused, laagrid jne);
- maaelu positiivse kuvandi säilitamine, sh arukad külad;
- ajaloo- ja ajaloolise kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise;
- piirkonna tuntuse kasvatamine, mainekujundus;
- noorte kaasamine kogukonna tegevustesse, sh juhtimisse (kogukonna liidrite pealekasv) ja neile suunatud tegevused;
- noorte aktiivsuse kasv;
- kultuuri- ja spordielu mitmekesistamine;
- tasakaalu hoidmine innovatsiooni ja traditsiooni vahel;
- kriisivalmidus;

- rahvusvaheline ja eestisisene koostöö.

#### 4. Inimväärikas elu kõigile

- Sotsiaalse kaasatuse suurenemine kogukonnas;
- omastehooldajate ja erivajadusega inimeste lähedaste toetamine ja teadlikkuse tõus;
- ligipääsu tagamine ja suurendamine vajaliku informatsiooni kättesaamiseks;
- teadmiste ja oskuste laiendamine, mis aitab erivajadusega inimestel ja omastehooldajatel igapäevaelus paremini hakkama saada;
- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- üksi elavatele eakatele sotsiaalsetest üritustest osa saamise võimaluse ja aktiivse suhtlusvõimaluse loomine;
- eakate ja puuetega inimeste ligipääsetavuse hõlbustamine igapäevastele toodetele ja teenustele (nt nutitelefon, arvuti, televisiooniseadmed, internetipank, e-teenused, e-kaubandus, e-raamat, pakiautomaat, sularahaautomaat, uudiste/ajalehtede lugemine veebis jms);
- puudusest tuleneva ebavõrdsuse vähendamine;
- hoolduskoormuse jagamisel on oluline naiste ja meeste võrdsed õigused, kohustused ja vastutus. Hoolduskoormuse võrdsemaks jagamiseks on vaja kättesaadavat lastehoidu erivajadustega lastele, eakate päevahoidu, erivajadusega inimestele ja eakatele mõeldud teenuseid ja teadvustamist, et lähedase eest hoolitsemisega saavad kõik hakkama, vajadusel toetavate teenuste kasutamisega;
- noorte tugiteenuste/vajaduste toetamine;
- vähekindlustatud noorte tegevuste toetamine.

## 5. Strateegia 2023-2029 elluviimine

### 5.1. Visioon

Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkond on ühiseid väärtusi hoidev omanäoline koostööpiirkond. Tuntud ja mainekas piirkond on ligitõmbav külastuskeskkonnana (sh puhkusepiirkonnana) ja investeerimispiirkonnana ning elamispaigana eelistatud.

Piirkond on kasvava rahvastikuga, kus sünnib palju lapsi ja kuhu soovitakse elama asuda. See on Eesti üks turvalisemaid paiku – peredele parim koht laste kasvatamiseks. Elukeskkonnana on piirkond muutumas noortele järjest atraktiivsemaks – kohapeal on võimalused eneseteostuseks, vaba aja veetmiseks, paindlikuks ja mitmekesiseks tööks. Noored on kaasatud kogukonda ja osalevad piirkonna identiteedi kujundamises. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad. Sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu.

Hoitakse ja kasutatakse nii ainelist kui vaimset kultuuripärandit. Kohalik kultuuriruum pakatab loovusest.

Piirkonna mitmekesine ja kaasaegne majandusstruktuur tagab inimestele võimaluse ennast tööturul realiseerida soovitud valdkonnas ja kõrge sissetulekute taseme. Mitmekülgne, nutikas, lisandväärtusega ja ekspordile orienteeritud ettevõtlus pakub kohalikele häid valikuid eneseteostuseks. Keskkonnasõbraliku ja majandusliku mõtteviisi tulemusena areneb eeskätt kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinev konkurentsivõimeline väikeettevõtlus ning leitakse innovaatilisi lahendusi tööhõive suurendamiseks. Elujõuline ettevõtlus pealinnast vaid mõnekümne minuti kaugusel on tasakaalus puhta elukeskkonna vajadustega, säilib hinnatud loodusmaastik ja maalähedane eluviis.

Kogu maakonda kattev eri tasandi keskuste võrgustik tagab elukvaliteedi – töökohad, teenused – igas piirkonnas. Kohalike omavalitsuste kompetentne tegutsemine ja sujuv toimimine saab olulist tuge paindlikust ja aktiivsest koostööst omavalitsuste vahel ning koostööst erasektori ja vabariiklastega – kõik selleks, et võimaldada elanikele parimaid avalikke teenuseid ning efektiivselt ära kasutada olemasolevaid ja tekkivaid rahalisi ning muid võimalusi. Tugevad kohalikud kogukonnad on omavalitsuste olulisim tugi ja paikkondade elujõulisuse tagatis.

Külaliikumine on aktiivne ja toetatud. Sektorite üleses koostöös pakutakse kogukonnateenuseid (nt kultuuriteenused, sotsiaalteenused, külaturism, erateenuste asendamine, info- ja koolitusteenus, nõudepõhise transpordi lahendusedjms).

## 5.2. Üldised eesmärgid

Meetmete üldine eesmärk on tegevuspiirkonna tasakaalustatud arendamine läbi LEADER põhielementide rakendamise.<sup>47</sup>

LEADER spetsiifilised eesmärgid on:

- ettevõtluse konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise;
- sotsiaalse kaasatuse edendamine luues uusi töökohti, kaasates kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandades teenuste kättesaadavust muuhulgas läbi IT-teenuste parema kättesaadavuse;
- piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine;
- uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine, sh kogukonnateenuste arendamisel;
- kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Raplamaa Partnerluskogul strateegial on 4 üldist eesmärki:

Eesmärk 1. Heal tasemel põhiteenuste kaasaegse taristuga elukeskkond ja atraktiivne külastusmaastik

Eesmärk 2. Aktiivne, nutikas, keskkonnahoidlik ettevõtlus, arenenud kohalik majandus ning kõrge tööhõive

Eesmärk 3. Turvaline ja arenev laialdase ühistegevusega kogukond ning hoogustunud tegevusega mitmekülgsed koostöövõrgustikud

---

<sup>47</sup> [Eesti maaelu arengukava \(MAK\) 2014-2020, version 10.1, 21. juuni 2022](#), lk 396



Eesmärk 4. Inimväärikas elu kõigile tegevuspiirkonna inimestele

### 5.3. Meetmed

Strateegias välja töötatud meetmed põhinevad tegevusrühma piirkonna SWOT-il ning vajadustel, seega on need sihistatud võimalikult täpselt ning on kooskõlas piirkonna eripäradega. Läbi meetmete ellu viidavad projektid omavad mõju kohalikul tasandil ning annavad hoogu uuenduslike ning innovaatiliste lahenduste rakendamiseks. Koostööprojektid ning tihe võrgustik annab võimaluse jagada häid praktikaid ning õppida teiste piirkondade kogemustest. Meetmed toetavad maapiirkonna tööhõivet ja majanduskasvu, vähendades vaesust ja suurendades sotsiaalset kaasatust.

Kohalik tegevusrühm võib olla toetuse taotlejaks projektidel, mis omavad laiemat mõju või mille järgi on piirkonnas vajadus, kuid puudub algataja.

#### 5.3.1. Üldised läbivad nõuded

- Tegevusrühm võib kitsendada taotlemise tingimusi meetmelehes (toetuse määr, toetuse taotlejad, toetatavad tegevused).
- Projekti elluviimist tuleb alustada hiljemalt 9 kuu jooksul arvates PRIA poolt projektitaotluse rahuldamise otsuse tegemisest.
- Projekt tuleb ellu viia kuni kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt projektitaotluse rahuldamise otsuse tegemisest.
- Projekti muudatuste tegemisel teavitab toetuse taotleja / projekti elluviija Raplamaa Partnerluskogu.

### 5.3.2. Eesmärk 1. Heal tasemel põhiteenuste kaasaegse taristuga elukeskkond ja atraktiivne külastusmaastik

Eesmärgile vastav strateegia meede:

MEEDE 1	INVESTEERINGUD KOGUKONDADESSE
VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS	Arendada avalikke ja kogukonna teenuseid (välja arvatud kohalike omavalitsuste ülesanded), et tagada elanikele vajalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet, suurendades sealjuures sihtrühmade rolli. Vajadus on säilitada ja parendada kultuuriväärtusi (sh (pärand)kultuuri- ja tööstuspärand), võttes kasutusse olemasolevaid ehitisi. Rajada ja korrastada puhkealad (sport, kultuur, tervisedendus). Oluline on säilitada hea ja turvaline elukeskkond, arendada külastuskeskkonda ja viia ellu tegevusi piirkonna maine kujundamiseks. Tõsta kriisivalmidust kogukonnas. Panustada keskkonnahoidu ja uuenduslikesse lahendustesse.
EESMÄRGID	<p>Meede panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027“ erieesmärkidesse:<sup>48</sup></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust;</li><li>• panustada elurikkuse kaitsesse, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke;</li><li>• panustada kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning säästvasse energiasse.</li></ul> <p>Meede panustab LEADER fookustesse ja eesmärkidesse:<sup>49</sup></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;</li><li>• teenuste kättesaadavuse parandamine, sh läbi kogukonnateenuste arendamise;</li></ul>

<sup>48</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>49</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020> ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, lk. 547-548: <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;</li> <li>• maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine;</li> <li>• uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel ning kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.</li> </ul> <p>Meede aitab kaasa Maaelu arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) sihtvaldkondade saavutamisse:<sup>50</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1A) innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;</li> <li>• 6B) maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine;</li> <li>• 6C) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.</li> </ul> <p>Meede panustab strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• maapiirkonna elukeskkond on atraktiivne;</li> <li>• (pärand)kultuuri- ja tööstuspärandi hooned on renoveeritud ja kasutuses;</li> <li>• kogukonna- ja vabaihenduste tegevuseks mõeldud hooned on renoveeritud, vajadusel on rajatud uusi;</li> <li>• elukeskkond (avalik ruum) on mitmekesine (nt pargid, mänguväljakud jms);</li> <li>• arukad külad on edenenu;</li> <li>• ühisteenuste tarbimiseks on kasutusel keskkonna- ja tarbijasõbralikud lahendused;</li> <li>• turismitaristu on arendatud ja väljaehitatud ning piirkond seeläbi tutvustatud ja turundatud;</li> <li>• arendatud on kogukonnateenuseid;</li> <li>• kogukonnad on kriisideks valmis.</li> </ul>
--	---

<sup>50</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

<p>TOETATAVAD TEGEVUSED</p>	<p>Toetatavad tegevused vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1060 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115 toetuste kohta sätestatud artiklite 31, lõige 2 ja artikli 32, lõige 1 nõuetele.<sup>51</sup></p> <p>Toetatakse ainult Raplamaa Partnerlusnõukogu tegevuspiirkonnas teostatavaid investeeringuid, mis on kajastatud maakondlikus, kohaliku omavalitsuse, piirkondlikus või valdkondlikus arengukavas/strateegias.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ühistegevuste ja kogukonnateenuste osutamiseks ja kättesaadavamaks tegemiseks vajalike ruumide parendamine või renoveerimine, hoonete (ümber)ehitamine, renoveerimine või parendamine, arvestades energiatõhusust ning keskkonna- ja kliimasõbralikkust.</li> <li>• Turismitaristu arendamine (nt külastuskeskused, loodusobjektid, vaba aja veetmise võimalused, tähistamine jms).</li> <li>• <del>Ajaloo-, (pärand)kultuuri-, ja tööstuspärandi objektide parendamine ja ümberehitamine, fookusega kasutada juba olemasolevat, mitte rajada uusi.</del></li> <li>• <del>Trükiste väljaandmine (kogukonna elu ja ajaloo, (pärand)kultuuri jms talletamine)</del></li> <li>• Puhkealade korrastamine ja rajamine (nt mänguväljakud, külaplatsid, matkarajad, pargid jms).</li> <li>• Kogukonna elu elavdamiseks vajalike spordi- ja kultuuriobjektide renoveerimine, rajamine ja arendamine.</li> <li>• Kogukonnateenuste osutamiseks ja kogukonnaelu elavdamiseks vajalike seadmete soetamine (sh kriisivalmiduseks).</li> <li>• Väikesemahuliste infrastruktuuriobjektide (elektrivarustus, veevarustus, kanalisatsioon, energiatõhusad kütelahendused, ventilatsioon, juurdepääsuks vajalik teelõik jms) rajamine projektiga renoveeritavate või ehitatavate objektide juurde.</li> <li>• <del>Ehitatavate või renoveeritavate objektide vajalik tehniline projekteerimine juhul, kui sama projektiga kaasneb ehitamine.</del></li> </ul>
---------------------------------	--

<sup>51</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>

	<ul style="list-style-type: none"> <li><del>Investeeringuga kaasnevad tegevused kuni 10% investeeringu tegemise abikõlblikust kulust (st ehitise ehitamisega kaasnev keskkonnamõju hindamisega seotud tegevus, energiaauditi, teostatavusuuringu, projekteerimistöö ning projekteerimiseks vajaliku ehitusgeoloogilise ja geodeetilise uurimistöö tellimine, investeeringuobjektiga seotud koolitus, ehitusseadustiku alusel omanikujärelevalve teostamine, muinsuskaitseaduse alusel muinsuskaitse järelevalve teostamine, tähistamine ja turundustegevus, sealhulgas turu uuring)</del></li> <li><del>Ehitise ehitamisega kaasnev keskkonnamõju hindamisega seotud tegevus ning energiaauditi, teostatavusuuringu, projekteerimistöö ning projekteerimiseks vajaliku ehitusgeoloogilise ja geodeetilise uurimistöö tellimine (edaspidi koos ettevalmistav töö), kuni 15% materiaalsesse või immateriaalsesse varasse investeeringu tegemise abikõlblikust kulust.</del></li> <li><del>Koolitus, ehitusseadustiku alusel omanikujärelevalve tegemine, muinsuskaitseaduse alusel muinsuskaitse järelevalve teostamine ja turundustegevus, sealhulgas turu-uuringu tegemine kuni 15% materiaalsesse või immateriaalsesse varasse investeeringu tegemise abikõlblikust kulust.</del></li> <li><del>Projekti juhtimine ehitus- ja renoveerimisprojektide puhul kuni 5% ehitus- ja renoveerimistegevuse abikõlblikust kulust.</del></li> </ul> <p>Ei toetata väljaspool kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonda teostatavaid investeeringuid.</p> <p>Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud tuuakse välja rakenduskava meetmelehel, lähtudes LEADER-määrusest.</p>
MEETME SIHTRÜHM (TAOTLEJAD)	Tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad kohalikud omavalitsused, mittetulundusühingud ning sihtasutused, kes vastavad maaeluministri LEADER-määruses toodud nõuetele.
NÕUDED PROJEKTITOETUSE TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE	<ul style="list-style-type: none"> <li>Toetuse taotleja ja toetuse saaja on tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsev kohalik omavalitsus, mittetulundusühing või sihtasutus, kes vastab maaeluministri LEADER-määruses toodud nõuetele.</li> <li>Toetuse taotleja peab olema tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta enne toetuse taotlemist.</li> <li><del>Toetuse taotleja saab ühes voorus esitada ühe taotluse.</del></li> <li>Toetuse taotlejal tohib taotlemise hetkel olla pooleli <del>kuni</del> <u>mitte rohkem kui</u> üks LEADER-investeeringuprojekt.</li> </ul>

Vormindatud: Vasak

Vormindatud: Taane Vasakul: 0 cm, Tühik Enne 12 p

vormindas: Mitte Esiletõst

vormindas: Esiletõst

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Toetuse saaja kohustub projekti elluviimist alustama hiljemalt 9 kuu jooksul ja projekt tuleb ellu viia kuni kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt projektitaotluse rahuldamise otsuse tegemisest</li> <li>• Toetuse saaja kohustub projektitoetusega ehitatava objekti või soetatava objekti võtma sihtotstarbeliselt kasutusse kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt projektitaotluse rahuldamise otsuse tegemisest.</li> </ul> <p>Toetuse taotleja poolt tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu on vastavalt rakenduskava meetmelehes kirjeldatule.</p> <p>Tegevusgrupp <u>grupp</u> jätab endale õiguse iga-aastase rakenduskava meetmelehega täpsustada ja sätestada täiendavaid nõudeid.</p>
<b>HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAALUD</b>	<p>Hindamiskriteeriumid:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. projekti vastavus strateegiale ja meetme eesmärkidele (25%);</li> <li>2. projekti prioriteetsus ja vajalikkuse põhjendatus (15%);</li> <li>3. projekti selgus, korrektsus ja põhjendatus (10%);</li> <li>4. projekti eelarve selgus ja otstarbekus (15%);</li> <li>5. projekti uuenduslikkus (kohalikus kontekstis) ja lisandväärtus (kasusaajad) (10%);</li> <li>6. projekti mõju kogukonnale, keskkonna- ja kliimasõbralikkusele ning projekti tulemuslikkus (15%);</li> <li>7. toetuse taotleja võimekus projekti elluviimisel (tehniline ja finantsiline) ja projekti jätkusuutlikkus (10%).</li> </ol>
<b>TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD</b>	<p>Toetuse määr:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ehitus- ja parendustegevuste puhul on kuni 90% abikõlbulike kulude maksumusest; Maksimaalne toetuse summa ühes voorus on kuni 100 000 eurot, minimaalne <u>küsitud</u> toetuse summa <u>toetustaotluse esitamisel</u> - on <u>495 000</u> eurot;</li> <li>• soetuste (seadmed, masinad, inventar, tehnika jms) puhul on kuni 90%, maastiku- ja mootorsõiduki puhul kuni 30% abikõlbulike kulude maksumusest. Maksimaalne toetuse summa soetuste puhul ühele toetuse taotlejale ühes voorus on 30 000 eurot ja minimaalne <u>küsitud</u> -toetuse summa on <u>toetustaotluse esitamisel</u> <u>5 000-3 000</u> eurot.</li> </ul> <p>Üks toetuse taotleja võib esitada ühes voorus ühe taotluse, mis võib sisaldada rohkem kui üht tegevust, kuid mitte rohkem kui 100 000 eurot ühele toetuse taotlejale ühes voorus.</p>

	Projektitoetuse minimaalne toetusemäär on 15% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest.		
MÕÕDIKUD	Nimetus	Mõõdik	Sihtväärtus aastal 2029 mõõtühik
VÄLJUNDNÄITAJAD	Investeeringu projektid (ehitus, renoveerimine, korrastamine)	Toetatud projektide arv	40 tk
	Soetuste projektid (vahendid, masinad)	Toetatud projektide arv	15 tk
	Esmakordselt LEADER programmist toetust taotlejad	Taotluste arv	3 tk
TULEMUSNÄITAJAD	R.27 Keskkonna- või kliimaalane tulemuslikkus investeeringute kaudu maapiirkondades	lahenduste arv	5 tk
	Renoveeritud, korrastatud kultuuri- ja tööstuspärandi objektid	arv	5 tk
	Rajatud uued turismiobjektid	arv	3 tk
	Rajatud uued vaba aja veetmise objektid	arv	3 tk
	Kogukonna turvalisust tõstvad objektid	arv	3 tk
	R.41 Euroopa maapiirkondade ühendamise	projektidest kasu saanud inimeste osakaal maarahvastikust	90%

### 5.3.3. Eesmärk 2. Aktiivne ja innovaatiline ettevõtlus, arenenud kohalik majandus ning kõrge tööhõive

Eesmärgile vastavad strateegia meetmed:

MEEDE 2.1	ETTEVÕTLUSE KONKURENTSIVÕIME TUGEVDAMINE (investeeringutoetus)
VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS	<p>Piirkonnas domineerivad mikro- ja väikeettevõtted ning piirkonna ettevõtluse arenemiseks on vajalik nende jätkuv toetamine. Oluline on toetada tootearendust, uuenduslike toodete ja tehnoloogiate kasutuselevõttu, seadmete soetamist, piirkondliku eripära paremat kasutamist ja turismisektorit.</p> <p>Toetus on vajalik suunata valdkondadesse või tegevustele, kus kapitali kaasamine on keerulisem (teenusettevõtjad, mikroettevõtjad, lühikese tegevusajalooga (vähemalt aasta tegutsenud) ettevõtjad). Vajalik on saavutada mõju tegevusvaldkondades, mis on tegevuspiirkonnas unikaalsed ja/või puuduvad (nt toitlustus, majutus, teenused, mis toetavad rohepüüdlusi ja väärindavad kohalikku toitu).</p> <p>Piirkonnas kasvatatavad põllumajandussaadused ja valmistatavad toiduained peavad jõudma tarbijani võimalikult lühikese tarneahela kaudu (otse tootjalt tarbijani). Üha enam põllumajandussaadusi tuleb töödelda ümber kohapeal, milleks on vajalik toetada kohaliku toidutoorme töötlemist.</p> <p>Uurida tuleb kohalikke ressursse ning nende väärindamist ja kasutuselevõtu võimalusi. Oluline on kohaliku toidu tootmine ja pakkumine ning toiduraiskamise vähendamine.</p>
EESMÄRGID	<p>Meede panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027“ üldeesmärki:<sup>52</sup></p> <ul style="list-style-type: none"><li>• parandada maapiirkondade sotsiaal-majanduslikku olukorda;</li></ul> <p>ja erieesmärkidesse:</p>

<sup>52</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>



	<ul style="list-style-type: none"> <li>• edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust;</li> <li>• olla atraktiivne noorte põllumajandustootjate jaoks ja soodustada ettevõtluse arengut maapiirkondades;</li> <li>• suurendada konkurentsivõimet ja turule orienteeritust, pöörates erilist tähelepanu teadusuuringutele, tehnoloogiale ja digiüleminekule;</li> <li>• edendada säästvat arengut ja selliste loodusvarade tõhusat majandamist nagu vesi, muld ja õhk;</li> <li>• panustada kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning säästvasse energiasse.</li> </ul> <p>Meede panustab järgmistesse LEADER fookustesse ja eesmärkidesse:<sup>53</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ettevõtluse arendamine eelkõige uute tasuvate töökohtade või innovaatiliste lahenduste kaudu;</li> <li>• keskkonna- ja kliimasõbralikkus, sealhulgas bio- ja ringmajandust propageerivate lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;</li> <li>• maaelu positiivse kuvandi säilitamine;</li> <li>• ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine;</li> <li>• piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine.</li> </ul> <p>Meede aitab kaasa Maaelu arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) sihtvaldkondade saavutamisse:<sup>54</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1A) innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;</li> <li>• 3A) toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu;</li> <li>• 6A) tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine;</li> </ul>
--	--

<sup>53</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020> ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, lk. 547-548: <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>54</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 6B) maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine;</li> <li>• 6C) info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.</li> </ul> <p>Meede panustab strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ettevõtted on innovaatilised, nutikad ja arenguvõimalustest teadlikud;</li> <li>• loodud on uued kodulähedased töökohad;</li> <li>• ettevõtted on välja töötanud ja rakendanud energiatõhusaid, keskkonna- ja kliimasõbralikke lahendusi;</li> <li>• kasvanud on ettevõtete ressursitõhusus (kuluefektiivsus);</li> <li>• piirkonna ressursse kasutatakse efektiivselt ja töödeldakse ümber kohapeal;</li> <li>• tootmine põhineb taastuvatel bioressurssidel, et saavutada kõrgemat lisandväärtust;</li> <li>• ettevõtjad kasutavad uue põlvkonna tehnoloogiaid, et tuua ühiskonnale suuremat kasu (innovatsioon, kaugtöövõimalused, optimeerimine, majanduse elavdamine ja jätkusuutlikkuse toetamine);</li> <li>• piirkonna ettevõtted on konkurentsivõimelised;</li> <li>• piirkonna ettevõtted on valmis pakkuma turistile kvaliteetset ja huvitavat külastuskeskkonda;</li> <li>• toidutootjad kasutavad ja väähindavad kohalikku toorainet;</li> <li>• loomemajandusettevõtted on elujõulised.</li> </ul>
TOETATAVAD TEGEVUSED	<p>Toetatavad tegevused vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1060 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115 toetuste kohta sätestatud artiklite 31, lõige 2 ja artikli 32, lõige 1 nõuetele.<sup>55</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevate (enne taotluse esitamist tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta) mikro- ja väikeettevõtete (sealhulgas ka FIE-de) tootmine ja</li> </ul>

<sup>55</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>

teenuse osutamine ning investeeringud, mis paiknevad püsivalt Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas (välja arvatud seadmed, masinad ja sõidukid teenuse osutamiseks).

- Tootmiseks või teenuse osutamiseks vajalike ruumide või hoonete ehitamine, parendamine, rekonstrueerimine ja vajalike seadmete, masinate, töövahendite soetamine.
- Projekti objektide kasutamise vahetult seotud väikesemahuliste infrastruktuuri objektide (vee- ja kanalisatsiooni trassid, elektrisüsteemipaigaldised, juurdepääsuteed) väljaehitamine.
- ~~Ehitise ehitamisega seotud ettevalmistav töö ja ehitamisega kaasnevad tegevused.~~
- Kaugtöövõimaluste loomine.
- Lühikese tarneahela loomine ja arendamine (otse tootjalt tarbijale).
- Infotehnoloogiliste lahenduste välja töötamine.
- ~~Transpordivahendite ja liikurmasinate soetamine tootmiseks või teenuse osutamiseks.~~
- Ehitise ehitamisega kaasnev keskkonnamõju hindamisega seotud tegevus ning energiaauditi, teostatavusuuringu, projekteerimistöö ning projekteerimiseks vajaliku ehitusgeoloogilise ja geodeetilise uurimistöö tellimine (edaspidi koos ettevalmistav töö), kuni 15% materiaalsesse või immateriaalsesse varasse investeeringu tegemise abikõlblikust kulust,
- Koolitus, ehitusseadustiku alusel omanikujärelevalve tegemine, muinsuskaitsealuse alusel muinsuskaitsealuse järelevalve teostamine ja turundustegevus, sealhulgas turu-uuringu tegemine kuni 15% materiaalsesse või immateriaalsesse varasse investeeringu tegemise abikõlblikust kulust.
- ~~Investeeringuga kaasnevad tegevused kuni 10% investeeringu tegemise abikõlblikust kulust, st ehitise ehitamisega kaasnev keskkonnamõju hindamisega seotud tegevus, energiaauditi, teostatavusuuringu, projekteerimistöö ning projekteerimiseks vajaliku ehitusgeoloogilise ja geodeetilise uurimistöö tellimine, investeeringuobjektiga seotud koolitus, ehitusseadustiku alusel omanikujärelevalve teostamine, muinsuskaitsealuse alusel muinsuskaitse järelevalve teostamine, tähistamine ja turundustegevus, sealhulgas turu-uuring.~~
- Projekti juhtimine ehitus- ja renoveerimisprojektide puhul kuni 5% ehitus- ja renoveerimistegevuse abikõlblikust kulust,

Ei toetata investeeringuid, soetusi ja tegevusi järgmistel aladel:

- põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (EMTAK 2008 jagu A);
- mäetööstus (EMTAK 2008 jagu B);
- elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine (EMTAK 2008 jagu D);

Vormindas: Font: (vaikesäte) Times New Roman

Vormindatud: Vasak, Taane Vasakul: 0 cm

Vormindatud: Taane Vasakul: 0 cm

vormindas: Font: (vaikesäte) Times New Roman

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• veevarustus; kanalisatsioon (EMTAK 2008 jagu E (välja arvatud väikesed infrastruktuuri objektid tootmis- ja teenusepakkumise hoonete juurde);</li> <li>• veondus ja laondus (välja arvatud nn. lühikese tarneahela projektid) (EMTAK 2008 jagu H);</li> <li>• hulgi- ja jaekaubandus (EMTAK 2008 jagu G), erandina toetatakse investeeringuid külapoodidesse, talupoodidesse, maa-apteekidesse, kohaliku käsitöötoodete kauplustesse (vt Sõnaseletused);</li> <li>• kinnisvara arenduse tegevus (EMTAK 2008 jagu L);</li> <li>• tubakatoodete (EMTAK 2008 jagu C 12) ja kange alkoholi tootmin (EMTAK 2008 jagu C 1101);</li> <li>• hasartmängude ja kihlvedude korraldamine (EMTAK 2008 jagu R 920);</li> <li>• finants- ja kindlustustegevus (EMTAK 2008 jagu K);</li> <li>• juriidilised toimingud ja arvepidamine (EMTAK 2008 jagu M 69) ja peakontorite tegevus ning juhtimiselane nõustamine (EMTAK jagu M 70);</li> <li>• pereelamutesse tehtavaid investeeringuid, st pererahva igapäevase kasutuses olevasse või edaspidi igapäevase eluasemena kasutusele tulevasse hoonesse peremajutuse majutustubade, bürooruumide ja muu sarnase ehitamist.</li> </ul>
MEETME SIHTRÜHM (TAOTLEJAD)	Investeeringuprojektide puhul on abikõlblikud toetuse taotlejad tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad (vähemalt ühe majandusaasta tegutsenud enne taotluse esitamist) mikro- või väikeettevõtted, füüsilisest isikust ettevõtjad.
NÕUDED PROJEKTITOETUSE TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Toetust võib taotleda kohaliku tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsev mikro- või väikeettevõtte, sh FIE.</li> <li>• Toetuse taotleja peab olema registreeritud ja tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta enne taotluse esitamist.</li> <li>• Toetuse taotlejal peab taotlemisele eelneva majandusaasta käive olema vähemalt 2500 eurot.</li> <li>• Toetuse taotleja saab ühes voorus esitada ühe investeeringu taotluse.</li> <li>• Toetuse taotlejal tohib taotlemise hetkel olla pooleli <u>mitte rohkem kui kuni</u> üks <b>LEADER-investeeringuprojekt</b>.</li> <li>• Toetuse saaja kohustub projekti elluviimist alustama hiljemalt 9 kuu jooksul ja projekti ellu viima kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt projektitaotluse rahuldamise otsuse tegemisest</li> <li>• Toetuse saaja kohustub projektitoetusega ehitatava objekti või soetatava objekti võtma sihtotstarbeliselt kasutusse kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt projektitaotluse rahuldamise otsuse tegemisest .</li> </ul>

**vormindas:** Esiletõst

**Kommenteerinud [RP1]:** Siin on mõte sellele, et pole vahet milline LEADER-projekt on pooleli, ikka võib pooleli olla vaid üks. Üks oli seni ka lubatud, aga jagatud investeeringuprojektiks ja ühisprojektiks.

	<p>Toetuse taotleja poolt tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu on vastavalt rakenduskava meetmelehes kirjeldatule.</p> <p>Tegevus<u>grupp</u> jätab endale õiguse iga-aastase rakenduskava meetmelehega täpsustada ja sätestada täiendavaid nõudeid.</p>		
HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAALUD	<p>Hindamiskriteeriumid:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. projekti vastavus strateegiale ja meetme eesmärkidele (25%);</li> <li>2. projekti selgus, korrektsus ja investeeringute või tegevuste teostatavus (15%);</li> <li>3. projekti eelarve selgus ja otstarbekus (20%);</li> <li>4. projekti tegevuste innovatiivsus (15%);</li> <li>5. projekti tulemusel säilitatavate või loodavate töökohtade arv (10%);</li> <li>6. toetuse taotleja tegevuse jätkusuutlikkus (15%) (majandusaasta aruande, äriplaani, käibe, ärikasumi põhjal).</li> </ol>		
TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD	<p>Toetuse määr abikõlblike kulude maksumusest on kuni 60%, maastiku- ja mootorsõiduki soetamise puhul kuni 30%.</p> <p>Toetuse summa ühele toetuse taotlejale ühes voorus:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• maksimaalne toetuse summa kuni 50 000 eurot;</li> <li>• minimaalne toetuse summa on <u>toetustaotluse esitamisel</u> <del>5</del>3 000 eurot.</li> </ul> <p>Projektitoetuse minimaalne määr on 15% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest.</p>		
MÕÕDIKUD	Nimetus	Mõõdik	Sihtväärtus aastal 2029
VÄLJUNDNÄITAJAD	Investeeringuprojektid	Toetatud projektide arv	40 tk
	Turismivaldkonna projektid	Toetatud projektide arv	5 tk

	Kohaliku toidutootmise ja -toorme väärindamisele suunatud projektid	Toetatud projektide arv	5 tk
	Esmakordselt LEADER programmist toetust taotlejad	Taotlejate arv	5 tk
TULEMUSNÄITAJAD	R.37 Majanduskasv ja töökohad maapiirkondades	Täistööajale taandatud uute töökohtade arv	10 tk
	R.39 Maamajanduse arendamine	Toetust saanud ettevõtete arv	40 tk
	Nutikad, energiatõhusad, keskkonna- ja kliimasõbralikud lahendused	Lahenduste arv	5 tk
<b>MEEDE 2.2</b>	<b>ETTEVÕTLIKKUSE ARENDAMINE (arendustegevuse toetamine, ühisprojektid)</b>		
<b>VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS</b>	<p>Piirkonnas domineerivad mikro- ja väikeettevõtted ning piirkonna ettevõtluse arenemiseks on vajalik nende jätkuv toetamine. Tähtis on suurendada koostööd ettevõtjate vahel ning ettevõtjate ja avaliku sektori, kolmanda sektori või teadusasutuste vahel. Ettevõtluse valdkonnas on vaja ettevõtjaid innustada, tunnustada ja koolitada. Vajadus on ühisturunduse ja võrgustumise järele.</p> <p>Tõsta tuleb tegevuspiirkonna elanike teadmisi ja oskusi ettevõtlusvaldkondades, mis aitavad paremini kasutada piirkonna eripära vajalike toodete ja teenuste arendamisel (sh ühistöös).</p> <p>Vaja on kaasata noori ettevõtlusesse – toetada kontakte kohalike ettevõtjate ja noorte vahel, innustada ja õpetada noori ettevõtlusega tegelema ning toetada noori ettevõtjaid, kes võtavad üle eelmise (vanema) põlvkonna ettevõtte.</p> <p>Arendamist vajab turismivaldkond, et Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkond oleks tuntud ning atraktiivne. Toetamist vajab maakonna toodete ja teenuste ühise brändi tutvustamine.</p>		

EESMÄRGID	<p>Meede panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027“ üldeesmärki:<sup>56</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• parandada maapiirkondade sotsiaal-majanduslikku olukorda</li> </ul> <p>ja erieesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust;</li> <li>• olla atraktiivne noorte põllumajandustootjate jaoks ja soodustada ettevõtluse arengut maapiirkondades;</li> <li>• suurendada konkurentsivõimet ja turule orienteeritust, pöörates erilist tähelepanu teadusuuringutele, tehnoloogiale ja digiüleminekule;</li> <li>• panustada kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning säästvasse energiasse.</li> </ul> <p>Meede panustab järgmistesse LEADER fookustesse ja eesmärkidesse:<sup>57</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ettevõtluse arendamine eelkõige uute tasuvate töökohtade või innovaatiliste lahenduste kaudu;</li> <li>• keskkonna- ja kliimasõbralikkus, sealhulgas bio- ja ringmajandust propageerivate lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;</li> <li>• kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;</li> <li>• maaelu positiivse kuvandi säilitamine;</li> <li>• ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise;</li> <li>• piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine.</li> </ul> <p>Meede aitab kaasa Maaelu arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) sihtvaldkondade saavutamisse:<sup>58</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1A) innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;</li> </ul>
-----------	---

<sup>56</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>57</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020> ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, lk. 547-548: <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>58</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 6A) tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine;</li> <li>• 6B) maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine;</li> <li>• 6C) info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.</li> </ul> <p>Meede panustab strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ettevõtlus on innovaativsetest ja nutikatest arenguvõimalustest teadlik;</li> <li>• ettevõtluses on kavandatud ja välja töötatud energiatõhusaid, keskkonna- ja kliimasõbralikke lahendusi;</li> <li>• piirkonna ettevõtlus on konkurentsivõimeline;</li> <li>• piirkonna ettevõtted on koondunud ühendustesse ning toimivad võrgustikud (sh rahvusvaheliselt);</li> <li>• turismiteenuste pakkujate vahel on kujunenud tihe koostöö ühtsete turismipakettide koostamise ja väljapakkumise alal;</li> <li>• toimib ettevõtete ühisturundus;</li> <li>• noorte ettevõtlusaktiivsus on suurenenud;</li> <li>• ettevõtted teevad koostööd teadus-, arendus- ja haridusasutustega;</li> <li>• sihtide seadmiseks ja efektiivsuse tõstmiseks koostatakse ühiseid uuringuid, analüüse, arengukavasid;</li> <li>• ettevõtjad arendavad oma professionaalseid teadmisi.</li> </ul>
TOETATAVAD TEGEVUSED	<p>Toetatavad tegevused vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1060 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115 toetuste kohta sätestatud artiklite 31, lõige 2 ja artikli 32, lõige 1 nõuetele.<sup>59</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevate (enne taotluse esitamist tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta) mikro- ja väikeettevõtjate (sh FIEde), ettevõtlusele suunatud</li> </ul>

<sup>59</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>



tegevusega või ettevõtjaid koondavate mittetulundusühingute ja sihtasutuste ning kohalike omavalitsuste vahelisi ühe või mitme partneriga ja vähemalt ühe aastase tegevuskavaga ühisprojektid.

- Turundus- ja arendustegevused (fookuses ühisturundus).
- Ühiseid toodangu ja teenuste tutvustamised erinevates vormides (messidel ja näitustel ühise väljapanekuga esinemine).
- Ettevõtete ja akadeemiliste ringkondade vaheline koostöö ning arukas spetsialiseerumine.
- Noorte ettevõtlikkuse arendamine (nt ettevõtlikkuse koolitused, õpilasfirmade nõustamine ja ühisesinemised, noorte ettevõtlikkuse inspiratsioonipäevade läbiviimine jms).
- Uuringute, analüüside, küsitluste läbiviimine, et luua ettevõtluse tulevikunägemuse kava (nt tootmisalad, võrgustikud, regulaarne ettevõtete foorum jms).
- Tegevused turismi arendamiseks (nt koolitused, analüüsid, uuringud, arengukavad, ühisturundus ja ühisbränd).
- Ettevõtjate nõustamine ja lühiajaline koolitamine (tootearendamine ning innovaatiliste lahenduste väljatöötamine).
- Õppereisid teadmiste laiendamiseks, uute koostöövõimaluste leidmiseks ning omavahelise suhtluse arendamiseks (ainult ettevõtjate ühendused).
- Võrgustike tegevus / ühistegevused (nt sektoripõhised klastrid, tugevam koostöö).
- Ettevõtlust toetavate ühenduste, klastrite jms arendamine.
- Projekti abikõlblikust maksumusest võib olla kuni 15% väikesemahulised soetused ühistegevuste elluviimiseks ja ühisprojekti eesmärgi saavutamiseks. Ei toetata suurte investeeringute tegemist (ehitamine, renoveerimine, suurte töömasinate ja -seadmete jne ostmine).
- Projekti juhtimine kuni 20% abikõlblikust kulust.

Ei toetata tegevusi järgmistel aladel:

- põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (EMTAK 2008 jagu A);
- mäetööstus (EMTAK 2008 jagu B);
- elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine (EMTAK 2008 jagu D);
- veevarustus; kanalisatsioon (EMTAK 2008 jagu E (välja arvatud väikesed infrastruktuuri objektid tootmis- ja teenusepakkumise hoonete juurde);
- veondus ja laondus (välja arvatud nn. lühikese tarneahela projektid) (EMTAK 2008 jagu H);

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• hulgi- ja jaekaubandus (EMTAK 2008 jagu G), erandina toetatakse investeeringuid külapoodidesse, talupoodidesse, maa-apteekidesse, kohaliku käsitöötoodete kauplustesse (vt Sõnaseletused);</li> <li>• kinnisvara arenduse tegevus (EMTAK 2008 jagu L);</li> <li>• tubakatoodete (EMTAK 2008 jagu C 12) ja kange alkoholi tootmin (EMTAK 2008 jagu C 1101);</li> <li>• hasartmängude ja kihlvedude korraldamine (EMTAK 2008 jagu R 920);</li> <li>• finants- ja kindlustustegevus (EMTAK 2008 jagu K);</li> <li>• juriidilised toimingud ja arvepidamine (EMTAK 2008 jagu M 69) ja peakontorite tegevus ning juhtimisalane nõustamine (EMTAK jagu M 70).</li> </ul>
MEETME SIHTRÜHM (TAOTLEJAD)	<p>Abikõlblikud taotlejad on tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad (enne taotluse esitamist tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta) mikro- või väikeettevõtte, füüsilisest isikust ettevõtjad ning ettevõtluse arendamisega tegelevad mittetulundusühingud ja sihtasutused, kelle põhikirjas on sätestatud tegelemine piirkonna ettevõtlusele suunatud arendustegevusega ning kohalikud omavalitsused</p> <p>Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud tuuakse välja rakenduskava meetmelehel, lähtudes LEADER-määrusest.</p>
NÕUDED PROJEKTITOETUSE TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Taotleja on tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsev mikro- või väikeettevõtte, sh FIE ja ettevõtlusele suunatud tegevusega või ettevõtjaid koondav mittetulundusühing või sihtasutus, kelle põhikirjas on sätestatud piirkonna ettevõtlusele suunatud arendustegevus ning kohalik omavalitsus.</li> <li>• Enne taotluse esitamist peab taotleja olema tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta.</li> <li>• Taotlejal tohib taotlemise hetkel olla tegevusrühma tegevuspiirkonnas pooleli <b>mitte rohkem kui kuni üks LEADER-ühisprojekt.</b></li> <li>• Taotleja saab ühes voorus esitada ühe toetustaotluse.</li> <li>• Toetuse saaja kohustub projekti elluviimist alustama ja ellu viima projektis esitatud tegevuskava alusel.</li> </ul> <p>Toetuse taotleja poolt tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu on vastavalt rakenduskava meetmelehes kirjeldatule.</p> <p>Tegevus<b>grupp</b>rühm jätab endale õiguse iga-aastase rakenduskava meetmelehega täpsustada ja sätestada täiendavaid nõudeid.</p>

**Kommenteerinud [RP2]:** Siin on mõte sellese, et pole vahet milline LEADER-projekt on pooleli, ikka võib pooleli olla vaid üks. Üks oli seni ka lubatud, aga jagatud investeeringuprojektiks ja ühisprojektiks.

**vormindas:** Esiletõst

HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAALUD	Hindamiskriteeriumid: 1. projekti vastavus strateegiale ja meetme eesmärkidele (25%); 2. projekti selgus, korrektsus ja tegevuste teostatavus (15%); 3. projekti eelarve selgus ja otstarbekus (25%); 4. projekti tegevuste innovatiivsus (20%); 5. toetuse taotleja tegevuse jätkusuutlikkus (15%) (majandusaasta aruande, äriplaani, käibe, ärikasumi põhjal).		
TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD	Toetuse määr abikõlbulike kulude maksumusest on kuni 60%. Maksimaalne toetus ühele kuni kaheaastase tegevuskavaga projektile on 15 000 eurot, minimaalne toetuse <u>summa</u> on <u>toetustaotluse esitamisel</u> 3000 eurot.  Projektitoetuse minimaalne määr on 15% toetatava tegevuse abikõlbliku kulu maksumusest.		
MÕÕDIKUD	Nimetus	Mõõdik	Sihtväärtus aastal 2029
VÄLJUNDNÄITAJAD	Rahastatud projektid	Toetatud projektide arv	15 tk
	Turismivaldkonna projektid	Toetatud projektide arv	5 tk
	Noorte ettevõtlikkuse arendamisele suunatud projektid	Toetatud projektide arv	3 tk
	Esmakordselt LEADER programmist toetust taotlejad	Taotlejate arv	3 tk
TULEMUSNÄITAJAD	R.39 Maamajanduse arendamine	Toetust saanud ettevõtete arv	3 tk
	Osalejad	Inimeste arv	500 inimest
	Läbi viidud sündmused	Sündmuste arv	10 tk

### 5.3.4. Eesmärk 3. Turvaline ja arenev laialdase ühistegevusega kogukond ning hoogustunud tegevusega mitmekülgset koostöövõrgustikud

Eesmärgile vastavad strateegia meetmed:

MEEDE 3.1	KOGUKONNA EDENDAMINE (ühisprojektid)
VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS	Luu tugevaid ja aktiivseid kogukondi, arendada olemasolevaid ja toetada iseorganiseerumist. Vajadus on toetada ühenduste võimekuse kasvu ja kaasata noori. Oluline on kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine ning noorte liidrite pealekasvu soodustamine. Suuremat tähelepanu vajab maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine (nt arukad külad), muu hulgas ka piirkonna tuntuse kasvatamine ja mainekujundus. Piirkonnas on oluline kultuuri- ja spordielu mitmekesistamine, samuti kogukonnateenuste arendamine. Vajadus on hoida tasakaalu innovatsiooni ja traditsiooni vahel – toetada mõlemat. Seoses globaalselt toimuvaga peavad piirkonna elanikud oluliseks kriisivalmiduse tõstmist.
EESMÄRGID	<p>Meede panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027“ üldeesmärki:<sup>60</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Parandada maapiirkondade sotsiaal-majanduslikku olukorda.</li> </ul> <p>ja erieesmärki:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• edendada /.../ sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut.</li> </ul> <p>Meede panustab LEADER fookustesse ja eesmärkidesse:<sup>61</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;</li> </ul>

<sup>60</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>61</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020> ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, lk. 547-548: <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• teenuste kättesaadavuse parandamine, sh läbi kogukonnateenuste arendamise;</li> <li>• keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;</li> <li>• maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine;</li> <li>• uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtu soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.</li> </ul> <p>Meede aitab kaasa Maaelu arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) järgmiste sihtvaldkondade saavutamisse:<sup>62</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1A) innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;</li> <li>• 6B) maapiirkonna kohaliku arengu soodustamine.</li> </ul> <p>Meede panustab järgmistesse strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kogukonnad on võimestunud läbi protsessi ehk oluline on organisatsiooni arendamine ja kogukonna koostöö;</li> <li>• kogukonna arenguvajadused on välja selgitatud ja kirjeldatud;</li> <li>• kogukonnaliidrid on märgatud ja motiveeritud;</li> <li>• kogukonna lähenemine lahendustele on uuenduslik ja kohalikku konteksti arvestav;</li> <li>• kogukonnad on valmis kriisideks ja ohtude ennetamiseks;</li> <li>• piirkond on tuntud ja hea mainega;</li> <li>• kultuuripärand on väärtustatud, kogutud, talletatud ja kättesaadavaks tehtud;</li> <li>• noored on kaasatud kogukonna tegemistesse ja kogukonnad tegutsevad aktiivselt;</li> <li>• kultuuri- ja spordielu on mitmekesine.</li> </ul>
TOETATAVAD TEGEVUSED	Toetatavad tegevused vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1060 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115 toetuste kohta sätestatud artiklite 31, lõige 2 ja artikli 32, lõige 1 nõuetele. <sup>63</sup>

<sup>62</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

<sup>63</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>

~~Toetatakse eesmärgi saavutamiseks tehtavaid tegevusi, mis toimuvad vähemalt üheaastase tegevuskava alusel.  
Ei toetata üksikuid sündmusi.~~

- Tegevused kultuuripärandi väärtustamiseks ja kogukonna edendamiseks (nt koolitused, külakoosolekud, ümarlaadad, õppereisid, õpitoad, kontserdid, konverentsid, näitused, etendused, festivalid, tunnustamine, sündmused jms).
- Kogukonnaliikmete sotsiaalne kaasamine, omavaheline koostöö ja sotsiaalsete võrgustike loomine, arendamine ning uute koostöövormide leidmine (nt meeskonnatöö ja organisatsiooni arendamise koolitused jms).
- Piirkonna eripära, traditsioonide, kodu- ja kultuuriloo uurimine, säilitamine, tutvustamine ning arendamine (nt rahvakultuur, käsitöö, kohalik toit, arhitektuur, kultuurilugu, ajalugu, loodus jms).
- Tegevuspiirkonna eripära tutvustamine väljaspool piirkonda, mainekujundus, turundustegevused.
- Kultuurialaste ühisprojektide ja koostöövõrgustike arendamine ja toetamine (nt etenduskuunid – teater, kino, muusika, tants jms).
- ~~Infomaterjalide väljaandmine (nt kodulooline uurimus, trükise väljaandmine, video valmistamine, stendi koostamine jms).~~
- Projekti abikõlblikust maksumusest kuni 15% võib olla väikesemahuline investering.
- Kogukonnaliikumise edendajate koolitamine ja tunnustamine (nt koolitused, teabepäevad, sündmused jms).
- Kodulehede, andmebaaside loomine, materjalide digiteerimine.
- Lastele ja noortele suunatud tegevused. Noortealgatused.
- Tervisedendusele suunatud tegevused (nt koolitused, uuringud, loengud, ennetustöö jms).
- Tegevused kultuurielu mitmekesistamiseks (nt kultuurisündmused, laadad, väljasõidud, matkad, kogemusreisid, kogupereüritused, näituste korraldamine jms).
- Tegevused spordielu mitmekesistamiseks (nt spordivõistluste korraldamine, laste osalemine võistlustel, laagrid, koolitused jms).
- Kogukonnateenuste arendamine.
- ~~Aruka küla strateegia loomine ja piloottegevuste rakendamine.~~
- Projekti juhtimine kuni 20% abikõlblikust kulust.

	<p>Toetuse taotleja poolt tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu on vastavalt rakenduskava meetmelehes kirjeldatule.</p> <p>Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud tuakse välja rakenduskava meetmelehel, lähtudes LEADER-määrusest.</p>
MEETME SIHTRÜHM (TAOTLEJAD)	Tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad kohalikud omavalitsused, mittetulundusühingud, sh kohalik tegevusrühm ning sihtasutused, kes vastavad maaeluministri LEADER-määruses toodud nõuetele.
NÕUDED PROJEKTITOETUSE TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Toetuse taotleja on tegevusrühma tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsev kohalik omavalitsus, mittetulundusühing või sihtasutus, kes vastab maaeluministri LEADER-määruses toodud nõuetele.</li> <li>• Toetuse taotleja peab olema tegutsenud vähemalt ühe majandusaasta enne taotluse esitamist.</li> <li>• Toetuse taotleja saab ühes voorus esitada ühe taotluse.</li> <li>• Toetuse taotlejal tohib taotlemise hetkel olla pooleli <u>mitte rohkem kui kuni</u> üks <u>LEADER-ühis</u>projekt.</li> <li>• Toetuse saaja kohustub projekti elluviimist alustama ja ellu viima projektis esitatud tegevuskava alusel.</li> </ul> <p>Toetuse taotleja poolt tegevusrühmale esitatavate dokumentide loetelu vastavalt rakenduskava meetmelehele.</p> <p>Tegevusrühmegrupp jätab endale õiguse iga-aastase rakenduskava meetmelehega täpsustada ja sätestada täiendavaid nõudeid.</p>
HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAALUD	<p>Hindamiskriteeriumid:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. projekti vastavus strateegiale ja meetme eesmärkidele (osatähtsus 25%);</li> <li>2. projekti prioriteetsus ja vajalikkuse põhjendatus (15%);</li> <li>3. projekti selgus, korrektsus ja põhjendatus (10%);</li> <li>4. projekti eelarve selgus ja otstarbekus (15%);</li> <li>5. projekti mõju kogukonnale, kogukonna kaasamine (osatähtsus 20%);</li> <li>6. projekti kasusaajate arv, oodatavad tulemused (15%).</li> </ol>
TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD	Toetuse määr abikõlblike kulude maksumusest on kuni 90%. Toetuse summa ühele toetuse taotlejale ühes voorus on kuni kaheaastase tegevuskavaga ühisprojektile kuni 15 000 eurot.

	<ul style="list-style-type: none"> <li>minimaalne toetuse summa ühele projektile <u>toetustaotluse esitamisel</u> on 3 000 eurot.</li> </ul> <p>Projekti abikõlblikust maksumusest kuni 15% võib olla väikesemahuline investeering. Ei toetata suurte investeeringute (<u>ehitus, renoveerimine, suurte töömasinate või -seadmete soetus</u>) tegemist.</p>		
MÕÕDIKUD	Nimetus	Möödik	Sihtväärtus aastal 2029
VÄLJUNDNÄITAJAD	Rahastatud projektid	Rahastatud projektide arv	20 tk
	Esmakordselt LEADER programmist toetust taotlejad	Taotlejate arv	3 tk
	Noortele suunatud projektid	Rahastatud projektide arv	5 tk
	Kogukonna võimekuse tõstmise projektid, sh arukate külade projektid	Rahastatud projektide arv	3 tk
	Kriisivalmidusele ja ennetustööle suunatud projektid	Rahastatud projektide arv	2 tk
TULEMUSNÄITAJAD	Maamajanduse arukas üleminek	Toetust saanud arukate külade strateegiate arv	1 strateegia (arengudokument)
	Osalejad	Inimeste arv	500 in
	Läbi viidud sündmused (koolitused, õppereisid jm)	Sündmuste arv	20 tk



MEEDE 3.2	EESTISESE KOOSTÖÖ ARENDAMINE (ühisprojektid)
VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS	Tegevuspiirkonna arengu ja tegevusrühma jätkusuutlikkuse tagamise eesmärgil on oluline, et tegevusrühm juhib ning viib aktiivselt ellu tegevuspiirkonna maaelu arendamise võrgustike (ettevõtjate ühendused, kogukondade ühendused, huvigruppide ühendused jt) omavahelist koostööd. Koostööd on vaja kogemuste vahetamise, uute ideede leidmise, ressursside ühise kasutamise eesmärgil. Meetme mõju avaldub koostöövõrgustike mitmekesisuse suurendamises ning piirkondliku eripära säilitamises.
EESMÄRGID	<p>Meede panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027“ erieesmärkidesse:<sup>64</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust;</li> <li>• panustada elurikkuse kaitseks, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke;</li> <li>• panustada kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning säästvasse energiasse.</li> </ul> <p>Meede panustab LEADER fookustesse ja eesmärkidesse:<sup>65</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;</li> <li>• teenuste kättesaadavuse parandamine, sh läbi kogukonnateenuste arendamise;</li> <li>• keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;</li> <li>• maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine;</li> <li>• uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine, sh kogukonnateenuste arendamisel ning kohaliku tasandi valitsemise parandamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.</li> </ul>

<sup>64</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>65</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020> ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, lk. 547-548: <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

	<p>Meede aitab kaasa Maaelu arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) sihtvaldkondade saavutamise:<sup>66</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1A) innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;</li> <li>• 6B) maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine.</li> </ul> <p>Meede panustab strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• tegevuspiirkonna erinevate koostöövõrgustike vahel on hoogustunud ühistegevus;</li> <li>• organisatsioonid on omandanud uusi teadmisi ja oskusi, mis toovad kaasa maaelu arengu mitmekesisumise;</li> <li>• kogemuste vahetamise tulemusena on kogukonnad võtnud kasutusele uusi tegevusvorme;</li> <li>• laienenud on piirkonna tuntus ja paranenud on maine;</li> <li>• jagatud on häid praktikaid;</li> <li>• loodud on uusi toimivaid võrgustikke.</li> </ul>
<p>TOETATAVAD TEGEVUSED</p>	<p>Toetatavad tegevused vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1060 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115 toetuste kohta sätestatud artiklite 31, lõige 2 ja artikli 32, lõige 1 nõuetele.<sup>67</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Piirkonna võimestamine ning erineva tausta ja olukorraga inimeste kaasamine.</li> <li>• Võrgustikutöö soodustamine.</li> <li>• Tegevusrühma koostöö avaliku ja erasektori ühendustega.</li> <li>• Koolituste, seminaride, infopäevade ja muude ürituste, õppereiside korraldamine ning infomaterjalide valmistamine.</li> <li>• Maaturismi arendamine.</li> </ul>

<sup>66</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

<sup>67</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kultuuripärimuse säilitamine.</li> <li>• Noorsootöö ja tervisendusliku koostöö arendamine.</li> <li>• Tegevuspiirkonna mainekujunduse arendamine.</li> <li>• Oluliste piirkondlike sündmuste läbiviimine.</li> <li>• Kohaliku toidu väärtustamise ja arendamise ürituste korraldamine.</li> <li>• <u>Vihmavarju-tüüpi projekt.</u></li> <li>• <u>Projekti juhtimine kuni 20% abikõlblikust kulust.</u></li> </ul> <p>Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud tuuakse välja rakenduskava meetmelehel, lähtudes LEADER-määrusest.</p>		
SIHTRÜHM (TAOTLEJAD)	Kohalik tegevusrühm		
NÕUDED PROJEKTITOETUSE TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Toetuse taotleja on kohalik tegevusrühm.</li> <li>• Taotlus esitatakse üldkoosolekule otsuse tegemiseks.</li> </ul>		
HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAALUD	<p>Hindamiskriteeriumid:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. projekti vastavus strateegia eesmärkidele (25%);</li> <li>2. projekti põhjendatus (20%);</li> <li>3. projektiga kaasatus ja projekti mõju kogukonnale (15%);</li> <li>4. projekti jätkusuutlikkus (20%);</li> <li>5. toetuse taotleja suutlikkus ja projekti ettevalmistatuse tase (20%).</li> </ol>		
TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD	Toetuse määr on kuni 90% abikõlblike kulude maksumusest. Kuni kaheaastase tegevuskavaga ühisprojekti minimaalne toetuse summa on <u>toetustaotluse esitamisel</u> 5 000 eurot, maksimaalne summa kuni 50 000 eurot.		
MÕÕDIKUD	Nimetus	Mõõdik	Sihtväärtus aastaks 2029

VÄLJUNDNÄITAJAD	Rahastatud ühisprojektid	Projektide arv	2 projekti
TULEMUSNÄITAJAD	Korraldatud sündmused (sh koolitused, õppereisid jne)	Sündmuste arv	6 üritust
	Jätkutegevused projekti elluviimise tulemusena	Jätkutegevuste arv	2 tegevust

MEEDE 3.3	EESTISISENE JA RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ (koostööprojektid)
VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS	Tegevuspiirkonna arengu tagamise eesmärgil on oluline, et tegevusrühm on aktiivne tegevuspiirkonnaülest projektide juht ning viib ellu koostööprojekte teiste organisatsioonidega nii eesti-siseselt kui rahvusvahelisel tasandil. Meede on vajalik koostöö arendamiseks – kogemuste vahetamiseks, kontaktide arendamiseks, uute ideede leidmiseks, ressursside ühiseks kasutamiseks jms. Meetme mõju avaldub koostöövõrgustike mitmekesisuse suurendamises, piirkondliku eripära säilimises, sotsiaalse ja majandusliku mahajäämuse ületamises. Laienenud on piirkonna tuntus ja parenenud on maine.
EESMÄRK	<p>Meede panustab „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023-2027“ erieesmärkidesse:<sup>68</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut, sealhulgas biomajandust ja säästvat metsamajandust;</li> <li>• panustada elurikkuse kaitsesse, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke;</li> <li>• panustada kliimamuutuste leevendamisse ja nendega kohanemisse ning säästvasse energiasse.</li> </ul> <p>Meede panustab LEADER fookustesse ja eesmärkidesse:<sup>69</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• kohalike kogukondade, elanike ning noorte tulevikuliidrite võimestamine;</li> <li>• teenuste kättesaadavuse parandamine, sh läbi kogukonnateenuste arendamise;</li> <li>• keskkonna- ja kliimasõbralike (sh bio- ja ringmajandust propageerivate) lahenduste väljatöötamine ja rakendamine;</li> <li>• maaelu positiivse kuvandi säilitamine ja propageerimine, sh arukate külade edendamine;</li> <li>• uuenduslike lahenduse leidmise ja kasutuselevõtu soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.</li> </ul>

<sup>68</sup> Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

<sup>69</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020> ja Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava 2023-2027, lk. 547-548: <https://www.agri.ee/euroopa-liidu-uhise-pollumajanduspoliitika-strateegiakava-2023-2027>

	<p>Meede aitab kaasa Maaelu arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) sihtvaldkondade saavutamisse:<sup>70</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1A) innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades;</li> <li>• 6B) maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine.</li> </ul> <p>Meede panustab strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• erinevad koostöövõrgustikud on hoogustunud;</li> <li>• organisatsioonid on omandanud uusi teadmisi ja oskusi, mis toovad kaasa maaelu arengu mitmekesisustumise;</li> <li>• kogemuste vahetamine on kogukondadesse toonud uusi tegevusvorme;</li> <li>• laienenud on piirkonna tuntus ja paranenud on maine;</li> <li>• jagatud on häid praktikaid;</li> <li>• loodud on uusi toimivaid võrgustikke.</li> </ul>
TOETATAVAD TEGEVUSED	<p>Toetatavad tegevused vastavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/1060 või Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/2115 toetuste kohta sätestatud artiklite 31, lõige 2 ja artikli 32, lõige 1 nõuetele.<sup>71</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eesti-siseste ja liikmesriikide tegevurühmade või kolmandate riikide territooriumide vaheline koostöö.</li> <li>• LEADER-kogemuste edasi andmine alustavatele LEADER-tegevusgruppidele välismaal.</li> <li>• Piirkonna võimestamine.</li> <li>• Võrgustikutöö soodustamine.</li> <li>• Tegevusrühma koostöö avaliku ja erasektori ühendustega.</li> </ul>

<sup>70</sup> Eesti maaelu arengukava 2014-2020, versioon 10.1 (21. juuni 2022), lk 396: <https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

<sup>71</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Koolituste, seminaride, infopäevade ja muude ürituste, õppereiside korraldamine ning infomaterjalide valmistamine.</li> <li>• Tegevuspiirkonna mainekujunduse arendamine.</li> <li>• Oluliste sündmuste läbiviimine.</li> <li>• <u>Koos riigisiseste või välispartneritega: kogukonnategevusi ja maamajanduse mitmekesistamise jätkusuutlikkust toetavate temaatiliste õppepäevade ja -reiside korraldamine; noorte kogukonnaellu ja ettevõtluse edendamisse kaasamine; kohaliku toidu väärtustamine ja tutvustamine; noorsootöö ja tervisendusliku koostöö arendamine; keskkonnakaitse ja taastuvenegialase koostöö arendamine; maaturismi arendamine; kultuuripärimuse säilitamine.</u></li> <li>• <u>Projekti juhtimine kuni 20 % abikõlbulikust kulust.</u></li> </ul> <p>Abikõlbulikud ja mitteabikõlbulikud kulud tuakse välja rakenduskava meetmelehel, lähtudes LEADER-määrusest.</p>
SIHTRÜHM (TAOTLEJAD)	Kohalik tegevusrühm
NÕUDED PROJEKTITOETUSE TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Toetuse taotleja on kohalik tegevusrühm.</li> <li>• Taotlus esitatakse üldkoosolekule otsuse tegemiseks.</li> </ul>
HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAALUD	<p>Hindamiskriteeriumid:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. projekti vastavus strateegia eesmärkidele (25%);</li> <li>2. projekti põhjendatus (20%);</li> <li>3. projektiga kaasatus ja projekti mõju kogukonnale (15%);</li> <li>4. projekti jätkusuutlikkus (20%);</li> <li>5. toetuse taotleja suutlikkus ja projekti ettevalmistatuse tase (20%).</li> </ol> <p>Koostööprojekti ja koostööprojekti ettevalmistava toetuse taotlus kiidetakse heaks tegevusrühma üldkoosoleku otsusega. Koostööprojektid peavad olema kooskõlas strateegiaga.</p>

TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD	Toetuse määr on kuni 90% abikõlbulike kulude maksumusest. Kuni kaheaastase tegevuskavaga koostööprojekti minimaalne toetuse summa on <u>toetustaotluse esitamisel</u> 5 000 eurot, maksimaalne toetuse summa kuni 50 000 eurot.		
MÕÕDIKUD	Nimetus	Mõõdik	Sihtväärtus aastal 2029
VÄLJUNDNÄITAJAD	Rahastatud Eesti-sisesed projektid	Projektide arv	2 tk
	Rahastatud rahvusvahelised projektid	Projektide arv	1 tk
TULEMUSNÄITAJAD	Korraldatud sündmused (sh koolitused ja õppereisid jne)	Sündmuste arv	6 tk
	Uued või hoogustunud koostöövõrgustikud	Koostöövõrgustike arv	3 tk



### 5.3.5. Eesmärk 4. Inimväärikas elu kõigile tegevuspiirkonna inimestele.

Eesmärgile vastav strateegia meede:

MEEDE 4	SOTSIAALNE HEAOLU
VAJADUSE LÜHIKIRJELDUS	<p>Piirkonna vananev elanikkond tingib abivajajate kasvu tõusu. Selle tõttu on ka kasvav vajadus kvaliteetsete pikaajalise hoolduse teenuste, sh omastehoolduse, aga ka süsteemi järele. Omastehooldajad ja erivajadustega, puuetega inimeste pereliikmed ning lähedased vajavad tugivõrgustikku, abistavat informatsiooni, koolitusi ja teadmisi.</p> <p>Märgata tuleb vanemaealisi või erivajadustega üksi jäänud inimesi ja anda neile võimalus olla aktiivne kogukonna liige ning teadmist, et nad on ühiskonnas olulised. Vajadus on sotsiaalse kaasamise ja suhtlemise järele, samuti teadmiste, oskuste sh digioskute parandamise ja oma võimete toetamise järele.</p> <p>Tegevuspiirkonna sihtrühma inimeste vaimse tervise hoidmine on oluline, et tulla edukalt toime igapäevaeluga, selleks on vajadus kasutada erinevaid toetusmeetodeid (nt kogukonnapsühholoog, omastehooldajate supervisioon jms). Parandamist vajab ligipääs informatsioonile ja teabele.</p>
EESMÄRGID	<p>Meede panustab Euroopa Sotsiaalfond+ erieesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;</li><li>• inimväärikuse tagamine, sh vaesuse vähendamine ja sotsiaalse kaasatuse suurendamine.</li></ul> <p>Meede on seotud Sotsiaalsem Eesti poliitika eesmärgiga ning Euroopa Sotsiaalfond+ erieesmärgiga k:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitsesüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet.</li></ul>

	<p>Meede on sidus Heaolu arengukava 2023-2030 sihtidega.<sup>72</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• siht 3: vanemaalised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad;</li> <li>• siht 4: Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu;</li> <li>• siht 5: Eestis on naistel ja meestel kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus ning vanuserühmadele on tagatud võrdsed võimalused eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks.</li> </ul> <p>Meede on sidus Eesti 2035 strateegias nimetatud sihtidega.<sup>73</sup></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed;</li> <li>• Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud;</li> <li>• Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond.</li> </ul> <p>Meetme seotus kohalike omavalitsuste arengukavadega on lahti kirjutatud peatükis 9 <i>Strateegia seotus arengudokumentidega</i></p> <p>Meede panustab strateegia eesmärkidesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• suurenenud on sotsiaalne kaasatus kogukonnas;</li> <li>• omasteholdajad ja erivajadustega inimeste lähedased on toetatud ja suurenenud on teadlikkus;</li> <li>• tagatud on sihtrühma ligipääs vajalikule informatsioonile;</li> <li>• sihtrühma teadmised ja oskused on laienenud, mis aitab neil igapäevaelus iseseisvalt paremini hakkama saada;</li> <li>• erinevate kriisiolukordadega saadakse edukalt hakkama.</li> </ul>
--	--

<sup>72</sup> Heaolu arengukava 2023-2030: <https://www.sm.ee/heaolu-arengukava-2023-2030>

<sup>73</sup> Eesti 2035 strateegia: <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/aluspohimotted-ja-sihid#inimene>

<p>TOETATAVAD TEGEVUSED</p>	<p>Kõik toetatavad tegevused peavad looma Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonda lisandväärtust. Toetatavad tegevused peavad olema sidusad Heaolu arengukava alaeesmärkidega 3 (vanemaealised on meie ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, tagatud on neile võrdsed võimalused ning nende hea majanduslik toimetulek) ja 4 (Eesti sotsiaalhoolekande korraldus, mis toetaks inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu) ning horisontaalselt alaeesmärgiga 5 (Eestis on naistel ja meestel kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus ning vähemusrühmadele on tagatud võrdsed võimalused eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks).</p> <p>Sihtgrupipõhiste uuringute/analüüside, arendustegevuste planeerimine.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Võrgustike loomine ja koostöö arendamine.</li> <li>• Omastehooldajate või erivajadusega inimeste lähedastele suunatud teadlikkust tõstvad teavitus- ja koolitustegevused. Hoolduskoormuse naiste ja meeste vahel võrdsemalt jagamist toetavad tegevused (nt selgitus- ja teavitustöö). Eksperdi toomine piirkonda kogemuste jagamiseks. Omastehooldajate supervisioon.</li> <li>• Vanemaealiste (55+) iseseisvat toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist toetavad tegevused.</li> <li>• Infore, teabele ligipääsu tagamine (sh viipekeele- ja kirjutustõlge). Teavitust, kommunikatsioon (nt infomaterjalid, kodulehekül, meedia sh raadiosaated, sotsiaalmeedia jms), teabematerjali koostamine ja väljaandmine.</li> <li>• Piirkondadeüleised projektid nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt (võrgustumine ja koostöötegevused).</li> <li>• Vaimse tervise hoidmine – uute teenuste arendamine, (nt kogukonnapsühholoogi teenus, omastehooldajate supervisioon jms).</li> <li>• Kogukondade valmisoleku, oskuste ja teadmiste kasvatamine sihtrühmaga teadlikumalt tegelemiseks.</li> <li>• Kogukonnaelanike koolitused erinevatel teemadel (nt kuidas kriisis toime tulla, digioskuste arendamine, finantskirjaoskus jne), nõustamine, abistamine.</li> <li>• Sihtrühmale (eriti raskemini kaasatavad sihtgrupid) suunatud sündmuste, koolituste, õppereiside jne korraldamine ühiskondliku aktiivsuse tõstmiseks. Kultuuriväljasõidud (teater, kino, muuseum jne), vabaajategevused sh sporditegevused, eakate ülikool, mälu treeningud jne.</li> <li>• Oskuste arengu ja võimete toetamine (sh vanemaealiste digioskused, kognitiivsete võimete säilitamine, erinevad tegevusringid jne).</li> <li>• Vabatahtlike võrgustiku laiendamine sihtrühmale tegevuskeskkonna loomisel, vanemaealiste ja erivajadustega inimeste (16+) teadlikum kaasamine vabatahtlikkusse töösse. Vabatahtlike seltsiliste tegevuse toetamine: seltsiliseks sihtgrupile võivad olla alates 16+ vanuses inimesed.</li> </ul>
---------------------------------	---

- Kriisiolukorraks valmistumine.
- Erivajadusega inimestele ja nende hooldajatele suunatud ennetustegevused nt inimeselt- inimesele lahenduste toetamine (nt tugigrupid).
- Teenuste, mis ei ole terviseteenused (nt juukselõikus, maniküür-pediküür, massaaž jne) osutamine puudega inimese või eaka kodus, kes jääks muidu sellest teenusest ilma. Hooldekodus ei kuulu tavapäraste hooldustoimingute hulka tervist toetavad teenused, mistõttu hooldekodu võib selliseid teenuseid tellida hooldatava tarbeks, et tagada inimväärikas elu ja võrdne kohtlemine.
- Projektijuhtimine kuni 20% abikõlblikust toetuse summast.
- ESF+ sümboolika kulud.
- Väikesemahulised soetused kuni 15% toetuse summast, mis aitavad projekti tegevusi ellu viia ja saavutada projektis seatud eesmärk.
- Toetatavad tegevused viiakse läbi Raplamaa Partnerluskogu tegevuspiirkonnas. Toetatav tegevus võib jääda väljapoole tegevuspiirkonda või Eestit koostöötegevuse korral (nt õppereis), piirdudes Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonnaga, kui see panustab käesolevas strateegias nimetatud Euroopa Sotsiaalfond+ erieesmärkidesse.

Ei toetata:

- investeeringuid ehitistesse, rajatistesse, seadmetesse, maa, kinnisvara ja taristu ostmise kulusid välja arvatud väikesemahulised soetused kuni 15% toetuse summast, mis aitavad projekti tegevusi ellu viia ja saavutada projektis seatud eesmärk;
- tegevusi, mida viiakse ellu sotsiaalhoolekande seaduse 2. ja 3. peatüki, tööturuteenuste- ja toetuste seaduse § 9 ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 2 alusel ning tegevuspiirkonnas juba elluviidavaid ja teistest rahastusallikatest toetatavaid tegevusi, välja arvatud juhul, kui tegevused loovad juba olemasolevatele teenustele lisandväärtust.

Toetatava tegevuse läbiviimise peamine asukoht on Eesti, kuid see võib jääda väljapoole Eestit (õppereis), piirdudes Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonnaga, kui see panustab meetme eesmärkidesse.

Abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud tuuakse välja rakenduskava meetmelehel vastavalt sotsiaalkaitseministri määrusele.

<b>MEETME SIHTRÜHM JA TAOTLEJAD</b>	<p>Sihtrühm on tegevuspiirkonna inimesed alates vanusest 16+ (erivajadusega inimesed) ja vanemaealised alates 55+<i>Erivajadusega inimene – inimene, kellel on füüsiline või psüühiline kõrvalekalle, mille tõttu ta vajab kõrvalabi.</i></p> <p><i>Vanemaealised - Heaoluarengukava 2023-2030 tähenduses on vanemaealised vanuses 55+</i></p> <p>Taotlejaks on kohalik tegevusrühm.</p> <p>Miniprojektide voorudes on taotlejateks tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad (vähemalt ühe majandusaasta tegutsenud) mittetulundusühingud sh kohalik tegevusrühm, sihtasutused, kohalikud omavalitsused, mikro- ja väikeettevõtted, sh FIEd.</p>
<b>NÕUDED TAOTLEJALE JA TOETUSE SAAJALE</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Taotleja ja toetuse saaja on kohalik tegevusrühm.</li> <li>• Tegevuste elluviijateks võivad olla kohalik tegevusrühm, tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad (vähemalt ühe majandusaasta tegutsenud) mittetulundusühingud, sihtasutused, mikro- ja väikeettevõtted, sh FIEd ning kohalikud omavalitsused.</li> <li>• Tegevuste elluviimiseks korraldab tegevusrühm juhatuse poolt kinnitatud korra alusel taotlemise minivoore, kus taotlejateks ja toetuse saajateks saavad olla tegevuspiirkonnas registreeritud ja tegutsevad (vähemalt ühe majandusaasta tegutsenud) mittetulundusühingud sh kohalik tegevusrühm, sihtasutused ja mikro- või väikeettevõtted, sh FIEd ja kohalik omavalitsus.</li> </ul> <p>Minivooru projekt viiakse ellu kuni kahe aasta jooksul alates rahastamisotsusest ja projekti aruanne esitatakse tegevusrühmale hiljemalt ühe kuu jooksul pärast projekti tegevuste lõpetamist. Projekti tegevustega tuleb alustada kolme kuu jooksul arvates rahastamisotsuse tegemisest. Toetuse saajal on kohustus kasutada ESF+ logo.</p> <p>Täpsem taotlemise ja toetuse saamise kord minivoorus on sätestatud tegevusrühma juhatuse poolt kinnitatud korras.</p>
<b>HINDAMISKRITEERIUMID JA NENDE OSAKAAL</b>	<p>Tegevusrühma taotlust menetleb ja tunnistab nõuetele vastavust Riigi Tugiteenuste Keskus (rakendusüksus) ning hinnangu annab Sotsiaalministeeriumis (rakendusasutus) moodustatud ekspertgrupp.</p> <p>Miniprojektide voorus on hindamiskriteeriumid järgmised:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. projekti vastavus strateegiale ja meetme eesmärkidele (osatähtsus 25%);</li> </ol>

	<p>2. projekti mõju võrdsete võimaluste edendamisele (sooline võrdõiguslikkus, võrdne kohtlemine, ligipääsetavus) (25%);</p> <p>3. projekti selgus, korrektsus ja põhjendatus (20%);</p> <p>4. projekti eelarve selgus ja otstarbekus (15%);</p> <p>5. projekti kasusaajate arv, oodatavad tulemused ja jätkusuutlikkus (15%).</p> <p>Miniprojekte hindab tegevusrühma poolt moodustatud hindamiskomisjon. Täiendavad hindamiskriteeriumid ja nende osakaalud on sätestatud tegevusrühma juhatuse poolt kinnitatud korras.</p>			
TOETUSE MÄÄR JA SUMMAD	Toetuse maksimaalne summa tegevusrühmale on kehtestatud valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga. Miniprojekti ühikuhind on 6 029 eurot. Miniprojekti minimaalne summa on 500 eurot ja maksimaalne summa on 6 029 eurot. Toetuse määr on 100% abikõlblikust kulust.			
MÕÕDIKUD	Nimetus	Möödik	Sihtväärtus aastal 2023	Sihtväärtus aastal 2029
VÄLJUNDNÄITAJAD	Rahastatud miniprojektid	Projektide arv	0	75 tk
TULEMUSNÄITAJAD	Maaelanikkonna osakaal, kes on hõlmatud strateegiaga	Projektides osalevate isikute osakaal maarahvastikust	0	90%
	Osalejad	Inimeste arv	0	1000 in
	Korraldatud sündmused (sh koolitused, õppereisid jne) ja tegevused	Sündmuste ja tegevuste arv	0	75 tk

## 5.4. Strateegia eesmärkide seotus LEADER spetsiifiliste eesmärkidega

Tabel 18. Meetmete panustamine LEADER-lähenemise spetsiifilistesse eesmärkidesse ning nende omavaheline seotus

LEADER spetsiifiline eesmärk	Seos strateegia eesmärkidega
Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise.	<p>Meede 2.1: piirkonna ettevõtted on konkurentsivõimelised.</p> <p>Meede 2.2: piirkonna ettevõtted on koondunud ühendustesse ning toimivad võrgustikud (sh rahvusvaheliselt).</p> <p>Meede 2.2: turismiteenuste pakkujate vahel on kujunenud tihe koostöö ühiste turismipakettide koostamise ja väljapakkumise alal.</p> <p>Meede 2.2: toimib ettevõtete ühisturundus.</p> <p>Meede 2.2: ettevõtted teevad koostööd teadus-, arendus- ja haridusasutustega.</p> <p>Meede 2.2: sihtide seadmiseks ja efektiivsuse tõstmiseks koostatakse ühiseid uuringuid, analüüse, arengukavasid.</p>
Sotsiaalse kaasatuse edendamine luues uusi töökohti, kaasates kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise ja elluviimise protsessi kohalikud elanikud ning parandades teenuste kättesaadavust muuhulgas läbi IT-teenuste parema kättesaadavuse.	<p>Meede 1: arendatud on kogukonnateenuseid.</p> <p>Meede 2.1: ettevõtted on innovaatilised, nutikad ja arenguvõimalustest teadlikud.</p> <p>Meede 2.1: loodud on uued kodulähedased töökohad.</p>
Piirkondlike eripärade parem rakendamine, sh kohaliku toidu arendamine.	<p>Meede 1: kultuuri- ja tööstuspärandi hooned on renoveeritud ja kasutuses.</p> <p>Meede 1: turismitaristu on väljaehitatud ning piirkond seeläbi tutvustatud ja turundatud.</p> <p>Meede 2.1: piirkonna ressursse kasutatakse efektiivselt ja töödeldakse ümber kohapeal.</p> <p>Meede 2.1: toidutootjad kasutavad ja vääripärandi kohalikkude toorainet.</p> <p>Meede 2.1: loomemajandusettevõtted on elujõulised.</p> <p>Meede 3.1: kultuuripärand on väärtustatud, kogutud, talletatud ja kättesaadavaks tehtud.</p>
Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.	<p>Meede 1: arendatud on kogukonnateenuseid.</p> <p>Meede 1: arukad külad on uuenenud.</p> <p>Meede 3.1: kogukonna lähenemine lahendustele on uuenduslik ja kohalikkude konteksti arvestav.</p> <p>Meede 3.2: organisatsioonid on omandanud uusi teadmisi ja oskusi, mis toovad kaasa maaelu arengu mitmekesisustumise.</p>

	<p>Meede 3.2: kogemuste vahetamise tulemusena on kogukonnad võtnud kasutusele uusi tegevusvorme.</p> <p>Meede 3.3: organisatsioonid on omandanud uusi teadmisi ja oskusi, mis toovad kaasa maaelu arengu mitmekesistumise.</p> <p>Meede 3.3: kogemuste vahetamine on kogukondadesse toonud uusi tegevusvorme.</p>
Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.	<p>Meede 1: kogukonnad on valmis kriisideks.</p> <p>Meede 1: maapiirkonna elukeskkond on atraktiivne.</p> <p>Meetmed 3.2 ja 3.3: loodud on uusi toimivaid võrgustikke.</p> <p>Meede 3.3: erinevad koostöövõrgustikud on hoogustunud.</p>



## 5.5. Innovaatilised elemendid kohalikus kontekstis

Innovatsioon on Euroopa Liidu maaelu arengupoliitika läbiv prioriteet.<sup>74</sup> Strateegia arvestab tegevuste plaanidel esitatud nõudega. Tegevusrühma piirkonnas tehtavad innovaatilised lahendused on kohalikust kontekstist lähtuvad ja seotud kohalike inimestega, aga järgitakse ka Euroopa Komisjoni juhiseid, kuidas innovatsiooni praktikas rakendada.

Innovaatilised elemendid kohalikus kontekstis on uued ideed (tooted, teenused, mudelid, protsessid), mis muudavad kogukondade toimimise tõhusamaks. Eesmärk on läbi meetmete pakkuda uusi mõjusaid lahendusi tegevuspiirkonna vajaduste rahuldamiseks, mille tulemuseks on muu hulgas ka uued suhted või koostöö. Meetmete eesmärk on piirkonna elanikke kaasates leida lahendusi seni katmata vajaduste rahuldamiseks. Koostöös nende osapooltega, keda probleemid otseselt mõjutavad, on võimalik leida kõige efektiivsemad ja parimal võimalikul viisil sihitud lahendused.

Oluline on sotsiaalne innovatsioon, mis pakub uute lähenemisviiside ja ideedega sotsiaalsetele probleemidele ja väljakutsetele varasematest paremaid lahendusi, mille tagajärjel muutub ühiskonna ja kogukonna toimimine tõhusamaks ja võimekamaks luues ühiskondlikku väärtust. Lahendusteks võivad olla tooted, teenused või protsessid, mis parendavad ühiskonna tegutsemise võimekust.

Innovaatilised võtmeelemendid on:

- tegevuste vastavus kogukondade vajadustele;
- uudsus;
- tõhusus;
- jõudmine ideest rakendamiseni;
- paremini toimivad lahendused;
- kogukondade tegutsemisvõime suurenemine.

---

<sup>74</sup> European Network for Rural Development: [https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-innovation\\_en](https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld/leader-innovation_en)

Läbi ühisprojektide, koostöötegevuste ja kogemuste vahetamise tekivad uued suhted. Erinevate osapoolte koostöös leitakse uusi kombinatsioone ja viise lahenduste leidmiseks, mis omakorda võimestab osapooli ning tugevdab kodanikuühiskonda.

Väärtus sünnib sektoritevahelisest koostööst, uutest suhetest, koosloomest, avatusest, alt-üles lähenemisest, vastastikkusest, võimekuse ja ressursside arendamisest ja ressursside paremast kasutusest.

Läbi strateegia meetmete saavad piirkonna elanike ideed toetatud. Tegevuspiirkonna elanike vajadused on põhjalikult kaardistatud ning nende põhjal seatud strateegia eesmärgid, mille täitmine toob tegevuspiirkonna elanike jaoks innovatsiooni ja soovitud mõju.

Strateegia abil julgustatakse toetama tegevusi, mis otsivad uuenduslikke lähenemisi piirkonna arendamisel ja probleemide lahendamisel.

## **5.6. Kaasamine**

Kaasamise eesmärgid:

- Raplamaa Partnerluskogu piirkonna elanikkonna osaluse suurendamine oma kodukohas ja selle arengut mõjutavate protsesside üle otsustamisel.
- Strateegia koostamisel osapoolte vajaduste, ootuste ja tulevikuplaanide teadasaamine, et leida kogu piirkonna vajadusi katvad arengusuunad.
- Ideede ja initsiatiivi innustamine ja nende realiseerumise toetamine piirkonna hüvanguks.

Kaasamise sihtrühmad:

- kohalikud ettevõtjad;
- kogukonnaühendused;
- valdkondade ühendused;
- noorteühendused;
- kohalike omavalitsuste töötajad;
- maakultuuri edendajad;
- sotsiaal- ja tugiteenuste osutajad ja nende partnerid;
- tervisedendajad jt.

Kogukonna kaasamise oluliseks tegevuseks on informeerimine. Info jagamise suunad on järgmised:

- Raplamaa Partnerluskogu Facebook'i leht ja veebileht [www.raplaleader.ee](http://www.raplaleader.ee);
- koostöö kohalike omavalitsustega – vallavalitsuste sotsiaalmeedias ja veebilehtedel ilmub regulaarne info projektitoetustest, elluviidud projektidest ja LEADER üritustest.
- teated, kuulutused, uudised ja artiklid kohalikus meedias: TRE raadio saade *Raplamaa pooltund*, Raplamaa Sõnumid, Kohila Vallaleht, Rapla Teataja, Märjamaa Nädalaleht, Kehtna valla vaatleja;
- Raplamaa Partnerluskogu juhatuse, hindamiskomisjonide liikmete ja büroo töötajate osavõtt ja esinemine avalikel üritustel ja nõupidamistel, vallavalitsustes, ettevõtjate ühenduste üritustel, vabariiklaste ja kogukondade seminaridel ja koolitustel;
- trükiste väljaandmise toetamine;
- osalemine vabariiklikel ja rahvusvahelistel maaelu alastel konverentsidel ja nõupidamistel;
- kaastöö tegemine meediaväljaannetele;
- juhatusele ja liikmetele suunatud infokirjad.

Raplamaa Partnerluskogu koostöövormid partnerlustega:

- avalikud arutelud, õppepäevad ja õppereisid, infopäevad, seminarid, näitused, koolitused, nõupidamised, messid;
- üldkoosolekud, juhatuse koosolekud ja juhatuse laiendatud koosolekud;

Ühine otsustamine:

- toimub üldkoosolekutel, juhatuse, hindamiskomisjonide, töörühmade, sidusrühmade koosolekutel.

Ühise tegutsemise vormid:

- Raplamaa Partnerluskogu maakondlike ürituste korraldamine;
- osalemine maakondlikel suurüritustel, maakondlikes arendustegevustes ja maakondlikes organisatsioonides, komisjonides jm;
- osalemine sidusrühmade üritustel;
- osalemine vabariiklikel ja rahvusvahelistel LEADER ja muudel üritustel.

Raplamaa Partnerluskogule oluline kogukonna initsiatiivi toetamise meetod on kaasamine.

Selleks:

- Raplamaa Partnerluskogu osaleb kogukondade koosolekutel ja külaseltside üritustel;
- nõustab projektitoetuse taotlemisel;
- aitab seltsidel korraldada koolitusi, infopäevi, külapäevi ja külaelu edendamiseks seonduvaid üritusi;
- aitab koostada külade arengukavasid;
- toetab külaseltse ja aitab korraldada ühisprojekte mitmete külade vahel;
- aitab välja anda kogukondi tutvustavaid teabematerjale;
- osaleb sotsiaal- ja tugiteenuste osutajate võrgustikukohtumistel.

## **6. Strateegia elluviimise korraldamine**

### **6.1. Rakenduskava koostamine**

Juhatus rakendab kohaliku tegevusrühma strateegiat kinnitades strateegia alusel igaks eelarveaastaks rakenduskava ja meetmelched. Seejärel edastatakse kinnitatud rakenduskava PRIA-le.

Rakenduskava sisaldab teavet taotlusvoorude, avatavate meetmete, meetmete koostatud eelarvete ning LEADER rahvusvaheliste ja siseriiklike koostöö- ja ühisprojektide kohta.

### **6.2. Taotlusvoorude korraldamine**

Strateegia viiakse ellu meetmeid rakendades.

Teave taotlusvoorude toimumise kohta avaldatakse Raplamaa Partnerluskogu kodulehel ja sotsiaalmeedias, maakonnalehes Raplamaa Sõnumid, valdade ajalehtedes ja kodulehtedel. Taotlusvoorude eel toimub infopäev.

Erandiks on tegevusrühma LEADER rahvusvaheline ja riigisisene koostöö- ja ühisprojektid. Nende taotluste esitamine PRIA-le toimub jooksvalt ning Raplamaa Partnerluskogu üldkoosoleku heakskiitva otsuse alusel.

Sotsiaalmeetme minitaotlusvoorude korraldamise, menetlemise ja hindamise kohta kehtestab korra Raplamaa Partnerluskogu juhatus.

### **6.3. Taotlemine ja taotluste menetlemine**

Raplamaa Partnerluskogu projektitoetuse taotluste menetlemine toimub juhatuse poolt kinnitatud korra alusel. Juhatus kinnitab taotluste menetlemise ja hindamise tähtajad, mis avalikustatakse kodulehel. Taotluste esitamine toimub e-PRIAs.

### **6.4. Hindamise korraldamine**

Taotluste paremusjärjestuse määramiseks kutsub tegevusrühm kokku hindamiskomisjoni. Hindamiskomisjoni liikmed ja hindamiskomisjoni töökorra kinnitab tegevusrühma juhatus. Hindamiskomisjon moodustatakse nii, et vähemalt üks kolmandik hindamiskomisjoni

liikmetest vahetub kolme aasta jooksul arvates nende liikmete valimisest. Hindamiskomisjoni liikmete nimed avalikustatakse Raplamaa Partnerluskogu kodulehel. Komisjon koosneb tegevusrühma tegevuspiirkonnas tegutsevate mittetulundusühingute või sihtasutuste esindajatest, ettevõtete esindajatest, kohaliku omavalitsuse esindajast ning (välis)ekspertidest. Kohaliku omavalitsuse üksuste esindajate ja riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute esindajate osakaal hindamiskomisjonis peab jääma alla 50%. Hindamiskomisjoni liige taandab ennast taotlusvooru taotluste hindamisest kui ta on taotluse esitanud isikuga haldusmenetluse seaduse tähenduses seotud isik. Minimaalne hindamiskomisjoni liikmete arv on 5.

Hindamiskomisjoni töövorm on kinnine istung. LEADER-taotlusi hinnatakse elektrooniliselt e-PRIAs, sotsiaalmeetme minitaotluste hindamine toimub juhatuse poolt kehtestatud korras ja tingimustel. Hindamise tulemusena moodustub taotluste pingerida ning taotluste paremusjärjestuse kinnitab juhatus oma otsusega. Kui juhatus ei ole otsustusvõimeline, kutsub juhatus kokku üldkoosoleku ning sel juhul võtab otsuse vastu üldkoosolek.

## 6.5. Seire

Raplamaa Partnerluskogu korraldab regulaarselt projektide elluviimise seiret. Kogutakse andmeid, mida on vaja koguda Maaelu Arengukava seirearuandes. Büroo informeerib juhatust ja üldkoosolekut projektide elluviimisest ja seire tulemustest vähemalt kord aastas.

### Kogutakse järgmiseid seireandmeid meetmete kohta:

- meede 1 – väljundnäitajad: rahastatud investeeringuprojektide arv (ehitus, renoveerimine, korrastamine), rahastatud soetuste projektide arv (vahendid, masinad), esmakordselt toetust taotlejate arv. Tulemusnäitajad: keskkonna- või kliimaalaste lahenduste arv, renoveeritud, korrastatud kultuuri- ja tööstuspärandi objektide arv, uute turismiobjektide arv, uute vaba aja veetmise objektide arv, rahastatud kogukonna turvalisust tõstvate objektide arv, projektidest kasu saanud inimeste arv ja nende osakaalu protsent maarahvastikust;
- meede 2 – väljundnäitajad: rahastatud investeeringuobjektide arv, rahastatud ühisprojektide arv, noorte ettevõtlikkuse arendamisele suunatud rahastatud projektide arv, rahastatud turismivaldkonna projektide arv, rahastatud kohaliku toidutootmise ja –toorme väärindamisele suunatud projektide arv, esmakordselt toetust taotlejate arv. Tulemusnäitajad: täistööajale taandatud uute töökohtade arv, toetust saanud ettevõtete

arv, läbi viidud sündmuste arv (ühisprojektid), osalejate, otsest kasu saanud inimeste arv (ühisprojektid), uute teenuste/toodete arv, nutikate, energiatõhusate, keskkonna- ja kliimasõbralike lahenduste arv, toetust saanud ettevõtete müügitulu kasv töötaja kohta, toetust saanud ettevõtete lisandväärtuse kasv töötaja kohta;

- meede 3.1 – väljundnäitajad: rahastatud projektide arv, esmakordselt LEADER programmist toetust taotlejad, rahastatud noortele suunatud projektide arv, kogukonna võimekuse tõstmiseks rahastatud projektide arv, kriisivalmidusele ja ennetustööle suunatud rahastatud projektide arv. Tulemusnäitajad: toetust saanud arukate külade strateegiate arv, osalejate arv, läbiviidud sündmuste arv;
- meede 3.2 – väljundnäitajad: rahastatud ühisprojektide arv. Tulemusnäitajad: korraldatud sündmuste arv, projektide elluviimise tulemusena jätkutegevuste arv;
- meede 3.3 – väljundnäitajad: rahastatud eesti-siseste projektide arv, rahastatud rahvusvaheliste projektide arv. Tulemusnäitajad: korraldatud sündmuste arv; uute või hoogustunud koostöövõrgustike arv.
- meede 4 – väljundnäitaja: rahastatud miniprojektide arv. Tulemusnäitaja: projektides osalevate isikute arv ja nende osakaal maarahvastikust, korraldatud sündmuste arv, toetatud sotsiaalsete ettevõtete arv.

#### Eraldi viiakse perioodiliselt läbi strateegia elluviimise sisehindamine

Selleks vajalikud kogutavad andmed määrab juhatus. Sisehindamise käigus analüüsitakse, kuidas strateegia elluviimine on vastavuses strateegia eesmärkide saavutamise, tuuakse välja tegevuspiirkonna üldised majanduslikud ja sotsiaalsed arengutulemused ja püütakse leida seoseid strateegia elluviimise ning tegevuspiirkonna arengutulemuste vahel.

Tagasisidet strateegia meetmetele küsitakse taotlejatelt perioodi lõpus küsitluskava abil.

## 7. Rahastamine

Strateegia elluviimise rahastamine toimub Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD), Euroopa Sotsiaalfond+ vahenditest ning riiklikust kaasfinantseerimisest.

Strateegia rakendamise LEADER-eelarve suuruse kogu programmiperioodiks määrab regionaalminister käskkirjaga Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 11 lõike 4 alusel pärast strateegiate heakskiitmist § 8 lõike 4 kohaselt. Strateegia rakendamise eelarve määramisel arvestatakse tegevuspiirkonna pindala ja asustustihedust ning elanike arvu ja palgatöötaja kuu keskmist brutotulu.

Strateegia rakendamise sotsiaalmeetme eelarve suuruse kohaliku tegevusrühma kohta programmiperioodiks määratakse sotsiaalkaitseministri käskkirjaga.

Kogu eelarvest 75% jagatakse välja toetustena, kohaliku tegevusrühma toetuse ühtne määr on 25 protsenti projektitoetuse raames toetatavate tegevuste elluviimiseks makstud summast.

Rahastamise allikad:

- Eesti Maaelu Arengukava LEADER-meede: Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD) 80% ja Eesti riigieelarvest 20%, indikatiivne summa on 3 319 039 eurot, millest projektitoetusteks meetmete vahel on 2 542 580,16 eurot ning tegevuskuludeks 776 458,84 eurot.
- Sotsiaalmeede: Euroopa Sotsiaalfond + 70% ja Eesti riigieelarvest 30%, indikatiivne summa on 452 175 eurot.
- Raplamaa Partnerluskogu liikmemaksud ja omatulu teenimine.
- Annetused.
- Teised fondid.



Tabel 19. Rahastuse jaotus.

	Meede	Toetussumma jagunemine	Toetuse määr abikõlbulike kulude maksumusest
Eesti Maaelu Arengukava LEADER-meede	Investeeringud kogukondadesse	kuni 50% 1 271 290,08 eurot	<ul style="list-style-type: none"> <li>ehitus, parendus ja soetused kuni 90%</li> <li>mootorsõidukid kuni 30%</li> </ul>
	Ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamine. Investeeringuprojektid	kuni 33% 839 051,45 eurot	<ul style="list-style-type: none"> <li>kuni 60%</li> <li>mootorsõidukid kuni 30%</li> </ul>
	Ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamine. Ettevõtlikkuse arendamine (ühisprojektid)	kuni 3% 76 277,40 eurot	kuni 60%
	Kogukonna edendamine	kuni 8% 203 406,41 eurot	kuni 90%
	Eestisisese koostöö arendamine (ühisprojektid)	kuni 3% 76 277,40 eurot	kuni 90%
	Eestisisene ja rahvusvaheline koostöö	kuni 3% 76 277,40 eurot	kuni 90%
Sotsiaalmeede	Sotsiaalne heaolu	100% 452 175,00 eurot	kuni 100%

LEADER-meetmete rahastamise summa meetmete kaupa täpsustatakse iga-aastase rakenduskavaga. Sotsiaalmeetme rahastamise summa täpsustatakse iga-aastaste minivoorudega.

Raplamaa Partnerluskogu toimimise jätkusuutlikkuse tagavad ühingu liikmete liikmemaksud, toetused teistest fondidest, vajadusel Swedbanki arvelduskrediidi kasutamine (juhatuse liikme

käendusel), omatulu teenimine (sündmuste ja õppereiside osalustasud, projektide omaosalused) ning vabatahtlikud annetused. Raplamaa Partnerluskogu liikmete arv on läbi toetusperioodide olnud stabiilne, mis hoiab ka liikmemaksust laekuva tulubaasi stabiilsena. Alates 2023. aastast on muutunud liikmemaksu määramise põhialus tegevuspiirkonna kohalikele omavalitsustele ja see on 0,50 eurot elaniku kohta, mis toob tegevusrühma tuludesse ligemale 17 tuhat eurot. Liikmemaks on kehtestatud ka liikmeks olevatele ettevõtetele (25 eurot aastas), sh FIEdele, sihtasutustele ja mittetulundusühingutele (15 eurot aastas). Liikmemaksu planeeritud kogumaht on ligikaudu 19 tuhat eurot aastas ning 2022. aasta seisuga liikmemaksuvõlglasti ühingul ei ole. Omatulu on planeeritud aastas ligemale 10 tuhat eurot. Sissetulekute suurendamiseks on võimalik kasvatada liikmete arvu, kavandada liikmemaksu tõusu ja kasvatada omatulu teenimist. Samuti on tegevusrühmal võimalik taotleda (arendus)tegevusteks toetust erinevatest fondidest (näiteks Erasmus, Horizon, Life jt).

## 8. Strateegia uuendamine

Raplamaa Partnerluskogu juhatus arutab strateegia elluviimist, rakenduskava täitmist ning projektide seiret üks kord aastas. Üldkoosolekut teavitatakse strateegia elluviimisest üks kord aastas.

Ettepanekuid strateegia ja rakenduskava uuendamiseks või täiendamiseks on õigus teha Raplamaa Partnerluskogu liikmetel, projektide elluviijatel, hindamiskomisjonide liikmetel ja teistel Raplamaa Partnerluskogu tegevusega seotud isikutel. Ettepanekuid võib teha nii suulises kui kirjalikus vormis. Ettepanekud antakse edasi Raplamaa Partnerluskogule, vajadusel arutatakse esmalt läbi sidusrühmades. Ettepanekuid võib esitada ka otse Raplamaa Partnerluskogu juhatusele või büroole.

Hindamiskomisjoni liikmete ettepanekud arutatakse eelnevalt läbi komisjoni koosolekul ja edastatakse juhatusele komisjoni esimehe poolt.

Juhatusel laekunud ettepanekud arutatakse läbi juhatuses. Juhatusel pädevuses olevad ettepanekud otsustatakse juhatuses ja nendest teavitatakse ettepaneku tegijat e-kirja teel ning üldsust kodulehe kaudu.

Olulise sisuga muudatuste ja täienduste kohta (projektitoetuste taotlemine ja menetlemine) teavitatakse üldsust tegevusrühma kodulehe ja valdade kodulehtede kaudu.

Strateegia uuendamist puudutavad ettepanekud, mille otsustamine on vastavalt põhikirjale üldkogu pädevuses, kantakse ette üldkogule ja võetakse vastu üldkogu poolt lihthääletamusega.

## 9. Strateegia seotus arengudokumentidega

### Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“

Strateegia aitab ellu viia kõiki „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid:

- Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed;
- Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud;
- Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik;
- Eestis on kõiki vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond;
- Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik.

### Sidusa Eesti arengukava 2021-2030

Strateegia toetab *Sidusa Eesti arengukava* suunda *Kogukondlik Eesti* ja selle alaeesmärke 3 ja selle tegevussuundi: Eesti on inimkeskse ning kogukondade ja kodanikuühiskonna arengut soosiv riik, kus inimesed on väärtustatud ja kaasatud, jagavad demokraatlikke väärtusi ning aktiivse osalusega kogukondlikus ja ühiskondlikus tegevuses parandavad elukeskkonda.

- tegevussuund 3.1. – elanike teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmine;
- tegevussuund 3.2. – kogukondade võimekuse suurendamine;
- tegevussuund 3.3. – vabatahtlaste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine;
- tegevussuund 3.4. – soodsa tegutsemiskeskonna loomine.

### Heaolu arengukava 2023-2030

Strateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärke: Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu.

Samuti järgmisi alaeesmärke:

- vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toimetulevad (tegevussuund: vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine, vanemaealistele suunatud ennetava sotsiaaltöö edendamine)
- Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu (teenuste arendamisel inimese terviklikust abivajadusest lähtumine ning pakutava abi parem koordineerimine ja integreerimine, avaliku raha suunamine senisest enam kogukonnapõhiste, kodus elamist ja toetatud elamist võimaldavate teenuste ning

füüsilise ja sotsiaalse keskkonna arendamisse, teenuste arendamisel inimese terviklikust abivajadusest lähtumine ning pakutava abi parem koordineerimine ja integreerimine, /.../ kogukondlike algatuste kaasamine ning sellest tulenevate õiguste ja kohustuste kokkuleppimine, sotsiaalvaldkonna tööjõu /.../ pädevuse suurendamine ja väärtustamine);

- Eestis on naistel ja meestel kõigis ühiskonnaelu valdkondades võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus (tegevussuunad: ühiskondlike hoiakute muutumine soolist võrdõiguslikkust väärtustavaks ja toetavaks, tugevate ja hästi toimivate huviorganisatsioonide tagamine).

#### Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021-2027

Strateegias on välja töötatud meede 4 *Sotsiaalne heaolu*, mis on suunatud erieesmärgi (k) saavutamiseks:

Erieesmärk (k) – parandada võrdset ja õigeaegset juurdepääsu kvaliteetsetele, kestlikele ja taskukohastele teenustele, sealhulgas teenustele, millega parandatakse eluaseme ja isikukeskse hoolduse, sealhulgas tervishoiu kättesaadavust; ajakohastada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas parandada juurdepääsu sotsiaalkaitsele, pöörates erilist tähelepanu lastele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele; parandada tervishoiusüsteemide ja pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavust (sealhulgas puuetega inimeste jaoks), tõhusust ja vastupanuvõimet.

Meede 4 *Sotsiaalne heaolu* toetab sekkumise eesmärgi:

- pikaajalise hoolduse teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning hoolduskoormuse leevendamine;
- inimväärikuse tagamine ning sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

#### Kultuuri arengukava 2021-2030

Strateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärgi – eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus.

Samuti ka järgmisi alaeesmärgi:

- Eesti kultuurielul on tugev ja toimiv – kultuurivaldkonna asutuste, organisatsioonide, loovisikute ja ettevõtete toetamine /.../ võimalused kultuurivaldkonnas tegutsetajate

oskuste ja teadmiste arendamiseks, laste ja noorte juurdepääs kultuurile tegijana või osalejana, ligipääs kultuurile kogu elukaare ulatuses, regionaalne kultuurikorraldus, digilahenduses, kvaliteetne avalik ruumi ja elukeskkond, kvaliteetne ja säästlik kultuuritaristu.

- Eesti kultuurimälu on hoitud ja hinnatud – kultuuripärandi säilitamine ja ligipääs, mälestiste ja väärtuslike keskkondade säilitamine, kultuuripärandi digitaliseerimine, kultuuripärandi uurimine; kultuuriruumide areng, kultuuriprojektide ja nende vedajate toetamine, piirkonnaspetsiifilised programmid (sh toidukultuur).
- Kultuuri ja loovuse roll ühiskonna arengus on väärtustatud – kultuuri lõimimine /.../ mitteformaalharidusega, kultuuriline mitmekesisus /.../, loomeettevõtlus ja loomemajandus, loovuse arendamine igas eluvaldkonnas, keskkonnateadlik kultuurikorraldus.

#### Noortevaldkonna arengukava 2021-2035

Strateegia aitab ellu viia arengukava üldeesmärki – noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.

Samuti ka järgmisi eesmärke:

- HOOG – noored on loov ja ühiskonda hoogsalt edasiviiv jõud, /.../ kultuuri, majanduse, keskkonna ja teiste valdkondade nügijad ning eestvedajad – noorte lahenduste ja ideede tõsiselt võtmine, tugi annete ja tugevuste avastamiseks, noorte ettevõtlikkuse ja loovuse julgustamine.
- OSA – noorte aktiivne kodanikuosalus (on) toetatud – noorte usaldus riigi vastu, kaasaráärmise võimalus ja arvamuse ärakuulamine igal tasandil, noored kui aktiivsed kodanikud.
- KINDLUS – noorte üksijäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse kindlustunnet suurendava turvavõrgustiku abil – kõigile noortele võrdsed võimalused parandada elukvaliteeti ja saada tuge igal pool, riskirühmade sotsiaalne kaasatus, noorte eemale- ja üksijäämise riski vähendamine.

### Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035

Strateegia toetab alaeesmärke: Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadmusmahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja ekspordi ning investeeeringuid kõigis Eesti piirkondades.

### Rapla maakonna arengustrateegia 2035+

Rapla maakonna arengustrateegia on väga heas kooskõlas Raplamaa Partnerluskogu strateegiaga.

Strateegia toetab järgmisi Rapla maakonna strateegilisi kokkuleppeid:

- kõige puhtam ja turvalisem elukeskkond Eestis;
- positiivselt tuntud piirkond;
- kvaliteetsed ja kõigile kättesaadavad avalikud teenused;
- loovusest pakatav kultuuriruum;
- Raplamaa on atraktiivne turismi piirkond;
- neli kaasaegset tööstusala 40 minuti kaugusel Tallinnast.

Strateegia toetab järgmisi Rapla maakonna strateegilisi valikuid:

- kättesaadavad ja kvaliteetsed teenused;
- puhas looduskeskkond ja säästlik loodusressursside kasutamine;
- mitmekesine ettevõtluskeskkond, kus toimetavad kõrget lisandväärtust tootvad ettevõtted;
- enam nutikat ettevõtlust;
- heal tasemel ja mitmekesine toidusektor;
- tugevad ja paikkondlikud kogukonnad ning tugevad vabaihendused;
- Raplamaa on eristuv, tuntud ja hea mainega;
- Raplamaa on atraktiivne loodus-, kultuuri- ja elamusturismi sihtkoht ning oluline puhkusepiirkond.

### Sidusus tegevuspiirkonna kohalike omavalitsuste arengukavadega

Raplamaa Partnerluskogu strateegia koostamisel on analüüsitud kohalike omavalitsuste arengukavasid ning arvestatud neis välja toodud LEADER-lähenedisega haakuvaid arenguvajadusi ja -suundumusi ning eesmärke.

## 1. Kehtna valla arengukava aastateks 2023-2026

Kehtna valla arengukava oli sisendiks tegevuspiirkonna vajaduste kaardistamisel. Strateegia on Kehtna valla arengukavaga heas kooskõlas ning toetab valla visiooni: Kehtna vald on atraktiivse elu- ja ettevõtluskeskkonnaga, mitmekülgset eneseteostust, heaolu ja loomevõimalusi pakkuv tegus omavalitsusüksus. Vallas väärtustatakse ettevõtlikkust ja sporditegevusi, austatakse loodust ja pärandkultuuri, toetatakse kogukondade kestlikku arengut, elanike toimetulekut ning osalust sotsiaalsetes võrgustikes ja elanike sidusust. Vald on pere- ja loodusturismi piirkond, siin on tunnustatud matkatee koos terviseradade ning parimate kettagolfi võimalustega. Vallas toimuvad traditsioonilised suursündmused.

Kehtna valla arengukava üks üldistest strateegilistest eesmärkidest on sotsiaalkaitse valdkond, mille sisu on kooskõlas Raplamaa Partnerluskogu meetme 4 *Sotsiaalne heaolu* eesmärkidega: tagatud on vajaduspõhine abi iseseisvaks toimetulekuks, eelistatuna kodus/kogukonnas ning läbi tehnoloogia ja innovaatiliste lahenduste kasutamise.

## 2. Arengustrateegia „Kohila vald aastani 2025“ ja Kohila valla arengukava 2018-2027

Kohila valla arengudokumentid olid sisendiks tegevuspiirkonna vajaduste kaardistamisel. Strateegia on Kohila valla arengudokumentidega heas kooskõlas ning toetab valla visiooni: Kohila vald on:

- Kasvava elanike arvuga haldussuutlik ja tasakaalustatult arenev Raplamaa omavalitsusüksus pealinnapiirkonnas.
- Esteetilise miljöö ja tippasemel kogukonnakultuuriga ning kodu, perekonda ja tervist väärtustav heade ühendustega turvaline elamispaik, kus pakutakse kvaliteetseid avalikke teenuseid, soositakse ettevõtlikkust, hoolitakse inimesest ja looduskeskkonnast.

Strateegia on seotud järgmiste Kohila valla strateegiliste eesmärkidega:

- Kohila vallas on atraktiivne ettevõtluskeskkond.
- Kohila vallas on kaasatud ja tugeva vallaidentiteediga elanikud ning tegusad kohalikud kogukonnad.



Meede 4 *Sotsiaalne heaolu* on sidus Kohila valla strateegia sotsiaalse heaolu üldeesmärgiga: elanikkonna toimetulek ja kvaliteetne hoolekanne.

### 3. Märjamaa valla arengukava 2018-2030

Märjamaa valla arengukava oli sisendiks tegevuspiirkonna vajaduste kaardistamisel. Strateegia on Märjamaa valla arengukavaga heas kooskõlas ning toetab valla visiooni, üldiseid eesmäärke ja valdkondlikke eesmäärke.

Strateegia on seotud Märjamaa valla visiooniga: Märjamaa on turvaline, atraktiivne, loodussõbraliku elu- ja töökeskkonnaga, ettevõtlusele ning võimalustele avatud vald, kus on optimaalne avalike teenuste võrgustik /.../ aktiivsed kogukonnad ja teotahtelised inimesed, kes hindavad kodukoha kultuuri- ja looduspärandit, arvestavad piirkondlike eripäradega ning väärtustavad erinevate põlvkondade vahelist sidusust ja koostööd.

Raplamaa Partnerluskogu strateegia toetab Märjamaa valla järgmisi valdkonnaüleseid strateegilisi eesmäärke:

- Märjamaa on turvaline, atraktiivne ning loodussõbraliku elu- ja töökeskkonnaga vald;
- välja on arendatud atraktiivsed ettevõtluspiirkonnad, vallas tegutsevad ettevõtted ja ettevõtlikud inimesed tagavad kõrge tööhõive ja tasuvad töökohad piirkonnas;
- avatud, kogukondi kaasav ja piirkondade eripärasid arvestav juhtimine.

Strateegia toetab Märjamaa valla järgmisi valdkondlikke eesmäärke:

- Märjamaa vald on kohalike kultuuritraditsioonide ja kõrge vaimsusega atraktiivse elukeskkonnaga paikkond, kus on loodud soodsad võimalused ja tingimused vaba aja veetmiseks kõikidele vanusegruppidele;
- Märjamaa vald on tervislike eluviisidega aktiivne kogukond, kus spordi- ja liikumisharrastuseks on loodud kõik kaasaegsed tingimused;
- Märjamaa vallas on välja arendatud abivajajate vajadustele vastav sotsiaalhoolekandeline abi andmise süsteem, mis toetab elanike iseseisvust, toimetulekut ja tervist ning tagab abivajajatele paindlikud, inimese vajadusest lähtuvad tugiteenused ja toetused;
- Märjamaa vallas on loodud lapse vajadustele vastav elukeskkond, tagatud on erivajadustega laste varajane märkamine ning nende arenguvajaduste toetamine ja perede nõustamine;

- Vallas on jäätmemajandus korraldatud keskkonnasõbralikult ning vallaelanikud on keskkonnateadlikud, toimub jäätmete liigiti kogumine;
- Märjamaa vallas on puhas looduskeskkond, elanikud on keskkonnateadlikud, loodusvarade kasutamine toimub säästlikult;
- Märjamaal on atraktiivsed ettevõtluspiirkonnad ning ettevõtlikud inimesed tagavad kõrge tööhõive ja tasuvad töökohad piirkonnas;
- Märjamaa vald on populaarne turismisihtkoht, turismipotentsiaal on hästi ära kasutatud ning turismiarendajad teevad omavahel koostööd. Välja on arendatud mitmekesised turismiteenused ja -tooted erineva huvi, soovide ning võimalustega inimestele;
- vallas toimib strateegiline, avatud ja kogukonda kaasav juhtimismudel;
- Märjamaa vallas on turvaline elada.

#### 4. Rapla valla arengukava aastateks 2018-2025

Rapla valla arengukava oli sisendiks tegevuspiirkonna vajaduste kaardistamisel. Strateegia on Rapla valla arengukavaga heas kooskõlas ja toetab selle järgmisi eesmärke:

- energiatõhususe parendamine ning säästlikumate lahenduste rakendamine;
- ettevõtluskeskkonna kaardistamine ja arendamine koos vastava turundusega väikeettevõtetele /.../, kaugtöö tingimuste loomine;
- valla elanikele on tagatud kvaliteetsed sotsiaalteenused;
- Rapla vallale sobiliku hoolekande kontseptsiooni ja hooldusteenuste väljaarendamine;
- kantide omaalgatusliku tegevuse arendamine ja traditsioonide hoidmine. Rahvakultuuri kui juurte säilimise tagamine. Valla identiteedi tugevdamine erinevate kultuurivaldkondade tegevuste kaudu;
- aktiivne sporditegevus ning spordirajatiste kaasajastamine;
- noorte ettevõtlikkuse ja omaalgatuse toetamine ning noortele suunatud tegevuste kättesaadavuse suurendamine võrgustiku kaudu.

#### 5. Türi valla arengukava 2021-2025

Strateegia on Türi valla arengukavaga kooskõlas ja toetab selle järgmisi eesmärke:

- Türi vald on „roheline vald“ – kliima- ja energiateadlik, säästvat arengut ja ringmajandust toetav omavalitsus;
- ettevõtlikkuse edendamiseks toimib riigisisene ja rahvusvaheline koostöö;

- paikkonna eripärad, vaatamisväärsused ja vaba aja veetmise võimalused on tuntud ja hinnatud;
- jätkuvad traditsioonideks saanud suurüritused, toetatakse uusi algatusi;
- noorte keskkonnateadliku käitumise kujundamine;
- noorte ettevõtlusalaste teadmiste arendamine;
- vallas väärtustatakse rahvakultuuri ja on hästi toimiv kultuurikorraldus;
- piirkonniti on olemas võimalused igale eale huvitegevustega tegelemiseks;
- toimuvad üleriigilise tähtsusega kultuuriüritused;
- korrastatud ja säilitatud arhitektuurimälestised, nendega seotud kohad on väljaarendatud kultuuriürituste korraldamise kohtadeks;
- tugevad ja jätkusuutlikud kultuuritraditsioonid;
- head võimalused tervisespordiga tegelemiseks, /.../ mänguväljakud, puhkealad, tervise- ja suusarajad jne.
- kaasaegsed sise- ja välitingimused spordiga tegelejatele;
- toimuvad üleriigilise tähtsusega spordiüritused;
- korrastatud matka- ja terviserajad ning mängu- ja spordiväljakud;
- seltsid ja ühingus on elujõulised ja tegusad;
- aktiivne seltside ja kogukondade (sh geograafiliste kui huvipõhiste) võrgustikutegevus;
- kogukonnad on aktiivsed ja inimesed motiveeritud ühistegevuseks;
- vallas on tagatud vajalike sotsiaalteenuste kättesaadavus;
- psüühilise erivajadusega inimeste toimiv hoolekandesüsteem;
- isikukesksed ja võimalikult kaua kodus hakkamasaamist toetavad teenused;
- on loodud võimalused puuetega inimestele ligipääsuks avalikesse asutustesse.

## Lisad

### Sõnaseletused

**Arukas küla** – arukate külade (*Smart Villages*) kontseptsioon viitab jätkusuutlikele maapiirkondadele ja kogukondadele, mis tegelevad nii olemasolevate tugevuste ja väärtustega kui arendavad välja uusi võimalusi. Nende külade puhul täiustatakse traditsioonilisi ja uusi võrgustikke ning teenuseid digitaal- ja telekommunikatsioonitehnoloogia ja innovatsiooniga ning lõigatakse senisest enam kasu vajalikest teadmistest (nt energiakogukonnad).

**Erivajadusega inimene** - on inimene (praeguse strateegia mõistes vanuses 16+), kellel on füüsiline või psüühiline kõrvalekalle, mille tõttu ta vajab kõrvalabi.

**Kasusaaja** – projektis osaleja ja projektis saadud informatsiooni, teadmise, oskuse saaja.

**Kodu (eaka või puudega inimese) – mõiste „kodu“ hõlmab ka hooldekodu, kus üldhooldusteenuse eesmärk on tagada hooldatavale turvaline elukeskkond ja igapäevane toimetulek (SHS § 20 lg 1-3).**

vormindas: Font: Mitte Paks

vormindas: Font: Mitte Paks

vormindas: Font: Mitte Paks

**Kodumajutus** – kodumajutus on füüsilise isiku valduses olevas talus, majas või korteris paiknev majutusettevõte.

**Kogukond** – kogukonna all mõeldakse järgmisi kogukonna liike:

- geograafilised ehk asukoha põhised kogukonnad – küla, alevik, alev, vald või muu piirkond. Inimesed on omavahel seotud teatud territooriumiga;
- huvipõhised kogukonnad – inimesi ühendab huvi teatud tegevuse suhtes (nt spordi-, tantsu-, laulu-, käsitöö-, kunsti- ja kultuuripärandi kogukonnad);
- algatuste kogukonnad – inimesi seob soov saavutada muutust;
- samas oludes inimeste kogukonnad (olukord) – inimesi seob sarnastes oludes olemine või elus ettetulnud olukord (nt haiguse diagnoosi saanud inimeste grupp, puuetega inimeste grupp).

**Kogukonnateenus** – kogukonna-sisene teenus, mida pakutakse ja/või osutatakse liikmelt liikmele ja mis lähtub kogukonna vajadusest.

**Kohalik toode** – kohalik toode on eelistatavalt Raplamaal, aga ka üldiselt Eestis valmistatud kaup.

**Külapood** – külapood on Eesti haldusjaotuse kohaselt hajaasustusalal kauplus, kus müüakse esmatarbekaupu ja kohalikku toodangut.

**Loomemajandus** – loomemajandus on majandussektor, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel ning mis on võimeline looma heaolu ja töökohti intellektuaalse omandi loomise ja kasutamise kaudu (arhitektuur, audiovisuaalvaldkond, disain, etenduskunstid, infotehnoloogia, kirjastamine, kultuuripärand, kunst, muusika).

**Mikro- ja väikeettevõtte** – mikroettevõtteks liigitatakse alla 10 töötaja ja kuni 50 000-eurose müügituluga ettevõtted ja väikeettevõtteks alla 50 töötaja ja kuni 8 000 000-eurose müügituluga ettevõtted.

**Noor** – Raplamaa Partnerluskogu projektide mõistes inimene vanuses 14-30 aastat.

**Pikaajaline hooldus** – see tähendab hoolduse tagamist inimesele, kes vajab igapäevaelu korraldamisel abi, kuna tema füüsilised või vaimsed võimed või töövõime on vähenenud. Pikaajaline hooldus sisaldab endas tervishoiuteenuseid, isikuhooldust ja inimese igapäevast toimetulekut toetavaid teenuseid, mida pakutakse eesmärgiga leevendada ja vähendada valu, juhtida tervises seisundi kulgu, pidurdada ja vältida selle halvenemist, pakkuda isikuhooldust igapäevategevustes ja abistada inimest iseseisva toimetuleku võimaldamiseks igapäevaste toimingute juures.

**Talupood** – talupood on eeskätt põllumajandustootjate ja kohalike käsitöölise toodanguga kauplev kauplus, kusjuures kohalik toodang peab moodustama suurema osa kaupade sortimendist.

**Vanemaeline** – inimesed vanuses 55+